Nationaal Archief
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Nummer Toegang: 4.OSPV

Inventaris van situatieplans van vestingen behorend tot het Archief van Oorlog/Archief der Genie van het Ministerie van Oorlog, 1624-1927

Versie: 08-10-2026

V. van den Bergh, R.M. Haubourdin

Nationaal Archief, Den Haag 1999

This finding aid is written in Dutch.

I N H O U D S O P G A V E

Beschrijving van het archief....7
Aanwijzingen voor de gebruiker....9
Openbaarheidsbeperkingen....9
Beperkingen aan het gebruik....9
Materiële beperkingen....9
Aanvraaginstructie....9
Citeerinstructie....9
Archiefvorming....10
Geschiedenis van de archiefvormer....10
De Situatieplans van Vestingen van het Archief der Genie, van het ministerie van Oorlog, 1644-1927....10
1. (1579) 1688-1795 de plans van de Raad van State en Staten van Holland...11
2 1795-1940 De plans van de Agent, Raad en Departement van Oorlog/Defensie....15
2.1 1795-1813 Genie-korps....15
2.2 1814-1940 De vestingplans van defensiewerken van de Genie-dienst van het departement van Oorlog....17
3. Instructies Vestingplans en plans van Verboden Kringen, 1816-1887....19
Geschiedenis van het archiefbeheer....21
4. De herkomstgeschiedenis van het kaarten- en tekeningenarchief der Genie 1795-1950....21
4.1 1688-1795 Raad van State....22
4.2 1795-1811 Depôt-generaal van Oorlog....23
4.3 1814-1826 Archief van Oorlog en Topografisch Bureau....26
4.4. 1826-1940 Archief der Genie....27
4.5 1940-1950 Nederlands Weermachtsarchief en Algemeen Rijksarchief..30
Overzicht van kaartenarchieven....32
De verwerving van het archief....34
Inhoud en structuur van het archief....36
Inhoud....36
Aanwijzingen voor herkomstonderzoek van kaarten en tekeningen....36
-Verbaalarchief van het ministerie van Oorlog/Defensie, 1813-1940....36
Verklarende woordenlijst....37
Verantwoording van de bewerking....37
Inleiding....37
Registers van de Genie....38
Verwant materiaal....42
Beschikbaarheid van kopieën....42
Verwante archieven....42

Dokumenten behorende tot de vestingplans in andere archiefbestanden van het ARA....42
-Raad van State:....42
-Oorlog Memories der Genie 17e eeuw-1940 (4. OMM):....42
-Ministerie van Oorlog 1813-1921:....43
-Archief Koninklijke Landmacht 1815-1932:....43
-Eerstaanwezend Ingenieurs:....43
-Ministerie van Binnenlandse Zaken, Afdeling Kunsten en Wetenschappen, 1875-1918:....44

Beschrijving van de series en archiefbestanddelen....45
BELANGRIJKE MEDEDELING VOOR DE RAADPLEGER....45
AMERSFOORT....46
AMSTERDAM (STELLING VAN -)....47
ST. ANDRIES (NIEUW-)....56
ARNHEM....58
BATH....59
BEILEN....60
BERGEN OP ZOOM....61
BEVERWIJK (LINIE)....63
BEIJERLAND....65
BORSELEN....66
BOURTANGE....67
BREDA....68
BRESKENS....71
BRIELLE....73
COEVORDEN, ZIE KOEVORDEN....75
DELFZIJL....76
DEVENTER....77
DOESBURG....78
DOETINCHEM....79
EINDHOVEN....80
ELLEWOUTSDIJK....81
GEERTRUIDENBERG....82
GOEDEREEDE....84
GOIRLE....85
GORINCHEM....86
GOUDA....88
GRAVE....89
'S-GRAVENHAGE....92
GREBBELINIE....93

GRONINGEN....94
HAARLEM....96
HARDENBERG....97
HASSELT....98
HATTEM....99
DEN HELDER....100
HELLEVOETSLUIS....108
'S-HERTOGENBOSCH....110
HEUSDEN....115
HOLLANDSE WATERLINIE (NIEUWE-)....117
HOLLANDSE WATERLINIE (OUDE-)....127
NIEUWPOORT EN SCHOONHOVEN....128
KLUNDERT....129
KOEVORDEN....130
MAASSLUIS....132
MAASTRICHT....133
MILLIGEN....135
MUIDEN....136
NAARDEN....137
TERNEUZEN....140
NIEUWE SCHANS....141
NOORD-BRABANT (LINIE)....142
NIJMEGEN....143
OLDENBROEK....147
OMMEN....148
OOLTGENSPLAAT....149
OUDENBOSCH....150
PANNERDEN....151
PHILIPPINE....152
ST. PHILIPSLAND....153
ROERMOND....154
SAS VAN GENT....155
SLUIS....156
STEENBERGEN....157
STEVENSWEERT....159
TEXEL....160
VEERE....162
VENLO....163
VLISSINGEN....164
VOORNE....167
WALCHEREN....169

WEESP....170
WESTERVOORT....171
WIERICKERSCHANS....173
WILLEMSTAD....174
WOUDRICHEM....176
IJMUIDEN....177
IJSSEL-LINIE....178
ZEEUWS-VLAANDEREN....179
ZUTPHEN....180
ZWOLLE....181
ZIJPE....182

Bijlagen....183
Literatuur....183
Voorschriften betrekkelijk het vervaardigen van Kringplans,....184
I. Voorschriften betrekkelijk het vervaardigen van het plan....184
Gewijzigd voorschrift van 1887:....185
II Voorschriften betrekkelijk het vervaardigen van kringplans....186

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF

Naam archiefblok:
Oorlog: Situatieplans van Vestingen

Periodisering:
archiefvorming: 17e eeuw-20e eeuw
oudste stuk - jongste stuk: 1644-1927

Archiefbloknummer:
OSPV

Omvang:
655 inventarisnummer(s)

Taal van het archiefmateriaal:
Het merendeel der stukken is in het Nederlands.

Soort archiefmateriaal:
Het archief bevat kaarten en tekeningen, gedrukt en in manuscript.

Archiefdienst:
Nationaal Archief

Locatie:
Den Haag

Archiefvormers:
Directeur-Generaal der Fortificaties (1688-1795)
Controlleur-Generaal van 's Lands Werken en Fortificatiën van Holland, ca. (1630-1795)
Raad van State (1588-1795)
Comité tot de Algemene Zaken van het Bondgenootschap te Lande (1795-1798)
Departement van Oorlog (1798-1813)
Ministerie van Oorlog (1813-1928)
Ministerie van Defensie (1928-1940)
Inspecteur-Generaal der Fortificatiën (1814-1826)
Chef der Algemene Directie der Genie (1826-1841)
1e Inspectie der Fortificatiën (1849-1866)
2e Inspectie der Fortificatiën (1849-1866)
Inspecteur-Generaal van Fortificatiën (1866-1875)
Inspecteur der Genie (1875-1941)

Samenvatting van de inhoud van het archief:
Het archief is onderdeel van een groter geheel dat in het verleden bekend stond als het 'Archief van Oorlog/Archief der Genie'. Dit had het beheer over het bestand aan kaarten en tekeningen betreffende de Nederlandse defensie. Dit gedeelte, de Situatieplans van Vestingen, bevat tekeningen, doorsneden, plattegronden, profieltekeningen en situatieplannen van forten en vestingen (al dan niet met verboden kringen), citadellen, dijkposten, batterijen, kustbatterijen en verschansingen in en rondom diverse gebieden, met hun ligging in Nederland.
De beschrijvingen zijn geordend op geografisch trefwoord. De kaarten hebben over het algemeen een schaal tussen 1:2.500 en 1:10.000.

Aanwijzingen voor de gebruiker

OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN
Volledig openbaar.

BEPERKINGEN AAN HET GEBRUIK
Reproductie van originele bescheiden uit dit archief is, behoudens de algemene regels die gelden voor het kopiëren van stukken, niet aan beperkingen onderhevig. Er zijn geen beperkingen krachtens het auteursrecht.

MATERIËLE BEPERKINGEN
Het archief kent beperkingen voor het raadplegen van stukken als gevolg van kwetsbare of slechte materiële staat.

AANVRAAGINSTRUCTIE
Openbare archiefstukken kunnen online worden aangevraagd en gereserveerd. U kunt dit ook via de terminals in de studiezaal van het Nationaal Archief doen. Om te kunnen reserveren dient u de volgende stappen te volgen:

1. Creëer een account of log in.
2. Selecteer in de archiefinventaris een archiefstuk.
3. Klik op ‘Reserveer’ en kies een tijdstip van inzage.

CITEERINSTRUCTIE
Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het archief tenminste éénmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met verkorte aanhaling.

VOLLEDIG:
Nationaal Archief, Den Haag, Oorlog: Situatieplans van Vestingen, nummer toegang 4.OSPV, inventarisnummer ...

VERKORT:
NL-HaNA, Oorlog / Situatieplans Vestingen, 4.OSPV, inv.nr. ...

Archiefvorming

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

DE SITUATIEPLANS VAN VESTINGEN VAN HET ARCHIEF DER GENIE, VAN HET MINISTERIE VAN OORLOG, 1644-1927

Met de Situatieplans van Vestingen worden de grootschalige plattegronden en kaarten van vestingsteden met het omliggende terrein aangeduid, die zijn vervaardigd voor de aanleg, het onderhoud, herstel of verbouwing van verdedigingswerken in opdracht van de Generaliteit, het gewest Holland en het ministerie van Oorlog en Defensie van ca. 1650 tot 1927. Behalve deze Situatieplans, zijn vanaf de 80-jarige Oorlog vele gedrukte kaarten van belegeringen en veldslagen door uitgevers gepubliceerd, ter illustratie van de krijgsverrichtingen. Hoewel ook bij het Archief der Genie een verzameling van deze zogenaamde militaire nieuwskaarten werd aangelegd, werd deze verzameling in de 19e eeuw overgedragen aan de Koninklijke Bibliotheek en later het Rijksprentenkabinet. Deze nieuwskaarten werden reeds in de 19e eeuw als een afzonderlijke categorie beheerd, en hebben geen deel uitgemaakt van de Situatieplans beschreven in deze inventaris. [1] De Situatieplans vervaardigd door de ingenieurs hebben gediend voor zowel de aanleg van nieuwe vestingbouwwerken als de verbetering en het onderhoud van de reeds bestaande vestingen. Tevens waren de Situatieplans in gebruik als instrument voor het beheer en de controle op de aanbesteding en uitvoering van de vestingwerken door de centrale bestuursinstellingen belast met Defensiezaken in Den Haag.

Behalve de Situatieplans zijn ook tekeningen vervaardigd van de militaire verdedigingswerken die vanaf de 17e eeuw zijn aangelegd, zoals schansen, vestingmuren, stenen beren, de inundaties, kust-en torenforten, tot de betonnen kazematten gebouwd in de mobilisatietijd van 1939-1940. De tekeningen van deze onderdelen van militaire vestingwerken zijn bij de Genie als een afzonderlijke categorie beheerd, en beschreven in de inventaris van de Plans van Gebouwen. Deze tekeningen van militaire gebouwen in de vestingwerken zijn eveneens integraal op microfiche gereproduceerd en beschikbaar voor onderzoek. Overigens zijn niet alle Situatieplans in deze inventaris beschreven, met name de zogenaamde Plans van Verboden Kringen die volgens wettelijk voorschrift werden getekend voor de controle op de naleving van het bouwverbod rond vestingen vanaf 1853 komen voor in de diverse archiefbestanddelen van het ministerie van Oorlog/Defensie. [2]

1 Scholten (1989), 6-7.

2 ARA 2.13.37 Archief der Genie, Verboden Kringen (1815) 1845-1932.

De geschiedenis van de ontwikkeling van de vestingbouw wordt in deze inleiding buiten beschouwing gelaten, omdat de Situatieplans zijn vervaardigd bij de taakuitoefening van opeenvolgende militaire organen en ingenieurs belast met de vestingbouw tot 1927 worden de Situatieplans vanuit deze funktionele samenhang toegelicht.

1. (1579) 1688-1795 DE PLANS VAN DE RAAD VAN STATE EN STATEN VAN HOLLAND.
Sinds het einde van de 16e eeuw zijn er kaarten, tekeningen en plattegronden getekend voor de aanleg van vestingwerken ter verdediging van de steden in de Nederlandse gewesten die tijdens de 80-jarige Oorlog in opstand waren gekomen tegen het Spaanse bewind. De eerste fortificatiewerken werden ontworpen en aangelegd in opdracht van de steden en provincies door ambachtslieden, zoals timmerlieden en landmeters, en niet door militaire ingenieurs die pas na 1590 in dienst kwamen van de opstandige gewesten. Een van de bekendste vestingbouwers was de landmeter Adriaen Anthoniszn. die in 1574 door de Staten van Holland werd benoemd tot fortificatiemeester, en in deze functie van 1579 tot 1596 dertig vestingen ontwierp van Hollandse steden belegerd door Spaanse troepen.

Door het provinciale zelfbestuur in defensiezaken waren de aanleg, het onderhoud en financiering van de vestingwerken in beheer van de gewesten. In Holland werden de vestingen door de Gecommitteerde Raden beheerd, waarvoor vanaf 1628 opzichters en ingenieurs werden benoemd, die tevens werden belast met de nieuwbouw en onderhoud van de militaire gebouwen.

Tot 1798 had Holland een afzonderlijke defensie-organisatie onder leiding van Contrarolleurs-generaal. Deze functie werd in de 17e eeuw bekleed door bekende Hollandse vestingbouwers zoals de ingenieur Willem Paen, die in 1670-1707 Contrarolleur-generaal was en tegenstander en tijdgenoot van Menno van Coehoorn. In de 18e eeuw werd deze functie bekleed door ingenieurs die zowel bij Holland als de Unie in dienst waren zoals Johan Prevost (1737-1762), Jacob Pierlinck (1762-1778), en Cornelis van de Graaff (1778-1784). [3]

Hoewel reeds bij de Unie van Utrecht in 1579 de provincies waren overeengekomen om gezamenlijk de aanleg- en onderhoudskosten te betalen van de vestingwerken van de Republiek, werd hiervoor geen fortificatiedienst opgericht. De Raad van State, belast met het toezicht op de fortificaties gelegen in de generaliteitslanden en langs de grenzen benoemde hiervoor vanaf 1590 ingenieurs in Staatse legerdienst tijdens

3 Zie F. Westra, Nederlandse ingenieurs en de fortificatiewerken in het eerste tijdperk van de 80-jarige Oorlog, 1573-1604, (Alphen a/d Rijn 1992) 94-95. L.J. van der Klooster, Archieven van de Contrarolleurs later Contrarollers-generaal van 'slands werken en fortificatiën in Holland, (1613) 1628-1795. Enkele vestingplans van Anthoniszn zijn bewaard gebleven, zie: Binnenlandse kaartenverzameling Hingman ARA 4.VTH nrs. 3212; 3229; 3615.

de duur van een veldtocht of beleg. Volgens de taakomschrijving waren deze eerste ingenieurs aangeduid met de titels als contrarolleur van de wercken en Meester-ingenieurs voornamelijk belast met de (financiële) controle op de aanbesteding en uitvoering van de vestingbouwwerken. Behalve met de vestingbouw waren de eerste Meester-ingenieurs in dienst van de Generaliteit tevens belast met onderhoud van militaire gebouwen. [4]

Aangezien tot aan het einde van de 17e eeuw door de Raad van State militaire ingenieurs alleen in tijdelijke dienst werden aangesteld, waaronder tevens vele buitenlandse officieren die na een beleg weer vertrokken, zijn er slechts weinig vestingplans uit de 16e eeuw opgenomen in Situatieplans van Vestingen. [5] Het geringe aantal kaarten en tekeningen van vestingwerken dat uit de 17e eeuw bewaard is gebleven, werd tevens veroorzaakt door de instructies voor de militaire ingenieurs bij het bouwproces. Volgens een instructie uit 1606 waren de Meester-ingenieurs verplicht voor de aanleg en onderhoud van de vestingwerken vooraf concept-bestekken op te stellen ter goedkeuring door de Raad van State. Na aanbesteding werden deze bestekken in het net getekend en uitgereikt aan de aannemers ...omme daarop geteekend te worden de opneminge. Deze bestektekening werd voor de uitvoering van het vestingwerk op de bouwplaats in het bestek ingetekend door de ingenieurs in aanwezigheid van de aannemers en de controlleurs van de Raad van State. [6]

Aangezien na de vrede van Munster van 1648 de Republiek betrokken raakte in zee-oorlogen met Engeland, werd in het defensiebeleid voorrang gegeven aan de versterking van de vloot boven het leger. Op de landsverdediging werd bezuinigd zodat er geen nieuwe vestingbouwwerken werden aanbesteed, waardoor tevens weinig nieuwe vestingplans werden getekend. Omdat de Republiek geen ingenieurs in vaste dienst had, raakten de bestaande vestingwerken door gebrek aan onderhoud in verval, zoals bleek in het ramp-jaar 1672. Pas onder stadhouder Willem III kreeg de aanleg en versterking van de vervallen defensiewerken van de Republiek prioriteit en werd een omvangrijke vestingbouwprogramma opgesteld. Met de uitvoering hiervan werd in 1688 door de Raad van State een Directeur-generaal van fortificatiën belast, wat het begin werd van de latere Genie-dienst. Onder Directeur-

4 ARA 1.01.19 Raad v. State inv. nr. 1525 (fol 112) Benoeming Jan Lenaerstszn. in 1595 tot fortificatiemeerster met opdracht tot "... t'ordonneren van nieuwe schantsen ende forten als repareren ende verbeteren van de oude fortificatiën, van steden, huijzen en de plaetsen in de Verenigde Nederlanden..."

5 Ook werden 1870 de plans en tekeningen uit de 16e-18e eeuw uit de liassen van de Raad van State door Hingman gelicht en opgenomen in de Binnenlandse kaartenverzameling; zie: 4.VTH inv.nrs. 3128-3802. Zie ook C. Koeman, Geschiedenis van de Kartografie van Nederland, Alphen aan de Rijn (1983), 72-75. Vermeldt diverse kaartenverzamelingen in het buitenland uit 16e-17e eeuw.

6 Dibbetz., J., Groot militair woordenboek ('s-Gravenhage, 1740) 325-327.

generaal baron Menno van Coehoorn (1641-1704) werd eind 17e eeuw de basis gelegd voor zowel een nieuw defensiestelsel van de Republiek als het korps militaire ingenieurs voor de uitvoering van militaire bouwwerken en het herstel en onderhoud van de vestingen. Ondanks deze bouwactiviteit zijn slechts enkele vestingplans uit deze tijd bewaard gebleven, omdat er gebruik werd gemaakt van gedrukte kaarten waarop de vestingwerken en inundaties werden ingetekend. Tevens was de wijze van oorlogsvoering beperkt tot de belegering van de vestingsteden op klein terrein zodat hiervoor geen nieuwe kaarten nodig waren. Voor de jaarlijkse inspecties van de Frontier-vestingen door de Commissarrissen uit de Raad van State waren in 1661 voor generaliteit overzichtskaarten van de vestingen getekend, die ingebonden in twee banden op de inspectiereizen werden meegenomen tijdens de visitaties. Deze kaartboeken zijn echter niet bewaard gebleven in het Genie-archief, maar vermoedelijk als oorlogsbuit in 1795 naar Parijs afgevoerd. Ook van de Hollandse vestingen werd in opdracht van de Staten van Holland in 1662 een kaartboek vervaardigd voor de inspectie van de vestingen, dat eveneens niet bewaard is gebleven.[7]

In 1714 werd de taak van het ingenieurskorps uitgebreid tot de vestingsteden in de Zuidelijke Nederlanden die volgens het barrière-tractaat van 1713 door de Republiek werden bezet. Tevens werd de organisatie van het ingenieurskorps opnieuw vastgesteld, waardoor de ingenieurs in een hiërarchisch dienstverband in departementen onder de bevel kwamen te staan van Directeur-generaal van fortificatiën en de Raad van State.

Ook de vervaardiging van plans en tekeningen van de bouwwerken behoorde tot de taken van iedere ingenieur die volgens de instructie van 1714 werden verplicht tot het inzenden met de bestekken ter goedkeuring aan de Raad
van ...grondtekeningen, plans en profillen en uitrekeningen ...van de vestingwerken. De bestekken moesten in drievoud met kostenbe groting van het metsel-; timmer- ; en schilderwerk worden ingediend bij de Raad van State, met informatie over de bekwaamheid van de betrokken aannemers. Omdat deze instructies echter niet stipt werden nageleefd, raakten de vestingen na 1730 door slecht onderhoud weer in verval. [8]

Ook de Raad van State, dat als bestuurslichaam toezicht hield over de defensie van de Republiek, was niet bij machte om haar controle-taak naar behoren uit te voeren. Tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog in 1714-1748 had de Raad geen

7 Scholten, 1989, 34. Het betreft een kaartboek dat berust in Parijs bij de Service Hydrographique de la Marine, nrs. 174-175 uit 1661, waarvan op het ARA een foto-reproduktie aanwezig is.

8 ARA 1.01.19 R.v.State, inv. nr. 187 resolutie van 17-1-1714; en 2.01.14.02. Oorlog voor 1813 inv.nr.l294B.

betrouwbare plans van de nieuw aangelegde fortificatie-werken in de frontieren en barrière-vestingen tot haar beschikking, terwijl de bestaande plans inmiddels verouderd en weinig accuraat en deffectueus waren.

Hoewel de Directeur-generaal van de fortificatiën Hertell reeds in 1727 voorstelde om exacte plans van de aangelegde fortificatiën te laten maken, gaf de Raad pas in 1734 hiertoe opdracht. De ingenieurs werden gelast om nieuwe plattegronden van de vestingen met nieuwe fortificaties aangelegd sinds 1729 op perkament te tekenen, die in 1734-1737 werden ingezonden aan de Raad van State. Deze zogenaamde Plans van de Steden en Sterkten werden ingebonden en als legger bewaard bij de Raad in Den Haag. Ook de Hollandse vestingen werden in 1724-1727 opnieuw in kaart gebracht door de ingenieur Prevost. Met de nieuwe plans kon door de Raad van State echter de val van de zwakke barrière-vestingen en inname van Bergen op Zoom door de Fransen in 1744-1748 niet worden verhinderd. [9]

In 1748 werd het korps ingenieurs gereorganiseerd tot een zelfstandig legeronderdeel met een uitbreiding van taken, functies en bevoegdheden. Aangezien de barrièresteden in 1744-1748 slechts van geringe betekenis waren gebleken voor de defensie van de Republiek, werd na 1750 de nadruk gelegd op de versterking van de vestingen langs de oost- en zuidgrens. Als gevolg van de uitvoering van vestingwerken door de ingenieurs nam ook de kaarten- en tekeningenproduktie toe. Ter controle van de militaire objecten in aanbouw en onderhoud had de Raad van State in 1750 behoefte aan een aktueel en compleet overzicht van alle 'slandsgebouwen. Op voorstel van Directeur-generaal P. de la Rive (1701-1771) werden de ingenieurs opgedragen tot het ... doen formeren van deugdelijke plattegrondtekeningen van 'slandsgebouwen. In 1752-1753 werden uit de vestingen door de ingenieurs 27 banden opgestuurd met bouwtekeningen en memories waarin stond aangegeven wie onderhoudsplichtig was, de stad of de Generaliteit. [10]

Met deze tekeningen en de nieuwe vestingplans uit 1734 had de Raad van State na 1753 een overzicht van alle 'slandsgebouwen die zich in de vestingen bevonden. De bouwtekeningen ingebonden in boekwerken dienden als een soort van legger voor de beoordeling van de bestekken, kostenbegroting, aanbestedingen door de Raad

9 OSPV B562 Brielle; G1 Geertruidenberg; H67 Heusden; K1 Klundert; M12 Muiden; S2 Nieuwpoort; S52 Schoonhoven. ARA 4.OMM inv.nrs. 351-356 Plaens van Staats-Brabant; Staats-Vlaanderen; Namen; West-Vlaanderen; Wedde-en Westwoldingerland; Overijssel en Nijmegen tot Breda. ARA 1.01.19 Raad v. State resolutie van 19-1734. ARA 3.01.43 Contrarolleur-Generaal: inv.nr. 2, res. van 20 april 1696; 4.VTHR 652 Kaartboek van de Hollandse fortificaties uit 1698. Scholten, 51-52.

10 ARA 4.OPG inv. nrs. B 47 Bellingwolde; B 90 Bergen op Zoom; B 39 Bourtange; B 185 Breda; K 2 Kampen; K 8-9 Coevorden; D 97 Doesburg; G 113 Westervoort; G 157 Grave; H 20 Hasselt; H 24 Hulst; L 1 Nieuwe Schans; M 1 Maastricht; N 41 Nijmegen; S 3 Sas van Gent; S 33 Stevensweert; S 34-35 Sluis; S 64 Steenbergen; V 35 Venlo ; Z 1 Zwolle; Z 11 Zutphen. ARA 1.01.19 R.v. State inv. nr. 281 resolutie van 31-12-1751.

zonder dat hiervoor aparte bestektekeningen nodig waren. Dit betekende dat na 1752 aanvankelijk weinig bestektekeningen werden vervaardigd. Deze leggers met tekeningen waren wellicht doelmatig als controle-instrument voor de Raad van State in Den Haag, maar niet voor de dienstuitoefening van de ingenieurs in de vestingen. Omdat bij uitzondering tekeningen bij de bestekken werden getekend, had dit op den duur tot gevolg dat de uit te voeren bouwwerken in de bestekken zeer uitgebreid en breedvoerig werden omschreven, zodat deze tenslotte voor aannemers onduidelijk ofwel duyster en onverstaanbaar waren geworden. Op voorstel van Directeur-generaal Carel Du Moulin (1727-1793) werd daarom in 1780 besloten dat de ingenieurs tekeningen ter opheldering van de bestekken moesten maken. Voor zowel nieuwe vestingwerken van enig belang en gehele vernieuwing of reparatie van bestaande vestingwerken dienden de ingenieurs:

[...] bij de bestekken daarvan te formeren, te voegen de noodige Plans of Tekeningen Figuratief, mits uit die bestekken selve blijken sal, dat die Tekeningen tot beetere informatie van de Aannemers noodig zijn, en de volumineusheid der bestekken daar door inderdaad is verkort[...].[11]

Aanvankelijk kregen de ingenieurs een vergoeding voor dit extra tekenwerk zodat de tekeningenproduktie toenam. Hoewel deze toelage in 1789 weer werd afgeschaft door de Raad van State wegens bezuiniging, had inmiddels het tekeningengebruik definitief intrede gedaan onder de ingenieurs en werden in het vervolg plans en tekeningen bij de bestekken getekend. Deze tekeningen-instructie was een van de weinige hervormingsvoorstellen van Du Moulin, die eind 18e eeuw werd aangenomen ter verbetering van de uniformiteit, organisatie en werkwijze van het ingenieurskorps. Een voorstel van Du Moulin uit 1775 voor de invoering van een nieuwe tekenmethode voor vestingplans met de reliëf-en terreinweergave in een omtrek van 1 km. rond de vesting, werd niet ingevoerd. Onder Du Moulin werd het ingenieurskorps samengevoegd met de Mineurs en Sappeurs die tot 1795 de Genietroepen vormden van het Staatse Leger. [12]

2 1795-1940 DE PLANS VAN DE AGENT, RAAD EN DEPARTEMENT VAN OORLOG/DEFENSIE.

2.1 1795-1813 GENIE-KORPS.

In 1795 werd de fortificatiedienst voortgezet en het ingenieurskorps door het Comité tot de algemene zaken van het bondgenootschap te lande, dat was belast met de defensie, gereorganiseerd en onder bevel geplaatst van een nieuwe Directeur-generaal H. van Hooff. De samenstelling van het ingenieurskorps veranderde

11 ARA 1.01.19 Raad v. State inv. nr. 342 resolutie van 7-6-1780; inv. nr. 368 resolutie 13-10-1789.

12 ARA 4. OMM A33 Memorie over het opmaken der Plans van Vestingen, 1775.

drastisch na 1795 doordat bijna de helft van de genie-officieren na de omwenteling wegens Oranjegezindheid vertrok of werd gepensioneerd. De taken van de ingenieurs die in 1795 in dienst bleven, veranderden vrijwel niet en betroffen de vestingbouw en ...de vernieuwingen, reparatien als onderhoud alsmede bestier over 'sLands gebouwen, bruggen, sluizen etc...

Tevens werden door de bestuurscentralisatie de defensietaken van de provincie Holland overgedragen aan de fortificatiedienst, wat een taakuitbreiding voor het ingenieurskorps tot gevolg had. Onder Van Hooff werd in 1797 een strenger toelatingsbeleid van kracht voor het korps, waarbij de ingenieurs op bekwaamheid werden gerecruteerd. De adspirant ingenieur diende theoretische kennis van de oude en nieuwe vestingbouwkunde, de civiele bouwkunde en de vijf bouworden te beheersen, wat aan de hand van zelf vervaardigde tekeningen werd geëxamineerd. De adspirant ingenieur moest op het examen een tekening kunnen overleggen van een huis ... soo in zijn plattegrond, façade als doorsnede [13]

Door de Franse alliantie in buitenlandse politiek werd tijdens de Bataafse Republiek 1795-1810 aan de landsverdediging prioriteit gegeven. De verbetering van de Defensie van de Bataafse Republiek door de aanleg van nieuwe vestingwerken had tot gevolg dat de vestingplans van de opgeheven Raad van State en Staten van Holland verouderd en onbruikbaar waren geworden. Aanvankelijk werden in 1795-1796 van de oude vestingplans, die waren ingeleverd door de ontslagen ingenieurs, kopieën vervaardigd door de kaartbeheerder Van Westenhout, waarop de nieuwe vestingwerken werden ingetekend. Al spoedig kwamen hierbij grote onderlinge verschillen aan het licht door afwijkend schaalgebruik van oude plans, waarop het Comité in 1797 besloot tot invoering van nieuwe uniforme teken-instucties. De oude generaliteitschaal werd vervangen door een nieuwe uniforme schaal, die de ingenieurs stiptelijk moesten naleven in het formeren van plans en kaarten. Behalve de uniforme schaal werd door Van Hooff in 1799 ook een nieuwe tekeninstructie speciaal voor de vervaardiging van vestingplans ingevoerd. Volgens deze instructie moesten de ingenieurs de nieuwe fortificatie-werken aangelegd sinds 1798 in kaart brengen, met profielen, waterpassing en gedetailleerde terreinopnames voor het stellen van inundaties. Bij deze nieuwe plans werden memories opgesteld over de historie en de verbetering van de defensie met inundaties. De ingenieurs dienden van de plans en stukken een brouillon-exemplaar en twee net-exemplaren te tekenen. [14]

13 ARA 2.01.14.02 Oorlog voor 1813 inv.nr. 1294B. ARA 4. OMD 208-209. Gunkel en Van de Graaff.

14 ARA 4. OMM N 72 Memorie van 30-12-1799 van Van Hooff aan Agent van Oorlog. ARA 2.01.14.01 Comité te Lande inv. nr. 19 Resolutie 10-8-1797 nieuwe schaalgebruik.

Onder invloed van de bestuurscentralisatie werd in 1803 een Bureau de Genie opgericht door de Staats-secretaris of minister van Oorlog, dat belast werd met het toezicht over de fortificaties, militaire gebouwen en het personeel. Aan de Staatssecretaris was tevens zowel de kaartproduktie als het kaartbeheer opgedragen, met de taak om voor het Staatsbewind en de militaire autoriteiten te laten ontwerpen: *De plans van Defensie, veldtochten [...] mede het laten vervaardigen en in orde houden van kaarten, plans en tekeningen tot de Defensie te Lande betrekkelijk...*[15]

Tijdens het Koninkrijk Holland 1806-1810 werd door koning Lodewijk Napoleon naar Frans voorbeeld in 1807 de Artillerie en Genie samengevoegd tot een legerkorps onder leiding van inspecteur-generaal C.R.Th. Krayenhoff (1758-1840). Krayenhoff kreeg tevens de leiding van het Depot-generaal van Oorlog dat naar Frans voorbeeld in 1806 werd opgericht speciaal voor de militaire kaartproduktie. Bij het Depot werden door Geografische ingenieurs volgens een nieuwe instructie behalve topografische kaarten ook de vestingplans getekend. Door de inlijving bij Frankrijk in 1810 gingen deze Hollandse legeronderdelen respectievelijk op in het Franse Corps Imperiale du Génie en het Depôt de la Guerre. Tijdens het Franse bewind is slechts weinig gerealiseerd van de grootschalige militaire vestingbouwwerken die in deze tijd werden ontworpen, met uitzondering van de stellingen van Den Helder en Amsterdam. [16]

2.2 1814-1940 DE VESTINGPLANS VAN DEFENSIEWERKEN VAN DE GENIE-DIENST VAN HET DEPARTEMENT VAN OORLOG.

Na 1814 werd onder koning Willem I het korps ingenieurs in 1814 als technisch wapen belast met de aanleg en onderhoud van de vestingwerken en de militaire gebouwen. De taken en bevoegdheden van het korps onder directie van Inspecteur-generaal Krayenhoff werden sterk uitgebreid door de Wet op de militaire 'slandsgronden en gebouwen van 1814. Volgens deze wet werden alle militaire gronden en gebouwen die sinds 1760 in gebruik waren geweest bij de fortificatiën onteigend tot Staatsdomein. Tevens werd een bouwverbod in de omtrek van ca. 1 km rond vestingen afgekondigd waarop ingenieurs controle uitoefenden. In 1853 werd deze wet vervangen door de Verboden Kringenwet die tot 1963 van kracht bleef. [17]

Na de vereniging in 1815 met België werd de Genie-dienst uitgebreid tot de 14 Zuid-Nederlandse vestingsteden die tot de afscheiding in 1830 in beheer en onderhoud waren van de ingenieurs onder leiding van Krayenhoff. [18] Als Inspecteur-generaal kon

15 ARA 2.01.14.02 Oorlog inv.nr. 1278 Instructie Staatssecretaris van Oorlog, 31-5-1803 nr. 75 art. 30.

16 ARA 2.13.45 inv.nr. 3305 Instructie voor de Géographische Ingenieurs bij het Depôt-Generaal van Oorlog van het Koninkrijk Holland, d.d. 4-3-1808. ARA 4.OMM N115.

17 A. van der Woud, Het lege land: de ruimtelijke orde in Nederland 1798-1848 (Groningen 1987) p.470-477.

18 Betrof de vestingen te Ath; Antwerpen; Bergen (Mons); Charleroi; Doornik; Hoei; Ieperen; Luik;

Krayenhoff zijn ontwerpen uit de Franse tijd voor een nieuw defensiestelsel na 1815 onder Willem I realiseren. Volgens de nieuwe strategische inzichten werd vanaf 1815 een nieuw defensiestelsel aangelegd bestaande uit een reeks van vestingen in linies (IJssel-en Grebbelinie; Stelling van Amsterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie) ter verdediging van West-Nederland. De Nederlandse defensie, die sinds de 80-jarige Oorlog gebaseerd was geweest op vestingen en de onderwaterzetting van het omringend gebied, werd ook na 1815 volgens dit principe ontwikkeld en ingericht.

Na voltooiing van de zogenaamde Nieuwe Hollandse waterlinie in 1815-1824 kregen de Genie-ingenieurs tevens het beheer over de inundatiemiddelen zoals sluizen, bruggen, dijken en duikers aangelegd door de Waterstaatsingenieurs. In 1840-1860 werd de defensie van de Nieuwe Hollandse Waterlinie vervolmaakt door de aanleg van bomvrije torenforten, o.a. te Asperen, Everdingen, Honswijk. Na oplevering bleken de torens reeds verouderd door de technische ontwikkeling van de artillerie en niet bestand tegen het getrokken geschut met grotere vernietigingskracht, zodat verbouwing door de Genie noodzakelijk was. [19]

Behalve de vestingbouw, controle op de Verboden Kringenwet, en het beheer van de inundatiemiddelen werd met name de bouwtaak van de Genie-dienst vanaf 1860 sterk uitgebreid door de kazernebouw. Sinds 1814 waren de kazernes en magazijnen voor de legering van troepen in de garnizoensteden in beheer gegeven aan de gemeenten, maar door bezuiniging op de onderhoudskosten van stadsbesturen in verval geraakt. In 1860 werden deze gebouwen zoals kazernes, hospitalen, paardenstallen, magazijnen met inboedel in gebruik bij militairen kostenloos in eigendom overgedragen door de gemeenten aan het rijk. De Genie-dienst werd belast met het onderhoud, maar omdat renovatie van deze oude gebouwen veelal niet mogelijk was, werd na 1874 een omvangrijk nieuwbouwprogramma voor kazernes uitgevoerd in het kader van de voltooiing van het vestingstelsel zoals vastgelegd in de Vestingwet. [20]

Luxemburg; Namen; Meenen; Nieuwpoort; Oostende; Philipeville. De bouwtekeningen van gebouwen in deze Belgische vestingsteden uit 1814-1830 berusten in het archief van de Topografische Dienst: ARA 4. TOPO inv. nr. 4.1.

19 ARA 4. OPG A396 Asperen; E40-E41 Everdingen; H89-H92 Honswijk; H115 Vuren; N144-N148 Nieuwersluis; U34-U35 Uitermeer.

20 Uitgezonderd de gebouwen in de vestingen Coevorden, Bourtange, Loevestein, Breskens, Woerden, Delfzijl, Hoorn en Heusden die sinds 1814 bij het Rijk in beheer waren. ARA 2.02.04 Kabinet des Konings inv.nr. 1266 KB van 6-8-1860 nr. 22. 300 jaar bouwen voor de Landsverdediging, DGWT ('s-Gravenhage, 1988) 33;182.

Na 1874 werd de bouw van nieuwe bomvrije onderkomens noodzakelijk door de nieuwe defensiestrategie van verspreide legering van de troepenmacht in het vestingstelsel. Het betekende tevens de ontmanteling en sloop van een groot aantal vestingen die na 1874 geen onderdeel meer waren van het nieuwe vestingstelsel zoals bijvoorbeeld Deventer, Zutphen, Nijmegen, Grave, Groningen en Den Bosch.

Na 1885 werd onder invloed van de technische ontwikkeling in de artillerie en de uitvinding van de brisantgranaat door de Genie een nieuwe type forten gebouwd bestand tegen artillerie-aanvallen, gekenmerkt o.a. door toepassing van beton, gietstalen geschutskoepels en bomvrije onderkomens zoals in de Stelling Amsterdam en rond Utrecht.

Na de voltooiing van de Stelling Amsterdam aan het eind van de Eerste Wereldoorlog werden van 1918 tot 1935 onder invloed van bezuinigingen op de defensie geen nieuwe vestingbouwwerken uitgevoerd. De Genie-dienst beperkte zich tot het onderhoud en de verbetering van kazernes en de inundaties in de Vesting Holland, die in 1922 werd gevormd door aaneensluiting van de Stelling Amsterdam, de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de stellingen monden van de Maas, het Haringvliet en het Hollands Diep. Pas vanaf 1935 werden nieuwe vestingbouwwerken uitgevoerd zoals betonnen kazematten ter versterking van de Grebbe- ; Maas-en Waal- en Peel-linie en de stelling op de Afsluitdijk. Deze werken werden uitgevoerd in de mobilisatietijd in 1935-1940 door aparte afdelingen van de Genie: Het Technisch Bureau Inspectie der Genie, het Bouwbureau en het Bureau Stellingbouw. [21]

3. INSTRUCTIES VESTINGPLANS EN PLANS VAN VERBODEN KRINGEN, 1816-1887.
Tot aan het eind van de 18e eeuw bleef de taak van de Genie-ingenieurs beperkt tot het ontwerpen, bouwen, het onderhoud en beheer van vestingwerken en inundaties. In het begin van de 19e eeuw werd deze taak uitgebreid met het toezicht en de adminstratie van de onroerende goederen gelegen binnen de zogenaamde Verboden Kringen, wat aanleiding was voor de reglementering door middel van vestingplans.

Reeds in 1816-1818 werd bij de Genie en het Topografisch Bureau het metrieke stelsel voor alle tekeningen, plans en kaarten ingevoerd in plaats van de oude standaard maten zoals Rijnlandse roede die sinds 1797 in gebruik was geweest. De tiendelige tekenschaal was verplicht voor zowel de nieuwe als oude vestingplans gedeponeerd in het Archief van Oorlog, waarop de ingenieurs de nieuwe decimale

21 ARA 4.OITB Technisch Bureau Inspectie der Genie, 1880-1939 tekeningen van 1914 tot 1939 van o.a. Kornwederzand, IJmuiden, Amsterdam, Stelling Vlissingen. ARA 2.13.24 De archieven van het Bouwbureau en Bureau Stellingbouw van de Inspectie der Genie bevatten de bouwtekeningen van kazematten, bunkers, loodsen enz. uit de mobilisatietijd 1939-1941 die niet zijn opgenomen in de plans van gebouwen van de Genie. 300 jaar bouwen voor de landsverdediging, 1988, 126-133.

schaal moesten vermelden. Onder invloed van deze instructie werd uniformering van de verschillende kaarten in gebruik bij Oorlog bevorderd. Afhankelijk van de gewenste gedetailleerdheid, varieerde het schaalgebruik waarop de vestingwerken werden getekend van 1:100 voor batterijen, redouten, loopgraven, vestingfronten en reliëfplans tot 1:5000 voor gehele vestingen met omgeving. Ook de topografische kaarten werden na 1818 volgens uniforme schalen getekend. [22]

Doordat de vaststelling van de grensscheiding tussen de Rijks-en particuliere gronden zoals bepaald volgens de Wet op de op de militaire 'slandsgronden uit 1814 in de praktijk onuitvoerbaar was gebleven, werden hiervoor in 1842-1846 nieuwe instructies ingevoerd. Aangezien de ingenieurs vanaf 1814 waren belast met de adminstratieve controle op de naleving van het bouwverbod volgens de Wet uit 1814, werden volgens de instructies in 1842 nieuwe vestingplans getekend voor vaststelling van de grensscheiding tussen de Rijks- en particuliere gronden. Deze nieuwe vestingplans dienden tevens voor de controle en schaderegeling van de particuliere gronden gelegen in Verboden Kringen van vestingen. In 1853 werd dit tekenvoorschrift voor vestingplans veranderd en uitgebreid door een nieuwe instructie voor de vervaardiging van de zogenaamde Plans van Verboden Kringen. Deze grootschalige plattegronden gaven zeer gedetailleerd de grenzen van Rijks-en particuliere gronden aan met vermelding van de kadastrale perceelnummering alsmede de grens van de verboden kringen rond de vesting waarbinnen een bouwverbod gold. Bij deze plans werd een staat of register samengesteld ter toelichting op de Rijks-en particuliere gronden waarvoor de gegevens van de Kadastrale hypotheekregisters werden gekopieerd. De goedgekeurde plans en de staten werden gedeponeerd bij het ministerie van Oorlog, terwijl de EAI's duplicaatexemplaren bewaarden. [23]

In 1877 en 1887 werden de instructies voor Plans van Verboden Kringen herzien in verband met de voltooiing van de nieuwe vestingwerken aangelegd in het kader van de Vestingwet van 1874. De oude plans werden in 1877 bijgewerkt met de nieuwe kringen van bestaande vestingen, terwijl de plans van de opgeheven vesting vervielen. Tevens werden de bestaande instructies uit 1815-1819 ter bevordering van de geheimhouding van de vestingplans hernieuwd. De vestingplans en kaarten met een schaal groter dan 1:50.000 mochten in de regel niet worden gekopieerd noch uitgeleend, doch waren slechts ter inzage voor militaire autoriteiten bij EAI's. [24]

22 Recueil Militair 1818, p. 193.

23 ARA 2.13.01 inv. nr. 3257 Instructie 26-11-1842 nr. 11a ARA 2.13.45 inv. nr. 3300 Plans Verboden Kringen d.d. 21-6-1844 nr. 6A; 12-10-1846 nr. 44b; 7-2-1854 nr. 42B. Recueil Militair, 1854, 17-20. Voorschriften betrekkelijk het vervaardigen van het plan, bedoeld in artikel 20 der wet van den 21sten December 1853 (Staatsblad nr. 128).

24 ARA 3.09.03 inv. nr. 548, 13 & 14-9-1877 Minister van Oorlog nr. 41G. Herziening van de bestaande plans der Verboden Kringen bijwerking met nieuwe vuurlinies en kringen. Voorschrift geheimhouding 27-5-1819 nr. 69 en Recueil Militair, 1866, 124, besluit Minister van Oorlog van 24-

Na de voltooiing van het vestingstelsel werden in 1887 de plans opnieuw bijgewerkt. Een groot aantal plans van de vestingen die vanaf 1887 geen onderdeel waren van het Vestingstelsel vervielen. Behalve deze getekende vestingplans kwamen vanaf 1866 voor intern gebruik bij de legeronderdelen de zogenaamde geheime Strookkaarten der Verdedigingsliniën op schaal 1:25.000 gedrukt door de Topografische Inrichting beschikbaar. Hierop waren de verdedigingswerken in een strook van ca. 5 Km. aangegeven. De geheime kaarten betroffen de zes verdedigingslinies van Nederland begrensd door de Nieuwe Hollandse Waterlinie, de Stelling van Den Helder, het rivierengebied en Noord-Brabant. Het gebruik en de verspreiding van deze serie gedrukte kaarten werd eveneens onderworpen aan militaire geheimhouding, zo moesten de kaarten bijvoorbeeld tijdens oefeningen worden bewaard in trommels en mochten uitsluitend binnenskamers worden geraadpleegd.

De gedrukte geheime kaarten konden de getekende Plans van Verboden Kringen van de vestingen die onderdeel bleven van het vestingstelsel niet geheel vervangen, vanwege de gedetailleerde weergave van de percelen voor de registratie van het vastgoed. De plans werden tot de opheffing van de betrokken vesting(en) periodiek bijgewerkt of vervangen. De tekeninstructies voor topografische kaarten uit 1891 en bouwtekeningen uit 1892 hadden geen betrekking op de plans van verboden kringen, die tot het begin van de 20e eeuw werden getekend volgens de voorschriften uit 1853 en 1887. (Zie bijlage 2.). [25]

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

4. DE HERKOMSTGESCHIEDENIS VAN HET KAARTEN- EN TEKENINGENARCHIEF DER GENIE 1795-1950.

In de periode van ca. 1795 tot 1940 zijn verschillende opeenvolgende bestuursorganen belast geweest met de defensie van Nederland. Aangezien bij reorganisatie de archieven van de oude opgeheven instelling werden overgedragen aan het nieuwe defensieorgaan, heeft herhaaldelijk verdeling plaats gevonden van het kaarten-en tekeningenbestand van de Genie, waaronder de Situatieplans van Vestingen. Dit heeft grote invloed gehad op de samenstelling, ordening en structuur van het kaarten-en tekeningenarchief van de Genie, dat voor de definitieve overdracht aan het ARA in 1950-1955 herhaaldelijk verspreid is geraakt. Aanvankelijk werden na 1795 alle militaire kaarten en tekeningen van de oude

1-1883 J3.

25 ARA 3.09.03 Eerstaanwezend Ingenieurs te Brielle en Hellevoetsluis, 1814-1911 inv.nrs. 548 en 674. Memoriaal door M. Witsenborg, 1814-ca. 1927. ARA 2.13.01 inv. nr. 3850 d.d. 1-11-1887 nr. 3 Voorschriften vervaardigen Kringplans. Recueil Militair, 1884, p. 109; 1893, p. 354; 1905; Legerorder, 1924, nr. 129 d.d. 7-4-1924.

generaliteitsinstellingen in Den Haag bij het departement van Oorlog in 1798-1800 bijeengebracht. In 1808 werd het Genie-archief naar Depôt-generaal in Amsterdam overgebracht, dat vervolgens in 1810-1811 naar Parijs werd afgevoerd. In 1815-1816 werden deze kaarten en tekeningen met de overige "Hollandse" archieven - incompleet-teruggehaald in opdracht van koning Willem I.

Na de afscheiding van België, werd het zogenaamde Belgische archief met de kaarten en tekeningen van de Belgische vestingen tot 1830 uit het Genie-archief verwijderd en in 1839-1840 afgevoerd. De overige buitenlandse kaarten werden in 1864 bij een volgende afsplitsing van het Genie-archief aan het Topografisch Bureau overgedragen, zodat bij de Genie de kaarten, tekeningen, memories enz. met betrekking tot Nederland achterbleven.

Uit dit kaarten- en tekeningen-archief van de Genie werden incidenteel nummers vernietigd of gelicht voor de administratie, totdat het na de capitulatie van mei 1940 tenslotte als "oorlogsbuit" in beslag werd genomen door de Duitse bezetter. In 1940 werd in tegenstelling tot 1810 het Genie-archief niet weggevoerd maar op last van de Duitse bezetters centraal opgeslagen te Delft. In 1940 werd hier begonnen met de ordening van de archieven van Defensie en legeronderdelen door Nederlandse officieren, die in het kader van de demobilisatie eind 1940 werden belast met de inventarisatie. Samenvattend wordt de volgende reconstructie gegeven van de wisselende lotgevallen van het kaartenen- tekeningenarchief van de Genie tot aan de definitieve overdracht in 1950 aan het Algemeen Rijksarchief. (zie schema bijlage 1.).[26]

4.1 1688-1795 RAAD VAN STATE.

De basis van het kaarten- en tekeningenarchief van de Genie werd in de 18e eeuw gelegd door de Raad van State, dat als bestuursorgaan was belast met de landsverdediging en de militaire zaken van de Generaliteit. De Raad van State had tevens het beheer en controle over de vestingwerken en gebouwen die ten laste van de Generaliteit in de gehele Republiek werden aangelegd. Hiervoor had de Raad sinds 1688 militaire ingenieurs in dienst, die vanaf 1714 voor de aanbesteding en uitvoering van werken behalve de bestekken en kostenbegroting ook de nodige plans, profillen en grondtekeningen van de vestingbouwwerken moesten inzenden ter goedkeuring van de Raad in Den Haag. Vanaf 1740 werd door de Raad de inlevering van kaarten, tekeningen en memories door ingenieurs bij het verlaten van de dienst en overlijden verplicht gesteld. Dit besluit was het begin van een archiefvorming bij de Raad, waar de secretaris werd belast met het beheer van de ingezonden kaarten en tekeningen. In de loop van de 18e eeuw werd op deze wijze bij de Raad een kaarten-en tekeningenarchief gevormd dat afzonderlijk van de

26 C. Koeman, Collections of maps and atlases in the Netherlands, (1961), 196-197.

resoluties en brieven werd bewaard en opgeborgen in speciale ladenkast naast de raadkamer van het college in Den Haag. Blijkens oude inventarissen uit 1749 is bij de Raad van State in de 18e eeuw een omvangrijk kaarten- en tekeningenarchief aangelegd. Hiervoor werd in 1790 de ingenieur J. van Westenhout benoemd tot kaartbeheerder bij de Raad van State. Behalve in Den Haag werden ook in de vestingen door de militaire ingenieurs tekeningen, plattegronden, kaarten en memories voor de verdediging van de vesting werden bewaard in de garnizoensarchieven.[27]

4.2 1795-1811 DEPÔT-GENERAAL VAN OORLOG.

Na 1795 werd het tekeningenarchief gevormd bij de Raad van State in stand gehouden en zelfs uitgebreid onder het nieuwe Bataafse bestuur. Het Comité tot de Algemene Zaken van het Bondgenootschap te Lande, dat de militaire taken had overgenomen van de opgeheven Raad van State, gelastte reeds op 18 april 1795 de Genie-officieren ontslagen uit de militaire dienst tot inlevering van: ...alle papieren, hetzij kaarten, plans, projecten, profillen, tekeningen van Arsenalen, pulvermagazijen, sluizen, memories als andersints den Lande concerneerende... [28]

In de loop van de 18e eeuw was het onder de militaire ingenieurs gebruikelijk om de kaarten en tekeningen getekend in dienstverband als hun particulier eigendom te beschouwen en onder zich te houden ook bij overplaatsing. Ondanks diverse voorschriften van de Raad van State tegen deze praktijk werden door ingenieurs toch complete particuliere kaarten- en tekeningenverzamelingen gevormd, die pas jaren later werden ingeleverd ter aanvulling van het kaartarchief van de Raad van State. Ook na 1795 bleef deze praktijk in gebruik.

In 1795 werd voor het kaarten- en tekeningenarchief van de Raad van State, door het Comité te Lande, de ingenieur Van Westenhout opnieuw als beheerder aangesteld. Als Directeur van militaire plans en kaarten maakte hij in 1795-1796 een eerste inventarisatie van de ingezonden kaarten van de militaire ingenieurs. Bovendien werd aandacht besteed aan de materiële bewaring van de plans en kaarten, die vanwege hun grootte onhandelbaar waren, op linnen werden geplakt en in portefeuilles en kasten opgeborgen [29]

---

27 ARA 1.01.19 R.v.State inv. nr. 244 resolutie van 9-2-1740; ibidem inv.nr. 2593 lijst van W.T. Hattinga uit 1749. Ibidem inv. nr. 371 res. 15-11-1790. ARA 2.13.13.04. Inspecteur-Generaal Fortificatiën, 1813-1826, inv.nr. 179 lijst uit 1795-1798. In totaal zijn in deze lijst 385 kaarten en tekeningen beschreven, en 169 overige losse kaarten en oude stukken in een kist van "weinig belang". Scholten, (1989), 140-145.

28 ARA, 2.01.14.02 Departement van Oorlog voor 1813, inv. nr. 1294B. Extract resol. 18-4-1795.

29 ARA 1.0.19 R.v. State resoluties van 9-2-1740; 9-7-1783; 22-3-1785. ARA 2.01.14.01 Comité te Lande inv.nrs. 1 en 22 Resolutie 29-3-1795 nr.49. ARA 2.13.13.04 Genie inv. nr. 179. Het betrof de archieven van de volgende ingenieurs: B.Aardenburg; J.C. Brill; Guichnon de Chatillon; J.I. Geijler;

De opheffing van oude generaliteitsinstellingen na 1795, had tot gevolg dat met de desbetreffende archieven ook de kaarten en tekeningen afkomstig van deze instellingen werden samengevoegd. In 1798 werden eerst de kaarten en tekeningen die waren verzameld door de stadhouders Willem IV en V van het oude hof overgebracht naar het departement van Oorlog. De stadhouderlijke kaartenverzameling, die vanaf 1695 was aangelegd, werd samengevoegd met de militaire kaarten afkomstig van de Raad van State en de ingenieurs, die eveneens in 1795 waren overgebracht naar het departement van Oorlog. [30]

De kaarten en tekeningen van het voormalige gewest Holland en de Gecommitteerde Raden bleven aanvankelijk berusten onder het Departement Hollandse fortificatiën. Onder directie van kolonel-ingenieur C.R.Th. Krayenhoff werd deze fortificatie-dienst na 1795 voortgezet tot aan de opheffing in 1798. Toen leverde Krayenhoff de "Hollandse" militaire kaarten in bij het nieuwe provinciebestuur, dat tenslotte in 1800 de kaarten van o.a. de Gecommitteerde Raden overdroeg aan het departement van Oorlog. [31]

De inzending van de militaire archieven en de kaarten, atlassen, tekeningen, maquettes enz. sinds 1795 had een opeenstapeling tot gevolg ...in een der vertrekken van het Agentschap van Oorlog in zeer verwarden staat... Hoewel de overgenomen kaarten in 1796 waren geïnventariseerd door ingenieur J. van Westenhout, was met diens ontslag in 1797 ook de functie van Directeur van militaire plans en kaarten opgeheven. De aanstelling in 1798 van een chartermeester bij het departement van Oorlog voor het archiefbeheer die tevens werd belast met het kaart- en tekeningenbeheer, bracht hierin geen verbetering. In 1800 zag de Directeur-generaal van fortificatiën H. van Hooff zich genoodzaakt om de chartermeester opdracht te geven alle plans en kaarten opnieuw te ordenen. Ook deze inventarisatie leidde niet tot een goed kaartbeheer want reeds twee jaar later was een nieuwe herordening nodig. In 1802 werd op voorstel van Van Hooff besloten om alle plans, kaarten en memories, ook die sinds 1795 reeds waren opgelegd in archief, uit de charters te lichten en voortaan apart te bewaren. Hiermee werd het

W. Holthuijs; J.H. Hottinger; S. Kupfer; M.J. de Man; J.L. van der Meer; J. Pierlinck; J. Scholten; C. Schuller; M.A. Snoek; C. van Sorgen; G. Spengler; J.P. van Suchtelen; W. Tiddens; N. Tieboel.

30 In 1795 zijn niet alle kaarten uit de bibliotheek van stadhouder Willem V in beslag genomen door de Fransen, zoals vermeld bij Scholten (1989) p.140-145. Ten onrechte want in 1798 worden de kaarten gelicht voor de samenstelling van de Krayenhoff-kaart, en in 1800 laat Van Hooff deze stadhouderlijke collectie opnieuw ordenen.

31 ARA 3.02.26 Financiële Commissie van het vm. gewest Holland inv.nr. 196 en ARA 4.OMM inv.nr. N 214 Memorie van 6-3-1800 door de Financiële Commissie van Holland aan het Uitvoerend Bewind. Staat en notitie van alle plans, kaarten, memoriën en verdere stukken tot het Defensiewezen der Republiek in het gemeen behorende en nog onder directie der Finantieele Commissie over het voormalige gewest Holland behorende.

afzonderlijke beheer van de kaarten en tekeningen gescheiden van het geschreven archief zoals reeds voor 1795 bij de Raad van State het geval was geweest weer in ere hersteld. [32]

Na de pensionering van Van Hooff in 1803 werden de taken van de directeur-generaal van fortificatiën overgenomen door een Bureau de Genie dat bij het departement werd ingesteld. Dit Bureau hield tevens toezicht over het beheer van de kaarten en tekeningen die ter deponering naar het departement van Oorlog werden ingezonden. Hiervoor werd opnieuw de funktie van Directeur van Militaire plans en kaarten ingesteld. Omdat in 1803 ook de kaarten en tekeningen die afkomstig waren van het voormalige Comite te Lande uit 1795-1798 ter inventarisatie werden overgedragen, kreeg de directeur een opzichter als assistent toegevoegd. Tot hun taak behoorde ook de taxatie van de militaire papieren, kaarten en plans die door de militaire ingenieurs na ontslag of overlijden werden ingezonden, en waarvoor een vergoeding werd toegekend aan de familie als pensioen. [33]

In 1806 werden de Genie-kaarten en tekeningen van het Departement van Oorlog onder-gebracht bij het Depôt-generaal van Oorlog, opgericht naar Frans voorbeeld door koning Lodewijk Napoleon. Het Depôt-generaal, dat onder leiding stond van directeur C.R.Th. Krayenhoff, had tot hoofdtaken het verzamelen en bewaren van alle gegraveerde of getekende topografische kaarten, memories, verkenningen. Hiertoe behoorde ook de werkzaamheden ter voltooiing van de nieuwe topografisch-militaire kaart van Nederland, die sinds 1798 onder leiding van Krayenhoff in voorbereiding was. Tevens had het Depot tot taak de beschrijving van de krijgsgeschiedenis van Holland. Hiervoor werd al het archiefmateriaal betreffende de defensie bij het Depot in Den Haag verzameld, waaronder ook de kaarten en tekeningen van de ministeries van Oorlog en Marine en van Koloniën.

Het Depot, dat eind 1808 verhuisde naar Amsterdam, was onderverdeeld in drie afdelingen:

- het Topografisch Bureau: voor het beheer en de uitgave in druk van alle kaarten van het koninkrijk;
- het Bureau der Maritieme plans en kaarten, voor de zeekaarten en tekeningen van het Departement van Marine;
- het Topografisch Bureau der Koloniën, voor het beheer van de kaarten, plans en memoriën van het Departement van Koophandel en Koloniën.

32 ARA 2.13.13.04 Genie inv. nr 179. Geleidebrief Van Hooff van 26-4-1800 aan de Agent van Oorlog. ARA 2.01.14.02 Oorlog voor 1813 inv. nr. 440 Verbaal van 29-1-1802 nr. 2398. Na 1802 werden de plans, kaarten, memories e.d.apart geordend en bijgeschreven in de inventaris van militaire plans aangelegd door J. van Westenhout in 1795-1796.

33 ARA 2.01.01.05 Staatsbewind. inv. nr. 198 resolutie van 15-3-1803 nr. 3; Resolutie van 14-6-1803 nr. 45a, benoeming Snouckaert van Schouwenburg tot Directeur van Militaire Charters, Kaarten en plans. Ibidem inv. nr. 88 resolutie van 18-7-1803 nr. 41. Bij het Bureau de Genie werden ingenieurs van der Plaat en J. van Westenhout benoemd, de laatste was in 1798 ontslagen.

In 1807 werd aan het Depot een vierde bureau toegevoegd speciaal voor het archiefmateriaal van de Artillerie en Genie, dat in een afzonderlijk lokaal van het Depot werd opgeborgen en gecatalogiseerd. Deze centralisatie van het archiefbeheer leidde tevens tot uniforme regels voor de registratie, archivering en ontsluiting bij het Depot in 1808. [34]

Na inlijving van 1810 werd het Hollandse Depot-Generaal van Oorlog opgeheven en samengevoegd met het Franse Depôt de la Guerre, waardoor de Hollandse archieven en het gehele kaarten- en tekeningenmateriaal eind 1810 van Amsterdam naar Parijs werd afgevoerd. In Parijs werd De Man, die in 1806-1810 onder-directeur van het Hollandse Depot was geweest, belast met het beheer van de Hollandse archieven. [35]

4.3 1814-1826 ARCHIEF VAN OORLOG EN TOPOGRAFISCH BUREAU.

Na de vrede met Frankrijk werd De Man in 1815 in dienst van koning Willem I opnieuw naar Parijs gestuurd om het in 1810-1811 verdwenen archiefmateriaal van het Hollandse Depot-generaal terug te vorderen ten behoeve van het Archief van Oorlog en Topografisch Bureau dat in 1814 was opgericht. Hoewel door De Man in 1815-1816 het grootste gedeelte van Hollandse kaartmateriaal uit het Depôt werd gerestitueerd, werd slechts een gedeelte van het totale aantal Genie-tekeningen dat in 1810 naar Parijs was afgevoerd terugbezorgd. Omdat het Archief van Oorlog voor de opslag van de gerestitueerde kaarten en tekeningen die in 24 kisten in 1816 werden ontvangen geen kasten had, werd een gedeelte thuis opgeslagen bij De Man. Behalve de vestingplans werden 50 maquettes van Hollandse vestingsteden uit Parijs ontvangen, die tot 1840-1841 bij de KMA te Breda werden beheerd, maar waarvan de huidige vindplaats onbekend is. [36]

34 ARA 2.01.01.05 Staatsbewind inv. nr. 85 Resolutie van 14-6-1803 nr. 45A. aanstelling directeur militaire plans enz. ARA 2.01.14.05 Depot-generaal van Oorlog, inv. nr.1 KB van 18-7-1806 nr. 29-30 oprichting Depot; inv. nr. 3 KB van 5-6-1807 nr. 7 Bureau Artillerie en Genie; inv.nr. 21 Instructie 4-3-1808 Chef-conservator der charters bij het Depot.

35 ARA 2.01.14.05 Depot-Generaal van Oorlog, inv. nrs. 33-32. De lijsten (nrs. 12-17) van plans en kaarten uit het Depot-generaal van Oorlog afgevoerd vermelden ca. 400 plans van veldslagen; 769 diverse plans; 132 topografische kaarten; 200 bouwtekeningen, 27 atlassen en 50 maquettes van vestingen.

36 ARA. 2.13.68.04 Archief van Oorlog en Top. Bureau, inv. nr. 16. De verzendlijst uit 1815-1816 vermeldt ca. 50 nrs. plans van gebouwen en fortificaties, terwijl in 1810 ca. 200 nrs. werden afgevoerd uit het Depot. Ook ontbraken enkele delen met bouwtekeningen uit 1751 van de Raad van State. Archief van Oorlog en Top. Bureau inv. 33. Lijst van 50 maquettes. 2.13.01 inv. nr. 4097 Verbaal 4-3-1899 nr. 33 De Man bewaarde o.a. de Atlas Halma in 1816-1838 thuis. Scholten, (1989) 140-145.

Belangrijk Hollands kaartmateriaal was in 1814 reeds voor de komst van De Man bij de opmars van de Pruissen naar Parijs uit het Franse Depôt de la Guerre als oorlogbuit meegenomen, waaronder de Hottinger-kaart en de Hattinga-atlassen die pas in 1823 werden gerestitueerd. [37] Overigens is in 1810-1811 niet al het archiefmateriaal van de Genie in Parijs beland. Een groot aantal kaarten was in de verschillende vestingen onder de ingenieurs blijven berusten en werd in 1814 bij de capitulatie van de vestingen door de Fransen overgedragen met de rest van de geniegoederen. Hieronder bevonden zich vele kaarten en tekeningen die in 1795-1810 uit het Archief van Oorlog waren uitgeleend aan ingenieurs in de vestingen. [38]

Aangezien sinds 1810 het kaart-en tekeningenmateriaal van de Genie verspreid en in wanorde was geraakt, werd in 1814 het archiefbeheer gecentraliseerd door de oprichting van het Archief van Oorlog en het Topografisch Bureau van het departement van Oorlog onder directie van M.J. de Man. Het Archief van Oorlog kreeg tot taak het beheer van alle militaire kaarten, tekeningen en memories zowel bij het Departement, als verspreid aanwezig in de vestingen. De ingenieurs werden verplicht om met de garnizoenspapieren ook de kaarten en tekeningen behorend tot het Archief van Oorlog jaarlijks naar het Departement in te zenden, ter registratie en stempeling bij het Topografisch Bureau. Het Topografisch Bureau had tevens tot taak de kartering en de uitgave in druk van militaire kaarten van Nederland en de koloniën. Ook de praktijk van vervreemding van kaarten en tekeningen door de genie-ingenieurs werd aan banden gelegd door de instructies voor Korps der Genie in 1815. [39]

4.4. 1826-1940 ARCHIEF DER GENIE

Bij reorganisatie van 1826 werd het Archief van Oorlog en het Topografisch Bureau gesplitst. Het Archief behield de centrale depot-functie voor alle plans, kaarten en memories die na 1826 verplicht moesten worden ingeleverd door de ingenieurs. [40] Het beheer en de aanleg van een militaire verzameling voor de krijgsgeschiedenis

37 ARA Staatssecretarie inv nr. 1577 van KB 13-1-1823 nr. 108

38 ARA 2.13.13.04 Genie inv. nr. 181. Inventarislijsten van overname van de archieven, plans, memories en verdere stukken in de vestingen van de Franse Genie aan de Nederlandse ingenieurs 1814. In totaal betrof het ca. 500 nrs. met kaarten en tekeningen, deels van oudere datum.

39 ARA 2.13.01 Ministerie van Oorlog 1813-1913, inv.nr. 14555 Instructies Directeur, Archivist of chartermeester Archief van Oorlog en Topografisch Bureau. Ministerie van Oorlog 1813-1913, inv.nr. 14555 Instructie dienst Ingenieurs volgens KB van 14-1-1815. Nr. 30 art 27-30 stempelen van plans en kaarten. Recueil Militair, 1815, p. 169.

40 Recueil Militair, 1826 II 380-381. ARA 2.13.13.04 Genie inv. nr. 180 KB van 14-10-1826 Nr. 161. deponering van kaarten van: Le Fevre de Montigny 1821; D.G.B. Dalhoff 1824; C.R.T. Krayenhoff 1824; W. Lobry; J.P. van Woensel; E.G. van der Plaat; J.G. Siderius; 1838 De Man. Ook na 1826 werden er kaarten niet stipt ingeleverd, zoals blijkt uit de veilingen van de inboedel van o.a. Krayenhoff in 1840 zie C. Koeman, Collections, (1961) 80.

kwam te berusten bij de Algemene Directie van de Genie, die in 1826 de werkzaamheden overnam van de Inspecteur-generaal van fortificatiën C.R.Th. Krayenhoff. Het Topografisch Bureau behield na 1826 de taak van kaartproduktie en werd in 1848 een zelfstandige afdeling van het Departement van Oorlog.

Na 1840 werd de Algemene Directie der Genie als zelfstandige orgaan opgeheven en als Afdeling Materieel der Genie toegevoegd aan het Departement. Als gevolg hiervan werd het Archief van Oorlog samengevoegd met het Archief van de afdeling Genie tot een archief, dat sindsdien het Archief der Genie werd genoemd. In 1851 werd de afdeling Genie gereorganiseerd tot Bureau Materieel der Genie, in 1878 vervolgens tot de 6e afdeling en tenslotte van 1880 tot 1940 tot 5e Afdeling Genie van het Departement van Oorlog. Deze 5e afdeling Genie was onderverdeeld in drie bureau's voor personeel en kazernering; comptabiliteit en vestingwerken dat tevens was belast met het beheer van het Archief der Genie. [41]

De uitbreiding van de taken en bouwproduktie van de Genie had tot gevolg dat het aantal kaarten en tekeningen in de archieven gestaag toenam, zodat reeds in 1847-1849 tot incidentele vernietiging van vestingplans en kaarten uit het Archief van de Genie werd overgegaan. [42]

In 1864 werd door de minister van Oorlog besloten tot een nieuwe taakverdeling tussen het Archief van de Genie en het Topografisch Bureau. Het leidde tot een volgende archiefverdeling waarbij uit het Archief der Genie de kaarten, tekeningen en memories betreffende het buitenland werden afgesplitst en overgedragen aan het Topografische Bureau, later Topografische dienst. Het Archief der Genie behield slechts de kaarten, tekeningen en memories van Nederland als gevolg van de beperking van het takenpakket in 1864. [43]

Naar aanleiding van de ontmanteling van de oude vestingen die volgens de Vestingwet in 1874 werden opgeheven, werd na 1875 een begin gemaakt met de periodieke schoning van de Genie-archieven. [44] In 1886 werd een groot aantal kaarten en tekeningen van geslechte vestingen en gebouwen die niet meer bij de

41 E. Burger, Institutionele geschiedenis van de leiding van het wapen der Genie 1841-1914 (Den Haag 1991) 21.

42 ARA 2.13.01 min. v. Oorlog Verbalen inv. nr. 3362. bericht van 16-11-1847 nr. 68 chef Afd. Genie vernietiging van 474 plans van geen waarde voor de dienst. Oorlog Verbalen inv.nr. 3374 Verslag van 8-8-1849 45b, van majoor Welsink belast met de leiding der werkzaamheden betr. het bureau Materieel der Genie omtrent het afvoeren en vernietigen van (sitiuatie)kaarten tot het archief van Afd. Genie van Oorlog.

43 ARA 2.13.46 Topografische Dienst inv.nr. 55 Nota voor de Bureaux Genie en Topografie van 30 april 1864 nr.34 S. Zie ook Koeman, C. (1961) 196-197.

44 ARA 2.13.01 min. v. Oorlog Verbalen inv. nr. 3615 Verbaal van 28-10-1875 nr. 53G Goedkeuring voorstel tot beperking van de omvang der archieven van de Genie door periodieke vernietiging van bescheiden, met opgave van categorieën en bewaartermijnen.

Genie in beheer waren uit de Genie-archieven geselecteerd en ter vernietiging voorgedragen. Aangezien het oud-archiefmateriaal uit de 18e eeuw afkomstig van de Raad van State betrof, werd vanwege de historische waarde door de minister van Binnenlandse Zaken geen toestemming verleend voor de vernietiging van dit bestanddeel, echter met uitzondering van de gedrukte tekeningen en stukken. In 1886-1887 werd het op het departement van Binnenlandse Zaken gedeponeerd bij de afdeling Kunsten en Wetenschappen. In 1908 volgde de overdracht naar het ARA, maar werd apart beheerd van de overige kaarten en tekeningen van de Genie die in 1950 werden overgedragen. [45]

Behalve door vernietiging werden na 1895 uit het Archief der Genie tevens tekeningen gelicht ten behoeve van de Inspecteur der Genie, die na raadpleging niet werden geretourneerd maar afzonderlijk bewaard bij het Technisch Bureau. [46]Het Genie-archief nam in omvang in de 20-er jaren van deze eeuw niet toe, doordat er geen archiefstukken van de Genie-diensten ter deponering werden ontvangen. In 1924 werd besloten om de archiefbescheiden van gebouwen en werken die niet meer bij de Genie in beheer waren of zonder adminstratieve waarde voor Genie-diensten over te dragen aan het zogenaamde Krijgsgeschiedkundig Archief. Dit Archief was aan het eind 19e eeuw in Den Haag opgericht ten behoeve van de militaire geschiedschrijving van Nederland. Hiervoor werd een bibliotheek opgezet en tevens werd een verzameling 18e-19e eeuwse documenten, handschriften en archiefstukken aangelegd. [47]

Tenslotte werden in 1933 een groot aantal vesting-en situatieplans verwijderd uit het Genie-archief ten behoeve van het Nederlands Legermuseum "Generaal Hoefer" in het kasteel Doorwerth bij Renkum. Het betrof plans van gebouwen en vestingplans die in bruikleen aan het Legermuseum werden gegeven omdat deze hier beter tot hun recht zouden komen dan in de stoffige archiefkasten op zolder van het Departementsgebouw aan het Plein te Den Haag. [48]

---

45 ARA 2.04.13 Ministerie van Binnenlandse Zaken, Afd. Kunsten en Wetenschappen 1875-1918, inv. nr. 2426 Stukken betr. de overdracht van kaarten van de Genie 1886-1908. 2.13.01. Ministerie v. Oorlog, inv. nr. 14105 index 1886, inv. nr. 14111 index 1887.; nrs. 3844 exh. 15-7-1886 nr. 20; 3845 exh. 25-7-2886 nr. 16 ontlasting Genie-archieven van vestingplans en tekeningen. Sinds 1908 op het ARA beheerd als bestand Oorlog Binnenlandse Zaken 4.OBZ, nrs. 1099-1126.

46 ARA 4.OITB Haubourdin, R.M., Plaatsingslijst van tekeningen van de Inspectie der Genie, Technisch Bureau. Burger, (1991) p.20-30.

47 75 jaar Militaire Geschiedschrijving, in: Jaarboek van de Koninklijke Landmacht (1966) 317-325. ARA 3.09.03 inv. nr. 674 Mededeling van 10-10-1924 departement v. Oorlog Ve afd. Genie nr.98 overdracht archiefstukken berustend onder Genie-autoriteiten aan het Krijgsgeschiedkundig Archief. Legerorder, 1920 nr. 188; Legerorder 1924 nr. 171.

48 ARA 4.20101 Genie-dossier. Verzendlijsten aan het Museum 1933-1934 vermelden 826 nrs. van Vestingplans en situatieplans. Zie ook het Jaarverslag van het Weermachtsarchief 1940-1941 p. 4.

4.5 1940-1950 NEDERLANDS WEERMACHTSARCHIEF EN ALGEMEEN RIJKSARCHIEF.

Na de capitulatie werd eind mei 1940 de bibliotheek en het archief van het ministerie van Defensie met de Genie-kaarten en tekeningen op de zolder van het Departementsgebouw aan het Plein te 's-Gravenhage ontruimd voor de inkwartiering van de Duitse legerleiding en tijdelijk overgebracht naar panden elders in de stad. [49]

Aangezien de Nederlandse archieven van Defensie als "krijgsbuit" in aanmerking kwamen voor inbeslagname door de Duitse bezetter, werd door het Afwikkelingsbureau van het departement van Defensie, dat was belast met de demobilisatie, de inlevering gelast van de Defensie-archieven van de landmacht en de marine tot 1940. Deze archieven, waaruit niets mocht worden vernietigd, werden voorlopig centraal opgeslagen in een oude sigarenfabriek van de firma Hillen te Delft.

Reeds in november 1940 gaf de Duitse Wehrmacht toestemming om de verzamelde archieven te laten beheren door gedemobliseerde Nederlandse officieren, en zag af van inbeslagname. In verband met de omvang van de Defensie-archieven die in Delft werden ingeleverd, bleek spoedig dat een grotere organisatie nodig was voor de ordening en het archiefbeheer. Door de Duitse Commmissaris voor de demobilisatie van de Nederlandse Weermacht werd per 1 december 1940 hiervoor het Weermachtsarchief opgericht, dat weliswaar een Nederlandse directie kreeg maar onder Duits toezicht stond. Aangezien het Weermachtsarchief tot hoofdtaak had het verzamelen, beheren en ordenen van alle archieven van de weermacht werden tevens de kaarten en tekeningen van het Genie-archief eind 1940 overgedragen aan deze nieuwe archiefdienst. [50]

Dit was echter niet het geval met de archieven van de Eerstaanwezend ingenieurs en opzichters in de vestingen, die in oktober 1940 werden opgeheven. In het kader van de demobilisatie werden de ingenieurs ontslagen en de tekeningen en archieven overgedragen aan de Duitse militaire instanties die waren belast met de verdere afwikkeling van de Eerstaanwezendschappen. De militaire gebouwen, werken en terreinen voorheen in beheer van het ministerie van Defensie werden in 1941 overgedragen aan de Dienst voor Bijzonder Beheer ressorterend onder de Directie van de Waterstaat. [51] De tekeningen van bouwwerken die in 1940 in de archieven van de ingenieurs in de vestingen berustten, zijn niet ingeleverd bij het Nederlands Weermachtsarchief en mogelijk verloren gegaan. [52]

---

49 ARA 2.13.01 min. v. Defensie inv. nr. 5244 Kabinetsorder nr. 9 van 21-5-1940 Archief en bibliotheek van Defensie verhuisd van het Plein 4 naar Koninginnegracht 13 te Den Haag.

50 ARA 2.21.061 Collectie Fabius inv. nr. 365. Jaarverslag over 1940-1941 van het Weermachtsarchief door G. Fabius, directeur Weermachstarchief.

51 Volgens inlichtingen CAD Defensie, brief van 10-4-1995 (DV1694). Zuid (Breda).

52 ARA 2.13.01 inv.nr. 5098. Bevel van 30-10-1940 van de Duitse commissaris voor de demobilisatie

Het Weermachtsarchief was vanaf april 1941 gehuisvest in het oude HBS-schoolgebouw aan het Bleijenburg nr. 38 tegenover het Rijksarchief in Den Haag. Bij het Nederlands Weermachtsarchief, zoals het archief vanaf eind 1941 werd genoemd, werden tijdens de oorlog ca. 30 gedemobiliseerde Nederlandse beroepsofficieren te werk gesteld. In het kader van een stage-opleiding tot archiefambtenaar bewerkten vijf officieren de Genie-archieven tot 1845 die voor overdracht aan het Rijksarchief toegankelijk werden gemaakt. [53]

Ook de bewerking van de Genie-kaarten en tekeningen werd in 1941 ter hand genomen door Luit. kol. W.H. Schukking, nadat het Weermachtsarchief eerst de kaarten en tekeningen die in 1933 bruikleen waren gegeven aan het Legermuseum had teruggevraagd. Hierdoor zijn een groot aantal van deze vestingsplans gered van de vernietiging, want de rest van de museum-collectie ging eind 1944 verloren bij een bombardement op het Kasteel Doorwerth. Door Schukking werden de Genie-kaarten en tekeningen geordend en opgeborgen in portefeuilles, maar de bewerking kon niet door hem worden voltooid doordat hij zich in mei 1942 met de andere officieren van het Weermachtsarchief in krijgsgevangenschap begaf. Tijdens de oorlog werd in 1943 echter wèl de catalogus van de vestingplans voltooid. In feite zijn de Genie- kaarten en tekeningen door de overbrenging naar het Nederlands Weermachtsarchief in de periode 1940-1945 vrijwel ongeschonden gebleven, zeker in vergelijking met de elders berustende "geschreven" archieven van het departement van Defensie waarvan in 1945 veel verloren is gegaan. Tevens kwam door de demobilisatie een versnelde overdracht tot stand van de militaire kaarten en tekeningen van opgeheven Nederlandse legeronderdelen. [54]

Na de Duitse capitulatie en bevrijding werd in 1945 het Nederlands Weermachtsarchief opgeheven en samengevoegd met het Krijgsgeschiedkundig Archief en Instituut van de Generale staf, omdat het archief in eerste instantie ten dienste stond van de krijgsgeschiedenis. Hieruit ontstond later het Archief van de Koninklijke Landmacht, dat de Genie-kaarten en tekeningen beheerde tot de definitieve overdracht aan het Algemeen Rijksachief in 1950-1951. De situatieplans van geklassificeerde vestingwerken die nog in beheer waren van Defensie werden echter van de overdracht uitgesloten en in 1950 gelicht uit de Situatieplans .

---

tot opheffing van de bureaux van de Eerstaanwezendschappen.

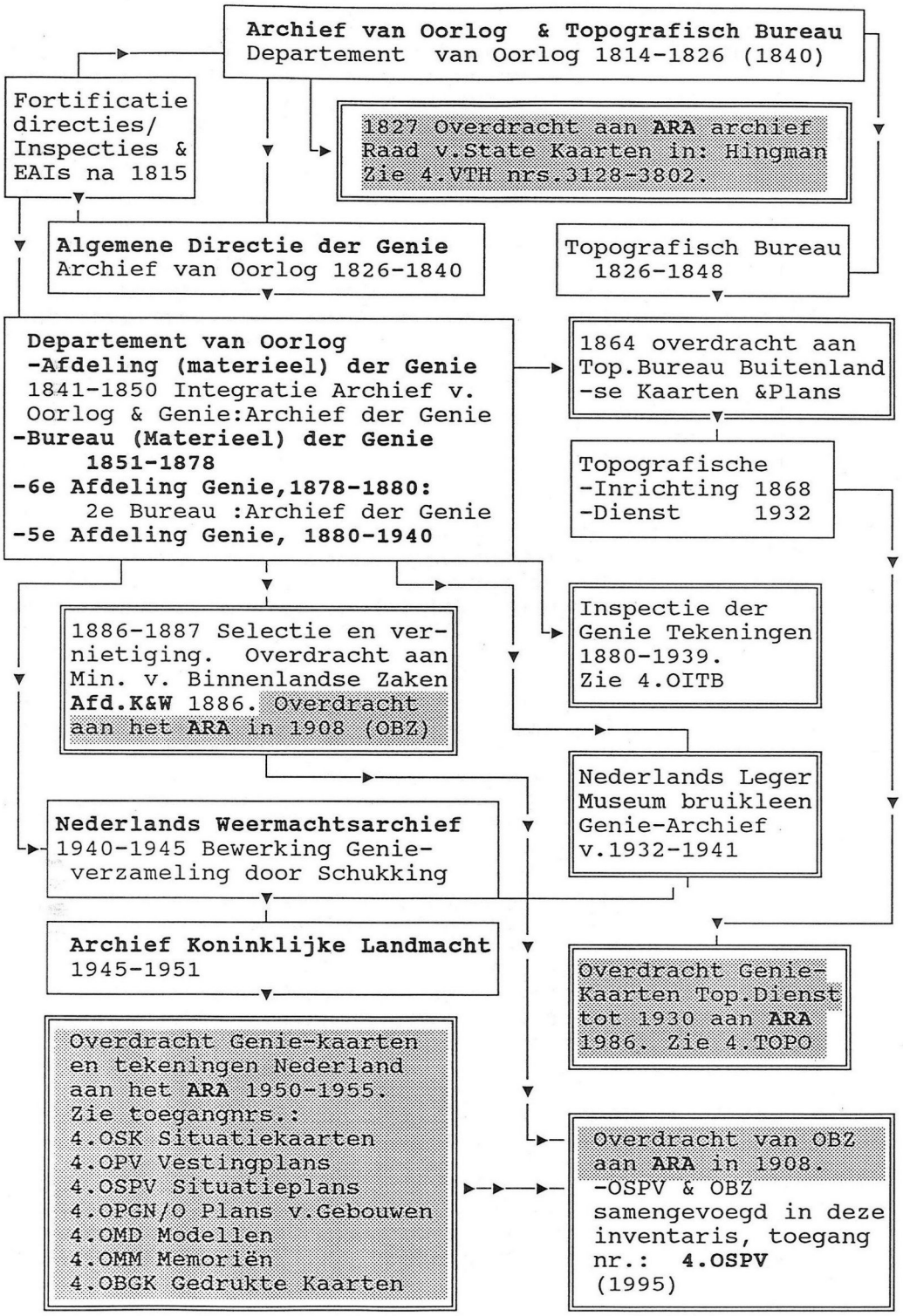
53 ARA 2.13.01 inv. nr. 4742 de Duitse autoriteiten belasten op 9 november 1940 het Hoofd regelingsbureau van Defensie met het beheer van de archieven van de Nederlandse land- en zeemacht verzameld in Delft. Het Weermachtsarchief werd opgericht in 1-12-1940, met als directeur Lt. Kol der Artillerie b.d. G. Fabius onder toezicht van De Beauftragte für die Heeresarchive beim Wehrmachtsbeheflshaber in den Niederlanden, Von Braun. Zie ook Jaarverslagen Nederlands Weermachtsarchief 1940-1944.

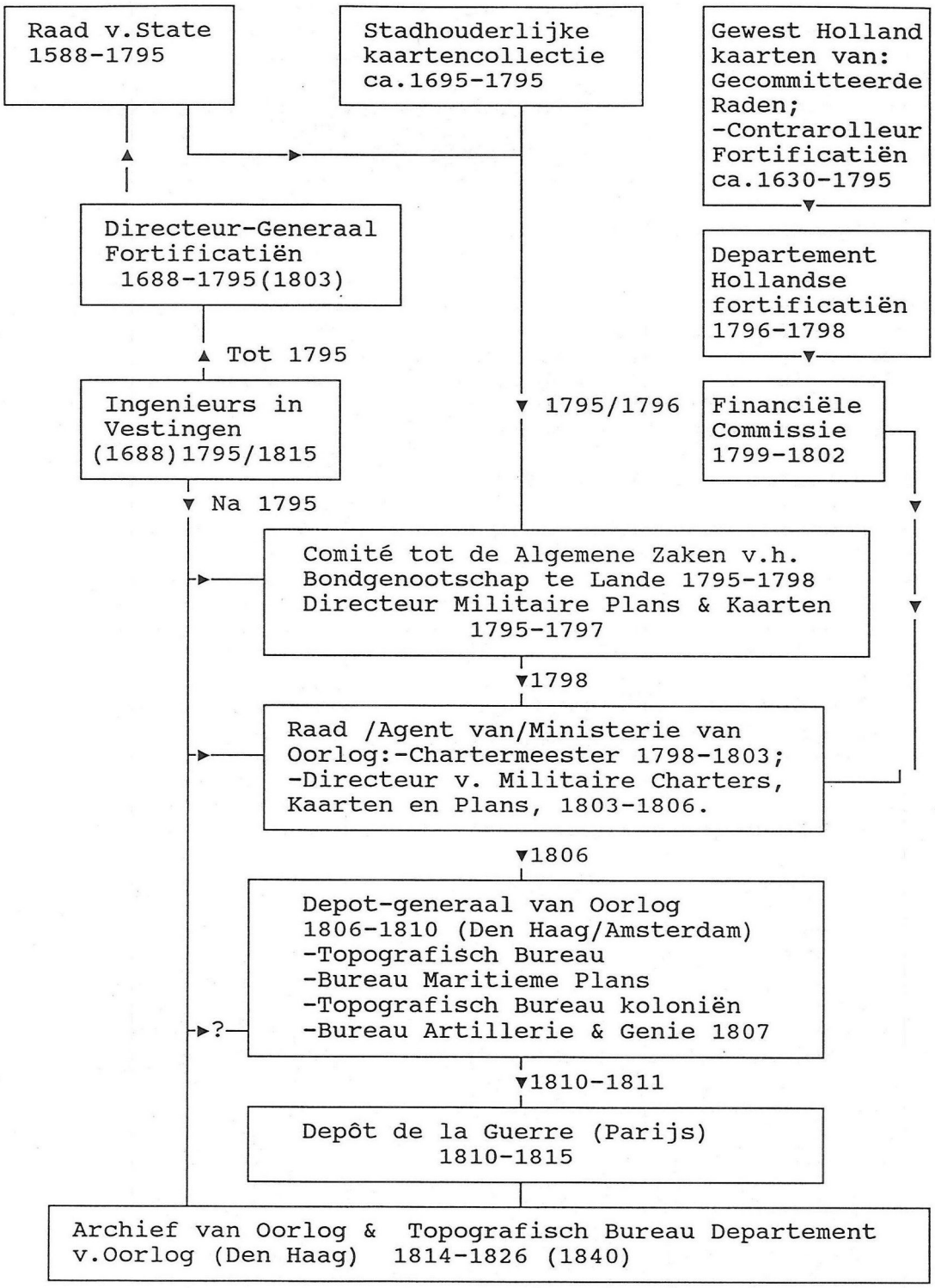
54 ARA 2.13.01 inv. nr. 4768 Bericht directeur Ned. Legermuseum afgifte archiefstukken aan de directeur van het Weermachtsarchief, inv. nr. 5071 Bericht 3 mei 1945 aan de directeur over de verwoesting Legermuseum op 27-12-1944: "Die Sammlungen liegen unter trümmern".

Bovendien waren hieruit reeds in 1946 plans gelicht ten behoeve van diverse EAI-schappen. Hoogstwaarschijnlijk zijn de geheime vestingplans uit 1950 bij de Koninklijke Landmacht blijven berusten en later overgedragen aan de Tweede Afdeling van het ARA als "verzameling Verboden Kringen Koninklijke Landmacht" 1815-1932 beheerd. Deze "verzameling" is buiten deze inventarisatie en micro-verfilming gebleven en te raadplegen via nr. toegang 2.13.37 [55]

OVERZICHT VAN KAARTENARCHIEVEN

55 VROA XV (1942); VROA XIX (1946). ARA 2.13.01 inv. nr. 5071 Verbaal d.d. 16-7-1945.Afd. II bureau 2 nr. 18. Indeling van Ned. Weermachtsarchief onder bevel van de Chef van de Generale Staf. later Krijgsgeschiedkundige Afdeling. De directeur van Weermachtsarchief gesteund door de Algemeen Rijksarchivaris pleitte tevergeefs om voortzetting van zijn archiefdienst. ARA KT dossier 201.01 OSPV: Aantekening W.H. Schukking april 1950 De Situatieplans van de vestingwerken die als geheim werden als geheim geklassificeerd volgens de aanschrijving van Minister van Oorlog d.d. 26-8-1948 voorschrift nr. 1585 Vertrouwelijk. Het betrof 334 nrs. die niet allemaal werden terugbezorgd.

Archief van Oorlog & Topografisch Bureau
Departement van Oorlog 1814-1826 (1840)
Fortificatie directies/ Inspecties & EAIs na 1815
1827 Overdracht aan ARA archief Raad v.State Kaarten in: Hingman Zie 4.VTH nrs.3128-3802.
Algemene Directie der Genie
Archief van Oorlog 1826-1840
Topografisch Bureau 1826-1848
Departement van Oorlog
-Afdeling (materieel) der Genie
1841-1850 Integratie Archief v. Oorlog & Genie:Archief der Genie
-Bureau (Materieel) der Genie
1851-1878
-6e Afdeling Genie,1878-1880:
2e Bureau :Archief der Genie
-5e Afdeling Genie, 1880-1940
1864 overdracht aan Top.Bureau Buitenland -se Kaarten &Plans
Topografische -Inrichting 1868 -Dienst 1932
1886-1887 Selectie en vernietiging. Overdracht aan Min. v. Binnenlandse Zaken Afd.K&W 1886. Overdracht aan het ARA in 1908 (OBZ)
Inspectie der Genie Tekeningen 1880-1939. Zie 4.OITB
Nederlands Leger Museum bruikleen Genie-Archief v.1932-1941
Nederlands Weermachtsarchief
1940-1945 Bewerking Genie-verzameling door Schukking
Archief Koninklijke Landmacht
1945-1951
Overdracht Genie-Kaarten Top.Dienst tot 1930 aan ARA 1986. Zie 4.TOPO
Overdracht Genie-kaarten en tekeningen Nederland aan het ARA 1950-1955. Zie toegangnrs.:
4.OSK Situatiekaarten
4.OPV Vestingplans
4.OSPV Situatieplans
4.OPGN/O Plans v.Gebouwen
4.OMD Modellen
4.OMM Memoriën
4.OBGK Gedrukte Kaarten
Overdracht van OBZ aan ARA in 1908. -OSPV & OBZ samengevoegd in deze inventaris, toegang nr.: 4.OSPV (1995)

DE VERWERVING VAN HET ARCHIEF

Het archief is bij Koninklijk Besluit of ministeriële beschikking overgebracht.

Inhoud en structuur van het archief

INHOUD

AANWIJZINGEN VOOR HERKOMSTONDERZOEK VAN KAARTEN EN TEKENINGEN.
De scheiding van de kaarten en tekeningen en het geschreven archief bij de Genie die in feite sinds de 18e eeuw bij de Raad van State werd ingevoerd en bij de latere defensieorganisaties gehandhaafd, was doelmatig voor het kaartbeheer maar nadelig voor het archief-onderzoek. Indien uit de beschrijving het verband tussen de kaarten en vestingplans en de geschreven archivalia niet duidelijk is, verdient het aanbeveling om een herkomstonderzoek te verrichten volgens onderstaande onderzoeksaanwijzingen. Indien de herkomst niet op de tekeningen staat vermeld en ook niet uit de beschrijvingen kan worden afgeleid, is het mogelijk om de herkomst te achterhalen met behulp van het eigentijdse Register Situatieplans uit 1848. (4. OMM inv. nr. 257) Hierin staat de herkomst vermeld van de ontvangen en ingeschreven vestingplans, die tot 1902-1903 in dit register werden bijgehouden. De aanduiding "Oud-Hollandsch Archief" betekent dat het van voor 1795 dateert en afkomstig is of van de Raad van State of de Hollandse fortificatiën van de Gecommiteerde Raden van de Staten van Holland. Ook de zogenaamde plans van verboden kringen die na wijziging zijn komen te vervallen en vervangen door nieuwe plans staan hierin geregistreerd, met vermelding van de datum van goedkeuring door het ministerie van Oorlog.

Voor de periode 1841-1855 werden bij de Genie zogenaamde dagboeken aangehouden, een chronologische register waar op datum van ontvangst de ingekomen kaarten, tekeningen, memories enz. werden ingeschreven, zie hiervoor toegang nr. 4. OMM 251.

-VERBAALARCHIEF VAN HET MINISTERIE VAN OORLOG/DEFENSIE, 1813-1940.
Voor de verschillende onderzoeksmethoden in het "geschreven archief" wordt men verwezen naar de gebruikshandleiding opgenomen in de inventaris-band I van het archief van het ministerie van Oorlog/Defensie, 1813-1945 door H.H. Jongbloed uit 1995. Voor het archiefonderzoek in de periode na 1880 is het gezien de schoning van het verbaalarchief van Oorlog, raadzaam om gebruik te maken van de specificatie van de bewaarde verbalen uit 1880-1913, opgenomen in inventaris band IV bijlage 5 van toegang nr. 2.13.01. Hierin zijn de verschillende onderwerpen met betrekking tot militaire gebouwen vermeld, Via de geografisch index opgenomen in deze toegang

(2.13.01) vindt men direct de stukken die in het verbaalarchief na 1880 bewaard zijn gebleven die mogelijk betrekking hebben op de bouwwerken waarvan de vestingpans in deze inventaris Situatieplans van Vestingen zijn vermeld. [56]

Raadpleeg hiervoor de agenda's en indices op het gewoon verbaalarchief van het ministerie van Oorlog/Defensie uit 1813-1945 toegang nr. 2.13.01. inv.nrs.:

- 12543 t/m 13750 agenda's 1813-1913
- 13794 t/m 14345 indexen 1813-1913

Na 1913:

- 4331 t/m 4621 agenda's 1914-1933; 1940-1945 (met hiaten)
- 4622-2811 repertoria
- 4946-5076 Verbalen 1914-1945 (met hiaten)

VERKLARENDE WOORDENLIJST

Voor de verklaring van de militaire begrippen met betrekking tot aanleg en onderhoud van vestingwerken en gebouwen wordt men verwezen naar:
A.H. Mohr, *Vestingbouwkundige termen* , uitgave van de Stichting Menno van Coehoorn, (Zutphen, 1983)

VERANTWOORDING VAN DE BEWERKING

INLEIDING

In 1950 werden de militaire kaarten, vestingplans en bouwtekeningen behorende tot het Archief der Genie van het ministerie van Oorlog/Defensie door het Archief van de Koninklijke Landmacht overgedragen aan het Algemeen Rijksarchief. De ontsluiting van deze kaarten en tekeningen uit de 17e tot 20e eeuw van het Genie-archief liet echter veel te wensen over. [57] Bovendien waren de zogenaamde Situatieplans van Vestingen, plattegronden van vestingen, verspreid geraakt over verschillende bestanddelen zodat het complete overzicht ontbrak. Naar aanleiding van de micro-verfilming van de Genie-kaarten en tekeningen werd de herinventarisatie van de Situatieplans van Vestingen ter hand genomen, en waarvan deze inventaris werd samengesteld. De oude toegangen uit 1950 zijn hierdoor komen te vervallen.

56 Zie inleiding inventaris van het gewoon verbaal-archief van het ministerie van Oorlog/Defensieen daarbij gedeponeerde bescheiden, 1813-1945 nummer toegang 2.13.01 banden I t/m VII, door H.H. Jongbloed, Den Haag 1995.

57 Scholten, F.W.J., Militaire topografische kaarten en stadplattegronden van Nederland, 1579-1795 (1989 Alphen a/d Rijn) 5.; "Zelfs de op de archiefbewaarplaats [ARA sic] aanwezige inventarissen kunnen het gewenste inzicht niet in voldoende mate verschaffen: de bewuste toegangen zijn verouderd, summier en niet in gedrukte vorm verspreid." Deze oude toegangen waren beschrijvingen op fiches in zogenaamde Leidse boekjes van W.H. Schukking uit 1940-1950, later gekopieerd en ingebonden tot "inventarissen".

In deze geheel herziene inventaris zijn de Situatieplans van het Archief der Genie opnieuw beschreven. Tevens zijn de plattegronden en kaarten vermeld in deze inventaris integraal op microfiche gereproduceerd, ten behoeve van een optimale toegankelijkheid en conservering van dit beeldmateriaal. [58] Aangezien de meeste Nederlandse vestingwerken aan het eind van de 19e en het begin van de 20e eeuw werden ontmanteld en geslecht, zijn de vestingplans beschreven in deze inventaris een belangrijke bron voor de reconstructie van de vestingwerken en tevens de militaire geschiedenis.

REGISTERS VAN DE GENIE.

Reeds in 1815 werd het archiefbeheer van het departement van Oorlog vastgelegd in dienstinstructies die tevens betrekking hadden op de kaarten en tekeningen aanwezig zowel op het Departement als in de vestingen bij de ingenieurs. Sinds 1815 waren de ingenieurs verplicht de kaarten, tekeningen en memories in hun bureau-archief jaarlijks ter registratie en stempeling aan het Departement van Oorlog in te zenden. Deze instructie gold ook voor het verlaten van de dienst of overplaatsing, waarbij de ingenieurs een proces-verbaal met de inhoudsopgave van hun bureau-archief dienden in te zenden. [59]

De opheffing in 1841 van de Algemene Directie der Genie als zelfstandig legeronderdeel en de integratie met de afdeling Genie met het Departement had tevens gevolgen voor het Archief. Door deze integratie werd het Archief der Genie samengevoegd met het Archief van Oorlog, wat leidde tot een rigoreuze herindeling van het kaarten-en tekeningenarchief van de Genie. Hierbij werden op basis van de procesverbalen bij het Bureau Genie, dat sinds 1841 was belast met het beheer van het Archief der Genie, de zogenaamde registers samengesteld onder leiding van majoor Welsink. Deze registers hebben de structuur en inrichting van de kaarten en tekeningen van het Genie-archief tot 1911 bepaald. De indeling bestond uit de volgende categorieën: [60]

58 Uitgave van MMF-Publications te Lisse (part IIb.) i.s.m. het Algemeen Rijksarchief.

59 ARA 2.13.01. Ministerie v. Oorlog inv. nr. 14555 Recueil Gedrukte Stukken Instructie Directeur Archief van Oorlog KB 14-1-1815 Nr.30: art.6." Alle plans, kaarten, memorien van defensie enz. bij de directie van fortificatien, en de Garnizoenen van alle vestingen en strekten van den Staat aanwezig, of waar ter plaatse zij ook mogten bevinden, maken een gedeelte uit van het archief van Oorlog, zij zullen allen aan het Topografisch Bureau toegezonden, aldaar gestempeld en geregistreerd worden".

60 2.13.01 Min.v. Oorlog inv., nr. 15361 Register van plans, tekeningen ontvangen bij het departement 1841-1844; inv.nr. 13928 (index) 1848 p. 3669. 2.13.45 inv. nr. 3300. Instructie van d.d. 28-8-1846 minister van Oorlog. De registers werden gevormd uit Staat A van PV dienstovergave inhoudende: Algemene en Situatiekaarten, plans van vestingen, plans van gebouwen en memoriën eerst de gestempelde ieder afzonderlijk onder de genoemde hoofden. De staat was verdeeld in 6 kolommen met doorlopend nr. Letter en benaming der plans; inv. nr 2592 Inspecteur der Genie van 16-1-1911 nr. 279 Rappel van 1846. De oude registers berusten in

- plans van vestingen: plattegronden van vestingen, forten, batterijen die geen omliggend terrein weergeven ter aanduiding van de vorm van de vestingwerken;
- situatieplans van vestingen: de plattegronden waarop tevens de omgeving staat aangegeven van de vestingen en forten, getekend op schalen van 1:2.500 tot 1:10.000.
- situatiekaarten: alle getekende kaarten ter aanduiding van defensielinies, provincies en algemene terrein-voorstellingen zonder vestingwerken op schalen van 1:5.000 en kleiner;
- binnenlandse gedrukte kaarten;

De Situatieplans van vestingen zijn als afzonderlijke categorie onderscheiden bij de herordening van het Archief der Genie in 1847-1848, waarbij na inventarisatie bijna 500 oude plans zonder waarde werden geselecteerd uit het Archief van Oorlog en vernietigd, om de nieuwe registers niet te vervuilen. Blijkens de titel van het nieuwe Register uit 1848 werd het tevens aangelegd voor de administratieve controle op de naleving van de Verboden Kringen. Door deze centrale registratie was het mogelijk om de plans verspreid over de vestingen te beheren, en jaarlijks de oude vervallen en nieuwe plans te selecteren voor vernietiging of deponering in het Archief der Genie op het departement. In de registers zoals die vanaf 1841 werden aangelegd werden ook kaarten en memories van oudere datum ingeschreven, waaronder die van voor 1795 van de Generaliteit en het gewest Holland, aangeduid als oud-hollandse archief. Deze registratie-methode werd nog in 1911 verplicht voorgeschreven. [61]

Deze indeling en ordening volgens de registers werd in 1940-1945 bij de bewerking van het Genie-kaarten- en tekeningenarchief door W.H. Schukking bij het Nederlands Weermachtsarchief gehandhaafd. Na 1945 werd door Schukking de inventarisatie van de Situatieplans van het Genie-archief aan de hand van deze registers aan het Archief van het Koninklijke Landmacht te Leiden voortgezet, waarbij de registerbeschrijvingen werden overgeschreven op een fichesysteem dat voor de overdracht aan het ARA in 1950 werd afgerond. [62]

Memories der Genie 4.OMM inv.nrs 244-245: plans van gebouwen; 246 plans vestingen; 250 buitenlandse vestingplans; 251 buitenlandse gedrukte kaarten; 252,263 binnnenlandse gedrukte kaarten; 253,265 Memories; 255-256 buitenlandse kaarten; 257 situatieplans van vestingen; 261 situatiekaarten; 262 plans van veldslagen; 265 modellen.

61 ARA 4.OMM inv.nrs. 257: Register van Situatieplans van vestingen, steden, forten, posten en batterijen en Rijks militaire gronden, behoorende tot het Archief der Afdeeling Genie van het ministerie van Oorlog, opgemaakt in 1847-1848, door de 1e lt.-ingenieur Welsink. ARA 2.13.01 Min. v. Oorlog, indices inv.nrs. 13952 (inde 1847) Geleidebrief vernietiging plans en kaart, inv.nr. 3362, zie noot 41.

62 ARA K&T 201.01 Rapport aan de Algemeen rijksarchivaris betreffende de verdere bewerking van het oud-archief der Genie, van 16-1-1950 door Kol. b.d. W.H. Schukking.

Door de afsplitsing in 1886 bij de Genie van te vernietigen oude vestingplans was het bestand van Situatieplans in twee verschillende bestanddelen uiteengevallen en beschreven in de oude toegangen:

- de situatieplans van vestingen (OSPV)
- de situatieplans afkomstig van Binnenlandse Zaken, uit 1886-1908 (OBZ) [63]

Deze splitsing is door integratie van deze twee bestanddelen tot een bestand van Situatieplans van Vestingen nu weer ongedaan gemaakt en samengevoegd in deze inventaris zoals ten tijde van de Genie vóór afsplitsing in 1886.

Zo veel mogelijk is hierbij de oorspronkelijke register-nummering, bestaande uit een combinatie van een letter en nummer, gehandhaafd tenzij sprake was van dubbele nummers. In dat geval is naar voorbeeld van het register een nieuwe oplopend nummer toegekend. Ten aanzien van de beschrijvingen zijn de fichebeschrijvingen van Schukking samengesteld bij het Weermachtsarchief in 1940-1950 herzien en redactioneel bewerkt en zoveel mogelijk aangevuld met archivistische kenmerken van de vestingplans. Ook de indeling van de vestingplans naar linies en stellingen en vervolgens geografisch op plaatsnaam werd zoveel mogelijk overgenomen. De schaalaanduiding is niet in elke beschrijving vermeld, omdat hiervoor de standaard schaalinstructie uit 1818 gold. [64]

Zoals reeds vermeld zijn de Situatieplans van Vestingen onderdeel van het Genie-archiefkaarten-en tekeningenbestand. Hoewel de afdeling Genie van het Departement van Oorlog pas in 1841 werd ingesteld, was het belast met het beheer van kaarten, tekeningen en memories die dateren uit 17e- 20e eeuw. Behalve de Situatieplans van Vestingen behoren tot dit Genie-archiefbestand ook de volgende kaarten-bestandendelen die in 1950-1955 werden overgedragen door het Archief van de Koninklijke Landmacht aan het ARA:

- Situatiekaarten (toegang nr. 4.OSK);
- Plans van vestingen (toegang nr. 4.OPV);
- Plans van gebouwen (toegang nr. 4. OPG);
- Modeltekeningen (toegang nr. 4.OMD);
- Memories (toegang nr. 4.OMM);
- Binnenlandse gedrukte kaarten (toegang nr. 4.OBGK).
- Buitenlandse kaarten:
  Oorspronkelijk hebben ook de buitenlandse kaarten en vestingplans deel uitgemaakt van het Archief der Genie, totdat in 1864 een verdeling werd gemaakt in binnen-en buitenlandse kaarten en tekeningen. De Genie behield het binnenlandse gedeelte, terwijl alle buitenlandse kaarten en vestingplans werden afgesplitst en overgedragen aan het Topografisch Bureau, later de

63 Betrof oude inv. nrs. 4.OBZ 1099-1126 situatieplans van vestingen.

64 Recueil Militair, 1818, 193.

Topografische Dienst. Dit kaartenarchief van de Topografische dienst werd in 1984-1986 overgedragen tot 1930 aan het ARA (zie toegang nr. 4.TOPO).

Verwant materiaal

BESCHIKBAARHEID VAN KOPIEËN
Inventarisnummers van dit archief zijn niet in kopievorm beschikbaar

Tot medio 2018 waren in de zelfbedieningsruimte van de studiezaal van het Nationaal Archief gebruiksduplicaten van de kaarten in dit bestand beschikbaar. Deze microfiches zijn sinds begin 2019 aanvraagbaar onder archiefinventaris 4.DUPKT, zie daarin inventarisnummer 21.

VERWANTE ARCHIEVEN

DOKUMENTEN BEHORENDE TOT DE VESTINGPLANS IN ANDERE ARCHIEFBESTANDEN VAN HET ARA.
Zoals reeds vermeld zijn in deze inventaris de vestingplans beschreven die afzonderlijk werden bewaard los van de bijbehorende dokumenten zoals bestekken, kostenbegrotingen, rapporten enz. Slechts bij uitzondering zijn bestekken en memories bij de vestingplans bewaard gebleven. Deze documenten die informatie bevatten over de tekening(en) kan men betrekken in het onderzoek, door de volgende archiefbestanden te raadplegen of over de betrokken vesting bestekken, rapporten, memories ed. bewaard zijn gebleven.

-RAAD VAN STATE:
ARA 1.01.19 inv.nrs. 1569 t/m 1818: De Verbalen van de commissarissen tot de inspectie van de fortificatiewerken 1627-1794.

Hierin vindt men de verslagen van de jaarlijkse inspecties van de vestingen van de Republiek, met opgave van de vestingwerken die werden aanbesteed en uitgevoerd, het onderhoud en de gebreken en aanbeveling tot verbetering enz.

Als er ontwerp-bestekken werden ingezonden vanuit de vesting, dan kan men deze in de regel onder de ingekomen stukken in het archief van de Raad van State raadplegen.

-OORLOG MEMORIES DER GENIE 17E EEUW-1940 (4. OMM):
Verzameling memories met historische dokumentatie van de Genie over diverse vestingen, linies en onderwerpen betreffende Nederlandse defensie. Zie toegang: 4. OMM inv.nr. 265 (Klapper).

-MINISTERIE VAN OORLOG 1813-1921:
Contracten vestingwerken.

Series bestekken van de aanleg en onderhoud van vestingwerken en militaire gebouwen van het Ministerie van Oorlog uit 1813-1921 (met hiaten).

Deze serie is te raadplegen via de registers waarin de bestekken uit 1814 tot 1921 in alfabetische en chronologisch volgorde op plaatsnaam staan vermeld, zie toegangsnummers:

- 2.13.02 register 1814 tot 1844
- 2.13.03 register 1846 tot 1921

In deze series berusten de bestekken van de bouwwerken zoals deze werden uitgevoerd tenzij het bestek niet werd goedgekeurd.

De bestekken die in het archief van Oorlog in 1945 verloren zijn gegaan kan men terugvinden in de archieven van andere Defensie-organen en regionale diensten ressorterend onder het ministerie. Hiervoor wordt men verwezen naar de archieven van de Eerstaanwezendschappen (zie hieronder) en tevens het archief van de Inspectie der Genie (zie nummer toegang 2.13.45).

-ARCHIEF KONINKLIJKE LANDMACHT 1815-1932:
De geheime situatie-en vestingplans in 1950 uitgezonderd van overdracht en beheerd door de KL als "verzameling" Verboden Kringen 1815-1932 zijn te raadplegen via nr. toegang 2.13.37. Deze situatieplans zijn niet verfilmd. De zogenaamde staten behorend tot deze plans van verboden kringen zijn gedeeltelijk bewaard in het archief Inspectie der Genie, Bureau Stellingbouw nr. toegang 2.13.24.

-EERSTAANWEZEND INGENIEURS:
De archieven van de Eerstaanwezend ingenieurs (EAI) bewaard in de rijksarchieven in de provincies kunnen eveneens relevante informatie bevattten, aangezien de plans en memories veelal in tweevoud werden opgemaakt zowel ten behoeve van het ministerie als locale EAI-archief. Tot de hoofdtaken van de EAI behoorde het opstellen van een memorie en plannen van de aanval en verdediging van de vesting. [65]

65 Zie hiervoor de volgende inventarissen uitgegeven door Centraal Archievendepot van Defensie (CAD)'s-Gravenhage: Geelhoed, A.J., Inventaris EAI Breda, 1860 1975, CAD inventarisreeks nr. 24; Ibidem, Inventaris EAI Bergen op Zoom, (1767) 1814-1964, CAD inventarisreeks nr. 25; Kloosterboer, P., Inventarissen van EAI Groningen: Westwoldingerland, 1676-1810; EAI Delflzijl, 1814-1875; EAI Groningen, 1776-1913, EAI Langakkerschans, 1768-1858; EAI Bourtange, 1572-1851; EAI Zwolle, 1861-1914 CAD inventarisreeks nr. 19; Scholtens, H.H., EAI Brielle en Hellevoetsluis, 1814-1911, CAD-uitgave 1979.

De archieven van de EAI's in provincie Zuid-Holland berusten eveneens op het Algemeen Rijksarchief, zie toegang nrs.:

3.09.02.02	EAI Delft, 1814-1875
3.09.02.03/4	EAI Gorinchem, 1814-1950
3.09.02.05	EAI 's-Gravenhage, 1831-1864
3.09.02.06	EAI Schoonhoven, 1801-1864
3.09.03 EAI	Brielle en Hellevoetsluis, 1814-1911

-MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN, AFDELING KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN, 1875-1918:
Bevat stukken over de ontmanteling van de vestingen en voormalige militaire gebouwen die door Oorlog aan Binnenlandse Zaken of gemeenten als monument in beheer werden overgedragen (toegang nr. 2.04.13).

BESCHRIJVING VAN DE SERIES EN ARCHIEFBESTANDDELEN

BELANGRIJKE MEDEDELING VOOR DE RAADPLEGER

Het gehele bestand is in het verleden op microfiche gezet. Om snel een overzicht te krijgen van de kaarten en tekeningen in dit bestand, is het het meest efficiënt om eerst deze microfiches te raadplegen. De microfiches zijn op te vragen middels archiefinventaris 4.DUPKT, daarin inv.nr. 21.

AMERSFOORT

A10 Kaart van de omgeving van Amersfoort met een ontwerp voor een geretrancheerd legerkamp te Zeist voor de troepen van Willem V, in de buurt van Leusden. Met aangehecht een toelichting in het Frans over het kamp.
1787 1 blad
schaal 1: 20.000
Zie memorie 4.OMM nr. A5.

A11 Kaart van de omgeving van Amersfoort met een ontwerp voor een geretrancheerd legerkamp te Zeist voor troepen, in de buurt van Leusden.
1787 1 blad
schaal 1:14.400

AMSTERDAM (STELLING VAN -)

A17 Plattegrond van de zeesluis bij Diemerdam en de batterijen aangelegd ter afsluiting van het acces tot Amsterdam,
1793 1 blad
schaal 1:2980
. Zie memorie 4.OMM A7.
Uit de nalatenschap Dalhoff

A23 Kaart van de forten en posten van het verdedigingssysteem van Amsterdam 1793.
1793 1 blad
schaal 1:10.000
Collectie Seelig
Het betreft de forten en posten:
1. Het fort aan de noordzijde van Spaarndam en de verdedigingswerken bij Penningsveer en bij de Liebrug.
2. Diemerdam met twee verdedigingswerken.
3. De Diemerpolder en de Bijlmermeer met verdedigingswerken bij de Duivendrechtse brug, de Vinkebrug, de Vierhuizen en het Weespertolhek.
4. Halfweg met een verdedigingswerk ter plaatse waar de Haarlemmermeer en het IJ elkaar bij Halfweg raakten.
5. Ouderkerk a/d Amstel met een verdedigingswerk ter weerszijden van de Amstel en bij de Portugese Jodenkerk aan de Holendrecht.

A34 Kaart van de Hoge dijk tussen Amsterdam en het dorp Sloterdijk en de Haarlemmer Trekvaart, de Buiten- en Binnen-Braakspolders.
1817 1 blad

A35 Plattegrond van het verdedigingswerk aan het Gein, oostelijk van Abcoude, het dorp Abcoude en het daartussen liggende terrein.
1846 1 blad
schaal 1:2500

A44 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk nr.3 bij Immetjeshorn, en van de werken nr. 4 aan de afloop van Diemen en nr. 5 op het Diemerbuitenveld.
1857 1 blad
schaal [1:2500-5.000]

A45 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk nr. 5 op het Diemerbuitenveld, en van de werken nr. 3 bij Immetjeshorn en nr. 4 aan de afloop van Diemen.

1857 1 blad
schaal [1:2500-5.000]

A46 Schetsplattegrond van de posten nrs. 3, 4, 5, 6 en 7 in het front van Noord-Holland. Afschrift.
1861 1 blad

A47 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de posten nr. 22 aan de Duivendrechtse brug,
1860 1 blad
schaal [1:2500-5.000]

A48 Plattegrond van de posten 3 en 4 gelegen bij Spaarndam.
1865 1 blad
Niet raadpleegbaar

A49 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort te Schiphol,
1866 2 bladen
schaal [1:2500-5.000]

A50 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort te Nieuwe Meer (noordoost hoek Haarlemmermeer),
1867 1 blad
schaal [1:2500-5.000]

A51-A67 Profieltekeningen van posten in de Stelling van Amsterdam,
1869 17 bladen
schalen 1:1000 en 1:10.000
Ingezonden bij exhibitum van 7 augustus 1869 nr. 70

A51 Post nr. 9 achter de ringdijk met ringvaart van de Bijlmermeerpolder, 1869, 1 blad

A52 Post nr.10 aan weerszijden van de Holendrecht of Bullewijk, 1869, 1 blad

A53 Post nr.11 bij Ouderkerk aan weerszijden van de Amstel, 1869, 1 blad

A54 Post nr. 13 te Amstelveen over het grote loopveld en de noordelijke en westelijke ringsloten en dijken van de Bovenkerkerpolder, 1869, 1 blad
schaal 1:1000

A55 Post nr. 13 en nr. 14 achter de schutsluis tussen de Legmeerplassen en de ringsloot van de Bovenkerkerpolder en over de weg van Amstelveen naar Leiden, 1869, 1 blad

schaal 1:1000

A56 Post nr. 10, 11 en 12, ten noorden van het grote loopveld,1869, 1 blad

A57 Post nr. 1, achter de Liedebru, 1869, 1 blad

A58 Post nr. 2 bij het Penningsveer, 1869, 1 blad

A59 Post nr. 5 te Spaarndam, achter de uitwateringssluis bij het Rijnlandse huis, 1869, 1 blad

A60 Post nr. 3 op de ringdijk van de Buikslotermeerpolder aan de Slochterbrug, 1869, 1 blad

A61 Post nr. 2 te Kadoele op de Oostzaner zeedijk, 1869, 1 blad

A62 Post nr. 1 te Coehoorn, te Muiderberg, 1869, 1 blad

A63 Post nr. 6 te Diemerdam, 1869, 1 blad

A64 Post nr. 11 ten westen van Durgerdam, 1869, 1 blad

A65 Post nr. 18 vóór de Vinkebrug, 1869, 1 blad

A66 Posten nr. 18, nr. 19, nr. 20 en nr. 21, posten aan de Vinkebrug, te Vierhuizen, op de Sniep en aan het Weesper tolhek, 1869, 1 blad

A67 Post nr. 7, de Spaarndammer zeedijk bij Halfweg, 1869, 1 blad

A71 Kaart van de batterij aan het noordoosteinde van het dorp Durgerdam, tussen het dorp en het Kinselmeer.
[1877] 1 blad

A72 Kaart van de batterij nr.11 aan het zuidwesteinde van het dorp Durgerdam op de Waterlandse zeedijk tussen het dorp en de Schinkelhoek en van de batterij aan het noordoosteinde van het dorp, nabij het Kinselmeer.
[1877] 1 blad
De noordoost batterij staat op een aangehecht stuk papier.

A73 Plattegrond van de posten nr. 3, 4 en 5, resp. bij Immetjeshorn, aan de afloop van Diemen en op het Diemersbuitenveld met het terrein zuidelijk daarvan.
1877 1 blad
schaal 1:2500

A74 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk nr. 7 aan de vereniging van de Gaasp en het Gein,
1866-1877 1 blad
schaal [1:2500-5.000]

A75 Plattegrond van de batterij nr. 6 bij Diemerdam met een groot stuk zuidelijk daarvan gelegen terrein.
1877 1 blad
schaal 1:2500

A76 Plattegrond van de batterijen nr.18, 19, 20 en 21, respectievelijk bij de Vinkebrug, bij Vierhuizen, bij de Sniep en bij het Weesper tolhek met het omliggende terrein.
1877 1 blad
schaal 1:2500

A77 Kaart van batterij nr. 7 tegenover de Geinbrug bij de vereniging van het Gein en de Gaasp, met het omliggende terrein.
1877 1 blad

A78 Plattegrond van de batterij nr.9 bij Welgelegen aan de zuidpunt van de ringvaart van de Bijlmermeerpolder, met het omliggende terrein.
1877 1 blad
schaal 1:2500

A79 Plattegrond van het fort in de Laander- en West-Bijlmerpolder, met het omliggende terrein.
1877 1 blad
schaal 1: 2.500

A80 Plattegrond van de batterij nr.10 ten oosten van Ouderkerk aan beide zijden van de de Bullewijk of Holendrecht, met het omliggende terrein.
1877 1 blad
schaal 1:2500

A81 Plattegrond van de batterijen nr.11 en nr. 12 aan beide zijden van de Amstel en aan het groot loopveld, ten zuidwesten van Ouderkerk, met het omliggende terrein,
1877 1 blad
schaal 1:2500

A82 Plattegrond van de batterijen nr.13 en nr. 14 bij Amstelveen, met het omliggende terrein.
1877 1 blad
schaal 1:2500

A83 Plattegrond van het fort aan het Schiphol, met het omliggende terrein.
1877 1 blad
schaal 1:2500

A84 Plattegrond van het fort aan de Nieuwe Meer, met het omliggende terrein.
1877 1 blad
schaal 1:2500

A85 Plattegrond van het fort aan de Liede en de batterij nr.1 aan de Liebrug, met het omliggende terrein.
1877 1 blad
schaal 1: 2.500

A86 Plattegrond van post nr.2 bij Penningsveer met het omliggende terrein, en van de batterij nr.1 aan de Liebrug,
1877 1 blad
schaal [1:2500]

A87 Plattegrond van de batterij nr. 8 aan de Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder nabij Sloten.
[1877] 1 blad
schaal 1:2500

A88 Plattegrond van de verdedigingswerken bij Spaarndam.
[1877] 1 blad
schaal 1:2500

A89 Plattegrond van de batterijen nr.6 bij de Zwet en nr.7 aan de Spaarndammerdijk, ten westen van Halfweg, met het omliggende terrein.
1877 1 blad
schaal 1:2500

A90 Plattegrond van het fort bij Heemstede met een groot stuk omliggend terrein.
1876-1877 1 blad
schaal 1:2500
Niet raadpleegbaar

A92 Plattegrond van een ontwerp voor het verdedigingswerk bij Kudelstaart en algemene kaart van het gedeelte van de Stelling van Amsterdam

tussen Aalsmeer en Uithoorn.
1880 1 blad
Het blad is gemerkt: lett. A.

A92a-A92b Plattegrond en doorsnedetekening van een ontwerp voor het verdedigingswerk bij Kudelstaart.
1880 2 bladen
A92a Blad (1) is gemerkt: lett. B.
A92b Blad (2) is gemerkt: lett. C.
Ontbreekt

A93 Plattegrond van de Linie van Spaarndam.
1882 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt

A94 Plattegrond van de forten bij het Penningsveer, bij de Liebrug en de Liede behorende tot het voorlopig ontwerp ter verbetering van de positie aan de Liede.
1882 1 blad
schaal 1:2500

A101 Kaart van het ontworpen koepelfort in de Zuiderzee op het eiland Pampus.
1886 1 blad
schaal 1:50.000

A103 Plattegrond van de verboden kringen van de werken ten oosten van Diemerbrug. Afschrift.
1887 (1902) 1 blad
schaal [1:2500].
Bijgewerkt juli 1902.

A104 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de werken bij Ouderkerk. Afschrift.
1887-1888 1 blad
schaal [1:2500].

A105 Plattegrond van de verboden kringen van het fort in de Laanderpolder en de West-Bijlmerpolder,
(1887) 1902 1 blad
schaal [1:2500]

A106 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk aan het IJ voor Diemerdam
1888 1 blad
schaal [1:2500]

A107 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk nr. 7 aan de vereniging van de Gaasp en het Gein,
1888 1 blad
schaal [1:2500]

A108 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de werken bij Abcoude, schaal [1:2500].
1887-1888 1 blad

A109 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de werken bij Amstelveen,
1887-1888 1 blad
schaal [1:2500]

A110 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort te Schiphol. Kopie.
1888 1 blad
schaal [1:2500]

A111 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort bij het Nieuwe Meer. Kopie.
1888 1 blad
schaal [1:2500].

A112 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort aan de Zwet (de werken bij Halfweg),
1888 1 blad
schaal [1:2500]

A113 Plattegrond van de verboden kringen van het fort Cruquius bij Heemstede,
1888-1900 1 blad
schaal [1:2500]

A114 Plattegrond van de linie te Spaarndam.
1889 1 blad
schaal 1:2000

A115 Plattegrond van de verboden kringen van het werk nr. 7 aan de vereniging van de Gaasp en het Gein,
1892 1 blad
schaal [1:2500]

A116 Bestrijkingskaart met legenda betreffende: Edam; De Rijp; Castricum; Beverwijk; Spaarn dam; Haarlem; Haarlemmermeer; Vennip; Wormerveer; Zevenhoven; Abcoude; Vinkeveen; Ankerveen;Naarden; Ouderkerk; Amsterdam; Midden Beemster; Aalsmeer; Rijnsaterwoude; Pampus.
[ca. 1893] 1 blad

A117 Oriënteringsplattegrond van de fronten van de Stelling Amsterdam.
[1891] 1 blad
Behoort bij brief van Inspecteur van de Genie dd. 15-11-1891 nr.5741.

A118 Plattegrond van de verboden kringen van het fort bij Marken Binnen,
1899 1 blad
schaal [1:2500]
Ontbreekt

A119 Plattegrond van de verboden kringen van de werken bij Amstelveen,
1902(1903) 1 blad
schaal [1:2500]

A120 Plattegrond van de verboden kringen van het werk Gaasp-Gein, Afschrift.
1902-1903 1 blad
schaal [1:2500-1:5000]
Niet raadpleegbaar

A121 Plattegrond van de verboden kringen van de werken bij Ouderkerk,
1903 1 blad
schaal [1:2500]

A122 Plattegrond van de verboden kringen van het fort bij het Nieuwe Meer,
1903 1 blad
schaal [1:2500]
Niet raadpleegbaar

A123 Plattegrond van een ontwerp voor een grote flankementsbatterij bij het fort Hinderdam,

1900 1 blad
schaal 1:500
Behoort bij ingezonden brief 2e Geniecommandement van 7-6-1911 nr. 1215.

A123.1 "Ontwerp van de versterking van het gedeelte Muiderberg-Uitermeer."
1910 1 blad

A124 Plattegrond van de verboden kringen van het fort Cruquius aan de Ringvaart van de Haarlemmermeerpolder,
1913 1 blad
schaal [1:2500]
Niet raadpleegbaar

A125 Plattegrond van de verboden kringen van het fort Coehoorn ontworpen ten zuidoosten van Muiderberg,
1914 1 blad
schaal [1:2500]
Niet raadpleegbaar

ST. ANDRIES (NIEUW-)

A126 Plattegrond van de Rijksgronden in een gedeelte uiterwaarde in de jurisdictie van het dorp Herenwaarde ten oosten van het dorp Rossum en ten westen van het oude fort St.Andries, waarop het nieuwe fort is aangelegd.
1815 1 blad
schaal 1:1440

A127 Kaart van het fort St. Andries met aanduiding van het geslechte oude fort.
1817 1 blad
schaal 1:7200

A128 Kaart van de positie van het nieuw geprojecteerde fort St. Andries,
1816 1 blad
schaal 1:14.400

A128a Kaart van de situatie van het fort Nieuw St. Andries. Kopie.
[1816] 1818 1 blad
schaal 1:5000

A129 Kaart van de situatie rondom het fort Nieuw St. Andries gelegen in de Rossumse uiterwaarde.
[ca.1820] 1 blad
schaal 1:5760

A130 Topografische kaart van de omgeving van het fort Nieuw St. Andries, met de gebouwde eigendommen binnen de verboden kring.
1826-1827 1 blad
schaal 1:10.000

A131 Kaart van het kanaal van St.Andries, het nieuwe fort St.Andries en Overlaat van Heerewaarden.
1851-1852 1 blad
schaal 1:10.000
. Zie Plans van Vestingen A115.

A132 Plattegrond van de voormalige schans te Voorn en het fort St.Andries met het land gelegen tussen Maas en Waal, noordoostelijk van het fort tot ongeveer 1 km voorbij het dorp Heerenwaarden.
1644 1 blad

Opgemeten en getekend "volgens de resolutie van de Ed.Mo.: Heren Raden van State der Vereenigde Nederlanden in dato 30 april 1644".

A133 Plattegrond van het fort Nieuw St. Andries.
1736 1 blad
schaal 1:3888

A133a Plattegrond van het fort Nieuw St. Andries.
1756 1 blad
schaal 1:3888

A134 Plattegrond en profiel van het fort Nieuw St. Andries, met het terrein in de omtrek van 2 Km. rondom het fort, en waterpassing. Kopie.
[19e eeuw] 2 bladen
schaal 1:5000
Niet raadpleegbaar

ARNHEM

A135 Kaart van het fort Westervoort en omstreken.
z.j. 1 blad
schaal 1:10.000

BATH

B1 Kaart van het fort Bath met een ontwerp voor een verschansing.
1810-1812 1 blad
schaal 1:10.000

B2 Kaart van het fort Bath met een stuk achtergelegen terrein op Zuid-Beveland.
1810-1812 1 blad
schaal 1:10.000
Niet raadpleegbaar

B3 Kaart van het fort Bath en omliggend terrein met platen en stranden en peilingen van waterdiepten in het voorjaar van 1830.
1830 1 blad
schaal 1:40.000

B4 Kaart van het fort Bath met omliggend terrein, waarop enkele kleinere versterkingen zijn aangegeven.
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000

B5 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort Bath.
(1846) 1852 1 blad
schaal 1:2500

BEILEN

B6 Kaart van Beilen.
1818 1 blad
schaal 1:5760
Niet raadpleegbaar

B7 Kaart van het dorp Beilen met de boerschappen, bouwlanden, weidegronden, heidevelden en de Beilerstroom en de daarop afwaterende stroompjes.
1818 1 blad
schaal 1:5760
Niet raadpleegbaar
Met een "Instructie voor de landmeter J.Engelman, met betrekking tot het opmeten en karteren van de situatie van het dorp Beijlen, gelegen in het landschap Drente, met derzelver environs", ondertekend: Zutphen, 28 februari 1818.

B7a Kaart van het dorp Beilen, met de daaronder gelegen boerschappen, bouwlanden, weidegronden, heidevelden, en de Beilerstroom en de daarop afwaterende stroompjes. Kopie.
1818 2 bladen
schaal 1:5760
Niet raadpleegbaar

B8 Kaart van het dorp Beilen met de voorgestelde bevestiging en waterpassing.
1819 1 blad
schaal 1:10.000

B9 Kaart van het dorp Beilen.
[ca.1818-1820] 1 blad
Aangehecht: een renvooi met aantekeningen.

BERGEN OP ZOOM

B10 Kaart van de vestingen Bergen op Zoom en Steenbergen en de daartussen gelegen forten Moermont, Prinsen en Rover alsmede het noordelijk van Steenbergen gelegen fort Hendricus.
1731 1 blad
schaal 1:4320
Ontbreekt
Behoort bij memorie oud nr. 4. OMM B6.

B11 Kaart van de vestingwerken Bergen op Zoom met waterschans of "zuid-fort" en de forten Moermont en Prinsen, alsmede een stuk terrein ten noorden en ten oosten van de stad.
[18e eeuw] 1 blad

B12 Kaart van de inundatie van de vesting Bergen op Zoom vanaf het noordoosten met de forten Moermont, Prinsen en Rover tot het zuidoosten.
1750 1 blad
schaal 1:5040
Behoort bij Memorie nr. 4. OMM B11.

B12a Kaart van de inundatie van een gedeelte van de vesting Bergen op Zoom, de linie Steenbergen en onderhorige forten. Kopie.
[1795] 1 blad
Niet raadpleegbaar
Kopie van inv.nr. B12. Met latere aantekening: "behoort tot het departement van Staats Brabant volgens resolutie van 22 oktober 1795".

B13 Kaart van Bergen op Zoom met de waterschans en de forten Moermont, Prinsen en Rover, met het omringend terrein gelegen ten oosten, noordoosten van de vesting.
1751-1757 1 blad
schaal 1:5616
Niet raadpleegbaar

B13a Kaart van Bergen op Zoom met de waterschans en de forten Moermont, Prinsen en Rover, alsmede het terrein ten noorden, noordoosten en oosten van de vesting. Kopie.
1757 1 blad
Niet raadpleegbaar

B13b Kaart van Bergen op Zoom met de waterschans en de forten Moermont, Prinsen en Rover, alsmede het terrein ten noorden, noordoosten en oosten van de vesting. Kopie.
(1754)1795-1800 2 bladen

B14 Kaart van de vestingwerken van Bergen op Zoom, met de waterschans en de forten Moermont, Prinsen en Rover, alsmede een stuk terrein westelijk van deze fortenlinie gelegen (met renvooi).
1761 1 blad
schaal 1:20.160

B14a Kaart van de vestingwerken van Bergen op Zoom, met de waterschans en de forten Moermont, Prinsen en Rover, alsmede een stuk terrein ten westen van deze fortenlinie. Kopie.
[1795-1800] 1 blad

B15 Kaart van de situatie tussen Bergen op Zoom en Steenbergen met de daartussen liggende forten Moermont, Prinsen en Rover, de waterschans bij Bergen op Zoom, het fort Hendricus ten noorden van Steenbergen en het verdedigingswerk vóór de stad Tholen. Kopie.
[1747] 8 bladen
schaal 1:5760

B16 Kaart van Bergen op Zoom en van de forten Moermont, Prinsen en Rover.
[1800-1850] 7 bladen

B17 Kaart van Bergen op Zoom - stad en vestingwerken - met de waterschans en de forten Moermont, Prinsen en Rover alsmede het omliggende terrein. Concept.
[1833] 1 blad
Niet raadpleegbaar

BEVERWIJK (LINIE)

B18 Kaart van de Linie van Berverwijk aangelegd in het gebied tussen de dorpen Beverwijk, Wijk-aan-Duin, Wijk-aan-Zee en Heemskerk, in het voorjaar van 1800 op order van de luit.-kolonel directeur C.R.T. Kraijenhoff,
1800-1801 1 blad
schaal [1:4420]
Volgens resolutie van 23-2-1801 van het Agentschap van Oorlog.

B18a Kaart van de Linie van Beverwijk tussen de dorpen Beverwijk, Wijk-aan-Duin, Wijk-aan-Zee en Heemskerk, aangelegd in het voorjaar van 1800 op order van de luit.-kolonel directeur C.R.T. Kraijenhoff. Kopie van nr.18.
[1800-1801] 1 blad

B18b Kaart van de Linie van Beverwijk tussen de dorpen Beverwijk, Wijk-aan-Duin, Wijk-aan-Zee en Heemskerk, aangelegd in het voorjaar van 1800 op order van de luit.-kolonel directeur C.R.T. Kraijenhoff. Kopie van nr.18.
1803 1 blad

B18c Kaart van de Linie van Beverwijk tussen de dorpen Beverwijk en Wijk-aan-Zee, aangelegd in het voorjaar van 1800 op order van de luit.-kolonel directeur C.R.T. Kraijenhoff. Kopie van nr.18.
[1864] 1 blad
Ontbreekt

B19 Kaart van de linie van Beverwijk in het gebied tussen de dorpen Beverwijk, Heemskerk en Wijk aan Zee, aangelegd in het jaar 1800, geprojecteerd, getraceerd en ter executie gebracht door de luit.-kolonel-ing. Gilet.
[1821] 1 blad
schaal 1:6000
Niet raadpleegbaar
Uit de nalatenschap van ing. Le Fèvre de Montigny.

B20 Kaart van de Linie van Beverwijk tussen de dorpen Beverwijk, Heemskerk en Wijk aan Zee, en de in het jaar 1800 onder de orders van de luit.-kolonel directeur C.R.T. Kraijenhoff aangelegde gefortificeerde linie.
1843 1 blad
schaal 1:6000

B21 Kaart van de gemeenten Beverwijk, Heemskerk, Wijk aan Zee en Wijk aan Duin met aangegeven de verdedigingslinie van Beverwijk. Kopie naar de kadastrale plattegronden.
1844-1846 1 blad

B22 Kaart van de Linie van Beverwijk met de 26 posten van de linie, en de indeling in de kadastrale secties en percelen.
1862 1 blad
schaal 1:5000
Niet raadpleegbaar

BEIJERLAND

B23 Schetskaart van het terrein rondom het fort bij Numansdorp, overgenomen van het kadastrale plan.
[ca.1890] 1 blad
schaal 1:5000
Niet raadpleegbaar

BORSELEN

B24 Plattegrond van het dorp Borselen met de beide kustbatterijen aan de Westerschelde met het ontwerp voor een in 1812 te bouwen vijfhoekig fort ter verdediging van de batterij van Borselen.
(1812) 1829 1 blad en 1 katern
schaal 1:2000
Met geleidebrief van 11 december 1829 van de oud-burgemeester van Goes aan Koning Willem I voor de aanbieding van plattegrond en drie documenten.

B24a Plattegrond van het dorp Borselen met de beide kustbatterijen aan de Westerschelde. Kopie van nr. 24.
[ca.1812] 1 blad
schaal 1:2000

BOURTANGE

B25 Kaart van de vestingwerken van Bourtange met de redoute Bakoven en de linie van Abeltjeshuis, behorende bij de tabellen betreffende de gedane waterpassing, zowel tot onderzoek van de relatieve ligging van de rivieren de Mussel-Aa en Ruiten-Aa, als van het terrein in de omtrek van het fort de Bourtange.
1819 1 blad
De tabellen zijn niet aanwezig.

B26 Kaart van de vesting Bourtange en van de redoute Bakoven.
1818-1819 1 blad
schaal 1:5760
Niet raadpleegbaar

B26a Kaart van de vesting Bourtange en van de redoute Bakoven. Kopie.
1818-1819 1 blad
schaal 1:5760
Niet raadpleegbaar

B27 Kaart van de vesting Bourtange met omringend terrein en de "linie van Abeltjeshuis" en de redoute Bakoven.
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000
Behoort tot de collectie luit.-gen. Seelig.

B28 Kaart van Bourtange en de gemeente Vlagtwedde, samengesteld uit kadastrale plans,
1894 1 blad
schaal 1:25.000
Niet raadpleegbaar

B28a 28 a = 2e blad

B28b 3e blad,
Ontbreekt

B28c 4e blad
Ontbreekt

BREDA

B29 Kaart van St. Anna-Bosch, bij het Ulvenhoutse bos, met zijn dreven, wegen, bossen, zaai- en weilanden, en verdelingen van de nieuwe kavels schaarhout. Gekopieerd in 1738 naar een in 1703 vervaardigde kaart.
1800 1 blad
Ontbreekt
"Ingevolge last en order van het Agentschap van Nationale Oeconomie is deze kopie vervaardigd in de maand december 1800 door mij, J. Knabiaan, gezw. landm. voor de Ed. Hove van Holland, Zeeland en West-Friesland."

B30 Kaart van de inundaties aangelegd rond de vesting van Breda tussen Ginneken, Oosterhout en Ter Heide in de jaren 1747 en 1748.
[1748] 1 blad
schaal 1:21.600

B31 Kaart van Breda met de inundatie vanaf de Mark bij de Zwartenberger polder tot aan Galder.
[1748] 1 blad
schaal 1:21.600
Niet raadpleegbaar
Ontwerp van baron Van Haren, afgevaardigde van de Staten Generaal, en uitgevoerd door Charles de Cremerius, majoor-ingenieur dienst van H.M. de koningin van Hongarije en Bohemen.

B31a Kaart van de inundatie van de stad en baronie van Breda. Kopie.
[18e eeuw] 1 blad
Niet raadpleegbaar
Ontwerp van baron Van Haren, afgevaardigde van de Staten Generaal en uitgevoerd door Charles de Cremerius, majoor-ingenieur in dienst van H.M. de koningin van Hongarije en Bohemen.

B31b Kaart van de inundatie van een groot stuk terrein noordelijk, westelijk en zuidelijk van Breda. Kopie.
z.j. 1 blad
Niet raadpleegbaar

B32 Kaart van Breda met vestingwerken en de heerlijkheid Princenhage, gelegen ten noordwesten, westen en zuidwesten van Breda. Met een bijkaart, getiteld: "Quartier van 's Prinsen-Haage, gelegen te Sprundel".
1780 1 blad
schaal 1:12.200

B33 Kaart van de vesting Breda en het inundatieterrein tussen Ginneken en Teteringen.
[19e eeuw] 1 blad
schaal 1:10.000

B34 Kaart van de vesting Breda met een lijst van de benamingen van de bastions en andere werken, de gebouwen, poorten, sluizen.
1830 1 blad

B35 Kaart van de vesting Breda met een groot stuk omringend terrein met de Grote Schans (Grote Warande of Spinola-schans) ten noorden van de stad en de dorpen Teteringen, Ginneken en Princenhage.
1831 1 blad
schaal 1:21.600

B36 Kaart van de vesting Breda en het rondom gelegen inundatieterrein met waterpassing, schaal 1:5000
1833 1 blad

B37 Plattegrond van de vesting Breda met het te inunderen terrein, zuidelijk van Breda vanaf Ginneken tot westelijk van de rivier de Aa.
1833 1 blad
schaal 1:2000

B38 Kaart van de stad Breda met vestingwerken en omliggend terrein.
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000

B39-B39b Kaart van Breda, Teteringen, Ginneken, Bavel, Princenhage, PrinsenBeek, samengesteld op grond van de kadastrale plans.
1853 4 bladen
Litho
1:10.000
in tweevoud

B39 Blad
Ontbreekt

B39a Blad
Ontbreekt

B39b Blad
Ontbreekt

B40 Plattegrond van de percelen en gedeelten van percelen in de verboden

kringen van de vesting Breda,
1856 1 blad
schaal 1:5000

B41 Plattegrond van de percelen en gedeelten van percelen in de verboden kringen van de Linie van de Hout ten noorden van Breda en ten westen van Oosterhout.
1857 1 blad
schaal 1:2500-5.000

B42 Plattegrond van de Cavalerie-kazerne.
[1912] 1 blad
schaal 1:2500

B43 Kaart van het oefenterrein "Galdersche Heide", ten zuiden van Breda. Met situatiekaart van het terrein.
1927 8 bladen
1:5000 (kaart); 1:50.000 (situatiekaart)

BRESKENS

B44 Kaart van de stelling Breskens met het "Fort Impériàl" (later fort Frederik Hendrik) en het "Fort Napoléon" (later fort Willem I), beiden westelijk van het dorp en een ontwerp van een fort bij de Duivelshoek oostelijk van het dorp.
[1812] 1 blad
Afkomstig van: Corps Impérial du Genie; Direction d'Anvers; Isle de Cadsand. Minute d'un projet d'un fort pentagonal au saillant dit le Duyvels-Hoeck qui couvrirait un port et un bassin d'échouage, servant de débouché au canal de Bruges à l'embouchère de l'Escaut, et qui serait joint au Fort Impérial par un camp retranché de sept fronts, renfermant le village et le havre de Breskens.

B45 Kaart van het fort Willem I bij het dorp Breskens gelegen en omliggend terrein.
1834 1 blad
schaal 1:5000

B46 Kaart van het dorp Breskens met de daarbij gelegen versterkingswerken met het havenfort en de westelijk van Breskens gelegen forten Frederik Hendrik en Willem I.
1837 1 blad
schaal 1:5000

B46a Kopie
1 blad

B46b Kopie
1 blad
Ontbreekt

B47 Kaart van het westelijk gedeelte van de watering van oud- en nieuw-Breskens, waarop de dijkaanleg is aangegeven. Met doorsnede van het fort Willem I ten zuidwesten van de Wielingen.
1839 1 blad
Behoort bij het rapport van 19 juli 1839, ondertekend door de hoofdingenieur van de Waterstaat in de provincie Zeeland: A. Caland.

B48 Kaart van een ontwerp voor de versterking van de stelling van Breskens met het havenfort en de westelijk van Breskens gelegen forten Frederik Hendrik en Willem I en een ontworpen verdedigingswerk aan de zuidrand van het dorp.

1840 1 blad
schaal 1:5000

B49 Kaart van de stelling van Breskens met het havenfort en de westelijk van het dorp gelegen forten Frederik Hendrik en Willem I.
1841 1 blad
schaal 1:5000

B50 Plattegrond van de ligging van de gebouwen in de verboden kring van de forten Frederik Hendrik, Willem I en het havenfort.
1843 1 blad
schaal 1:5000

B51 Verzamelkaart van verbeteringen van de positie van Breskens, met profielen over de Lunette en aansluitingswerken, inundatiekaden en af te graven dijken, van het havenfort en het fort Frederik Hendrik en enkele andere verdedigingswerken.
1845 1 blad
Niet raadpleegbaar

B52 Kaart van de militaire posten in de stelling Breskens met de beide forten Frederik Hendrik en Willem I.
[1812] 1 blad

B53 Plattegrond van Breskens zonder havenfort met de beide forten Frederik Hendrik en Willem I.
[1846] 1 blad
schaal 1:1200

B54 Kaart van Breskens met het havenfort, de westelijk van het dorp gelegen forten Frederik Hendrik en Willem I waarop de vuurlijnen van de verdedigingswerken en de vuurmonden zijn aangegeven.
1851 1 blad
schaal 1:5000
Behoort bij het verslag over de gewijzigde uitrusting van de stelling, opgemaakt n.a.v. de aanschrijving van het Ministerie van Oorlog van 28-12-1850 nr. 36B.

B55 Kaart van de stelling van Breskens met het havenfort en het westelijk van het dorp gelegen fort Frederik Hendrik.
1865 1 blad
schaal 1:5000

BRIELLE

B56 Kaart van Brielle met vestingwerken, met een groot stuk omliggend terrein.
1726 1 blad
schaal 1:5760

B56a Kaart van Brielle met vestingwerken, met een groot stuk omliggend terrein.
1726 1 blad
schaal 1:5760
Bestemd voor "de Heren Gecommitteerde Raden"

B56b Kaart van Brielle met vestingwerken, met een groot stuk omliggend terrein. Kopie.
[1726]1781 1 blad
schaal 1:5760

B57 Kaart van de ligging van de vesting Brielle, waarop de loop van het diepe vaarwater van de Maas is aangegeven en de positie van de nieuw aangelegde batterij aan het Stenen Baken, tot sluiting van de monding van de Maas.
1781 1 blad
schaal 1:5760

B58 Kaart van Brielle en omgeving waarop staan aangegeven de batterijen nrs. 1 t/m 8 aan de Oosterlandse sluis, het Stenen Baken, de Heijndijk, de Ruigendijk, de Rietdijk, de Lodderlandse dijk, de Strijpse dijk en de Naterse dijk.
1813 1 blad
schaal 1:12.960

B59 Kaart van Brielle met vestingwerken en de verdedigingswerken bij het Stenen Baken en het nieuwe werk aan de Heijndijk ten noordwesten van de vesting.
[1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000

B60 Kaart van Brielle met verdedigingswerken en omliggend terrein.
[1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000

B61 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vesting Brielle en van de kustbatterij aan de mond van de haven.
1860 1 blad
schaal 1:5000

B62 Kaart van een gedeelte van de rivier het Scheur en aangrenzend terrein.
1857 1 blad
schaal 1:10.000

COEVORDEN, ZIE KOEVORDEN

DELFZIJL

D1 Kaart van Delfzijl met aangegeven de bebouwing tot ca. 1 Km. (300 Rijnlandse roeden) in de omtrek van de vesting.
1819 1 blad
schaal 1:5000
Niet raadpleegbaar
Samengesteld uit de kadastrale plattegronden

D2 Plattegrond van de vesting Delfzijl met omliggende landerijen.
[1830] 4 bladen
schaal 1:2500
Niet raadpleegbaar
Samengesteld uit de kadastrale plattegronden.

D3 Plattegrond van de stad Delfzijl met vestingwerken en omringend terrein, met het naburige dorp Farmsum en verdedigingswerken.
[1830] 1 blad
schaal 1:1250

D4 Plattegrond van de verboden kring rond de vesting Delfzijl en bijgelegen batterijen bij het dorp Farmsum en het hoornwerk "Kostverloren" tussen dat dorp en Delfzijl.
1847 1 blad
schaal 1:5000

D5 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vesting Delfzijl met het hoornwerk Kostverloren en de noordbatterij.
1861 1 blad
schaal 1:2500

D5a Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vesting Delfzijl met het hoornwerk Kostverloren en de noordbatterij. Kopie.
1861 1 blad
schaal 1:2500

DEVENTER

D6 Kaart van een gedeelte van de vestingwerken van Deventer tussen de Brink- en de Bergpoort en van de Snippelingsdijk.
[19e eeuw] 1 blad
schaal 1:5000
Ontbreekt

D7 Kaart van de vesting Deventer en omgeving met de ligging van de Veluwse- of Gelderse Bandijk, Steenstraat, de rivier de IJssel en de Galgenbult,
1819 1 blad
schaal 1:5760

D8 Kaart van de vesting Deventer met omliggend terrein.
1819 1 blad
schaal 1:5760

D9 Kaart van de stad Deventer met vestingwerken en omliggend terrein.
[ca.1840-1850] 1 blad

D9 Schetskaart van een terrein bestemd voor een begraafplaats.
1828 1 blad
schaal 1:10.000

D10 Kaart behorend bij een voorstel van de classificatie van de vesting Deventer, met een stuk terrein aan de overzijde van de IJssel.
1850 1 blad

D11 Plattegrond van de percelen in de buitenomtrek van de vesting Deventer.
[1850] 6 bladen
schaal 1:2500

D12 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vestingwerken Deventer.
1860 1 blad
schaal 1:2500

DOESBURG

D13 Kaart van Doesburg en omgeving volgens de toestand in december 1798. Kopie.
1845
schaal 1:14.400

D14 Kaart van de vesting Doesburg en omgeving, met een ontwerp voor de vestingwerken.
[ca.1820] 1 blad
schaal 1:13.680

D14a Kaart van de vesting Doesburg en omgeving. Kopie.
[ca.1820] 1 blad

D15 Kaart van een gedeelte van de IJssel beneden Doesburg met het ontworpen gesloten bruggenhoofd en batterijen aan de IJssel ten zuiden van de stad.
1841 1 blad
schaal 1:3240

D16 Plattegrond van de verboden kringen van de hoge en de lage linie om Doesburg en het hoornwerk de Vrijheid.
1888 2 bladen
schaal 1:2500
Niet raadpleegbaar

D16a Plattegrond van de verboden kringen van de hoge en de lage linie om Doesburg en het hoornwerk de Vrijheid. Kopie.
1905-1907 2 bladen
schaal 1:2500

D16b Plattegrond van de verboden kringen van de hoge en de lage linie om Doesburg en het hoornwerk de Vrijheid. Kopie.
1907 2 bladen
schaal 1:2500
Niet raadpleegbaar

DOETINCHEM

D17 Kaart van Doetinchem met een groot stuk omringend terrein tussen de dorpen Wehl, Laag-Keppel, Hummelo, Zelhem.
z.j. 1 blad

EINDHOVEN

E1 Kaarten van het oefenterrein bij Eindhoven.
1916 7 bladen
schaal 1:5000

E1a Kaarten van het oefenterrein bij Eindhoven.
1916 7 bladen
schaal 1:5000
In tweevoud; de bladen zijn getiteld als boven, achtereenvolgens met de toevoegingen: uitgestrekt over de gemeenten Best, Oirschot, Woensel, Oerle, Strijp, Oost-, West- en Middelbeers, Zeelst, Vessem.

ELLEWOUTSDIJK

E2 Kaart van het verdedigingswerk aan de Hont of Westerschelde bij het dorp Ellewoutsdijk op Zuid-Beveland, met een groot stuk terrein.
[ca.1800] 1 blad

E2a Kaart van het fort met omliggend terrein en vaarwater. Kopie.
1848 1 blad
schaal 1:5000

E3 Kaart van het fort met omliggend terrein en vaarwater.
1848 1 blad
schaal 1:5000

E4 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort te Ellewoutsdijk.
1856-1857 1 blad
schaal 1:2500

GEERTRUIDENBERG

G1 Kaart van de vesting Geertruidenberg met een groot stuk omringend terrein.
1724 1 blad
schaal 1:5760

G1a Kaart van de vesting Geertruidenberg met een groot stuk omringend terrein "corresponderende aan de oostzijde met de kaart van de oude Maas hierbij annex". Kopie.
1724 1 blad

G2 Kaart van de "Zeedijk", lopende van de noordwesthoek van de vesting Geertruidenberg westwaarts naar Hoge Zwaluwe, met het daarvóór gelegen land (de Ameliapolder) aan de Bergse Maas en de Amer.
1748 1 blad
Ontbreekt
"Ik, ondergeschreve landmeter [P. de Kleijn] bij de Ed. Hove van Holland en Brabant geadmitteerd, hebbe door last en ordre van de Heren Dijkgraaf en Heemraden van de Amilia-polder, gepeild de Zeedijk van deze polder beginnende aan de noorder stenen beer en vervolgens gaande tot aan de Swaluwe."

G3 Kaart van de vestingwerken van Geertruidenberg met de verdedigingswerken de Middelschans en de Koeschans, het werk aan de Oosterhoutse sassluis in de rivier de Donge en het werk bij Steelhoven,
[1769] 1 blad
schaal 1:3888

G4 Kaart van Geertruidenberg met vestingwerken de Noordenbossche-, Middel- en Koeschansen, het werk aan de Oosterhoutse- of Grote sassluis aan de rivier de Donge en het werk bij Steelhoven ten zuid-westen en westen van de stad.
1777 1 blad
schaal 1:3960

G4a Kaart van Geertruidenberg met vestingwerken, de Noordenbossche-, Middel- en Koeschansen, het werk aan de Oosterhoutse- of Grote sassluis aan de rivier de Donge en het werk bij Steelhoven, ten zuid-westen en westen van de stad. Kopie.
1777 1 blad
schaal 1:3960

G5 Kaart van Geertruidenberg en omtrek met vestingwerken de Noordenbossche-, Middel- en Koeschansen, het werk aan de Oosterhoutse of Grote sassluis (Statendam) en het dorp Raamsdonksveer.
1814 1 blad
schaal 1:4320

G6 Kaart van Geertruidenberg met vestingwerken en een groot stuk omringend terrein, waarop het dorp Raamsdonksveer. Kopie.
1842-1850 1 blad
schaal 1:2000
Niet raadpleegbaar

G7 Kaart van de steden Geertruidenberg en Steenbergen met vestingwerken en omliggend terrein.
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000

G8 Kaart van de percelen in de verboden kringen van de vesting Geertruidenberg en van de Lunet op de rechteroever van de rivier de Donge. Kopie.
1855 1 blad
schaal 1:5000

G9 Plattegrond van de sassluis met verdedigingswerk te Drimmelen bij Geertruidenberg, waarop aangegeven de Rijksgrond.
1776 1 blad
schaal 1:1440

G10 Kaart van een gedeelte van de Langstraat bij Waspik, oostelijk van Geertruidenberg, met het terrein zuidelijk daarvan met aangegeven het verdedigingswerk Wasbeek.
1776 1 blad

GOEDEREEDE

G11 Plattegrond van de stad Goedereede met alle omringende dijken, wegen en kaden en met de ligging van de voorhaven en het spui.
1781 1 blad en 1 katern
schaal 1:3088
Bijlagen: twee plattegrond van de haven en van de Spui-kom.

GOIRLE

G12 Kaart van het oefenterrein op Rechteheide in de gemeente Goirle gelegen ten zuidwesten van Tilburg bij de dorpen Goirle en Riel.
1909 1 blad
Behoort bij een - niet aanwezige - brief van burgemeester en wethouders van Tilburg van 1 juni 1909.

GORINCHEM

G13 Kaart van de vestingen Gorinchem en Woudrichem en het fort Loevestein.
[ca.1810-1812] 1 blad
schaal 1:5000

G14 Kaart van de vestingen Gorinchem en Woudrichem en het fort Loevestein, met peilingen, verricht in de jaren 1826.
[ca.1832] 1 blad
schaal 1:10.000

G15 Plattegrond van de Dalemse dijk ten behoeve van het onderzoek naar mogelijke versterking van de posities van Woudrichem en Loevestein, 1843 1 blad
schalen 1:200-1:5000
Ontwerpen voor een post op de Dalemse dijk, behorende bij een - niet aanwezige - memorie van 4 juni 1843 van de 1e kapitein eerstaanwezend ingenieur J. Muschart. inventaris OMM inv.nr. G32. Zie ook inventaris OPV inv.nr. G229

G15a-G15c Plattegrond en profiel van de Dalemse dijk met de binnen- en buitendijks gelegen landen, waarop tot in detail de verbetering van de posities is aangegeven.
4 bladen

G15a Plattegrond
G15b Plattegrond
G15c Plattegrond Profiel van versterking van positie nr. 1 op de Noorder Waaldijk
Ontwerpen voor een post op de Dalemse dijk, behorende bij een - niet aanwezige - memorie van 4 juni 1843 van de 1e kapitein eerstaanwezend ingenieur J. Muschart. inventaris 4.OMM inv.nr. G32. Zie ook inventaris 4.OPV inv.nr. G229

G16 Schetstekening van de verboden kringen rondom de vesting Gorinchem en de batterijen te Dalem.
1851 1 blad
schaal 1:5000

G17 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vesting Gorinchem. Kopie.
1856 4 bladen
schaal 1:2500
Ontbreekt

G18 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de batterijen bij Dalem.
1857 1 blad

G18a Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de batterijen bij Dalem. Kopie.
[1857]1858 1 blad
schaal 1:2500

GOUDA

G19 Kaart van de gemeente Gouda, bevattende de voormalige gemeenten van Gouda, Bloemendaal, Broek-Thuil-en 't Weegje en Broekhuizen.
1812 1 blad
schaal 1:8640
Ontbreekt

GRAVE

G20 Kaart van de ligging van de stad Grave, met de haven en het zuidelijk van deze vesting gelegen terrein tot voorbij het dorp Mill.
1647 1 blad

G21 Kaart van de stad Grave met vestingwerken en een groot stuk omringend terrein.
1749 1 blad
schaal 1:9792

G21a Kaart van de stad Grave met vestingwerken en een groot stuk omringend terrein. Kopie.
[1749] 1 blad

G22 Kaart van de stad Grave met een gedeelte van de rivier de Maas en de landen van Cuijk, Ravestein, Gelder en Kleef.
[1832] 1 blad
schaal 1:21.600

G22a Kaart van de stad Grave met een gedeelte van de rivier de Maas en de landen van Cuijk, Ravestein, Gelder en Kleef. Kopie van nr.22.
[1832] 1 blad

G23 Kaart van de stad Grave met vestingwerken en een groot stuk omringend terrein.
[1795] 1 blad
schaal 1:5760
Voorzien van de aantekening: "Dit plan gedestineert voor de garnizoenspapieren van de stad Grave bij resolutie 6 oktober 1795".

G24 Kaart van de stad Grave met vestingwerken en een groot stuk omringend terrein.
[18e eeuw] 1 blad

G25 Kaart en profiel van de stad Grave met vestingwerken en omringend terrein tot op 2,5 Km. in de omtrek. Authentieke kopie.
[ca.1810-1812] 1 blad
schaal 1:5000

G26 Kaart van de stad Grave met vestingwerken en een groot stuk

omringend terrein waarop een aanvalsplan op de stad is aangegeven.
[ca.1810-1812] 1 blad
schaal 1:5760

G27 Kaart van de stad Grave met vestingwerken en een groot stuk omliggend terrein.
1826 1 blad
schaal 1:5000

G28 Kaart van de vesting Grave met een ontwerp voor verbetering van de vesting- en inundatiewerken
1831-1847 1 blad
Aangehechte schets van enkele ontwerpen van het werk aan de overzijde van de Maas, met twee doorsneden.

G28a Kaart van de vesting Grave met een ontwerp voor verbetering van de vestingwerken. Kopie.
(1831)1835 1 blad

G29 Kaart van Grave met een ontwerp voor een legerplaats ten zuiden en ten westen van de vesting en met de negen verdedigingswerken langs de Maasoever.
1839 1 blad
schaal 1:10.000

G30 Kaart van de vesting Grave met een ontwerp voor een geretrancheerd kamp en met de negen lunetten aan de Maasoevers ten westen, zuid-westen en zuiden van Grave.
1841 1 blad
schaal 1:5000

G30a Detailtekeningen van het ontwerp van de negen lunetten aan de Maasoevers ten westen, zuid-westen en zuiden van Grave.
1841 1 blad

G31 Kaart van de stad Grave met vestingwerken en het fort Coehoorn aan de overzijde van de Maas en van het omliggend terrein.
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000

G32 Kaart van de percelen in de verboden kringen van de vesting Grave en het kroonwerk Coehoorn.

1855 1 blad
schaal 1:5000

G32a Kaart van de percelen in de verboden kringen van de vesting Grave en het kroonwerk Coehoorn. Kopie.
1856 1 blad
schaal 1:5000

'S-GRAVENHAGE

G33 Plattegrond van het dorp Scheveningen met een groot stuk omliggend terrein aan de landzijde.
[ca. 1868] 1 blad
Litho
1:5000
Litho vervaardigd door Spanier.

G34 Kaart van 's Gravenhage en Scheveningen.
[ca. 1858] 1 blad
Litho
1:20.000

GREBBELINIE

G35 Plattegrond van de verboden kringen van de stelling in de Neder-Betuwe. Kopie.
1889 2 bladen
schaal 1:2500
Ontbreekt

G36 Plattegrond van de verboden kringen van de stelling aan de Grebbe. Kopie.
1889 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt

G37 Plattegrond van de verboden kringen van het werk aan de Daatselaar (bij Renswoude). Kopie.
1889 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt

G38 Plattegrond van de verboden kringen van het voorwerk aan de Engelaar (bij Renswoude). Kopie.
1890 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt

GRONINGEN

G39 Kaart van de stad Groningen met vestingwerken en omringend terrein ten zuiden van de stad en de "linie van Helpman".
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000

G40 Plattegrond van de stad Groningen en omstreken.
1843 1 blad
schaal 1:1000

G41.1-G41.5 Kaart van de stad Groningen met vestingwerken en omliggend terrein, in het zuiden tot aan het Zuidlaardermeer, in het noordwesten tot aan Aduarderzijl (aan de Hunze) en met de zogenaamde "linie van Helpman".
z.j. 5 bladen
schaal 1:14.400

G41.1 blad 1
G41.2 blad 2
G41.3 blad 3
G41.4 blad 4
G41.5 blad 5

G42.1-G42a Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vesting Groningen,
1858(1865) 3 bladen
schaal [1:2500]
Het 2e blad is voorzien van de aantekening: "Afgesloten voor de vesting Groningen de 31e december 1863 en voor de linie op de hoogte van Helpman de 31e augustus 1863", ondertekend door luit.-kolonel e.a. ing. J.A. Feith. Voorts voor gezien ondertekend door de kolonel, inspecteur in de 1e insp.v.fortif. G.V.W. baron van Hemert tot Dingshof (van: 1e fortif.-inspectie; Groningen).

G42.1 Blad 1
G42.2 Blad 2
G42a Blad 3. Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vesting Groningen, gelegen in het terrein voor de vestingwerken., 1 blad

G43-G43a Plattegronden van de Aduarder-Zijl.
1849 2 bladen
schaal 1:500

G43 Blad 1. De sluis bij de samenkomst van het Aduarder Diep met het Reitdiep of Hunze, met omliggend terrein, en met

waterpassing.

G43a Blad 2. Plattegrond van de terreinen die voor de aanleg van het ontworpen gesloten aardewerk tot verzekering van de sluis te Aduarder-Zijl zouden moeten worden gekocht.

HAARLEM

H0 Plattegrond van de verboden kringen van het fort Cruquius ten zuiden van Heemstede
1912 1 blad
schaal 1:2500

HARDENBERG

H1 Kaart van de posten bij Loozen en Veenbrug ten noordoosten en oosten van Hardenberg. Kopie.
1840 1 blad
schaal 1:11.520

H2 Kaart van de redoute bij de Haandrik, gelegen halverwege Hardenberg-Coevorden bij Gramsbergen, met omliggend terrein. Kopie.
1840 1 blad
schaal 1:3456

HASSELT

H3 Kaart van het terrein ten zuiden van Hasselt tot aan de monding van de Vecht in het Zwarte Water, waarop de penanten rechts voor de poort van Hasselt, de redoute Kijk in de Vecht links zijn aangegeven.
z.j. 1 blad

HATTEM

H4 Kaart van de vesting Hattem met de grenzen van de Hattemer Vrijheid en het gebied van de Heer van Scholtis in 1630. Kopie.
1801 1 blad
Gekopieerd naar een origineel, waaronder vermeld stond: "Gecaertiert door mij Nicolaes Geelkerk, gesworen Lantmeter des Vorstendoms Gelder en Gr. Zutphen, 1630".

DEN HELDER

H5 Kaart van de posten en zeeweringen tussen Huisduinen en Den Helder in het jaar 1798. Kopie.
1798 1 blad
schaal 1:14.400
Betreft de batterijen "de Gelijkheid","de Vrijheid", "de Broederschap" (alle drie aan de kust ten zuiden van Huisduinen), "de Revolutie" (later batterij Kaaphoofd), "de Constitutie" (bij Den Helder), "de Ondeelbaarheid" (later Oostbatterij) en "de Unie" (later batterij Wierhoofd).

H5 Kaart van de posten en zeeweringen tussen Huisduinen en Den Helder in het jaar 1798. Kopie.
1798 1 blad
schaal 1:14.400
Betreft de batterijen "de Gelijkheid","de Vrijheid", "de Broederschap" (alle drie aan de kust ten zuiden van Huisduinen), "de Revolutie" (later batterij Kaaphoofd), "de Constitutie" (bij Den Helder), "de Ondeelbaarheid" (later Oostbatterij) en "de Unie" (later batterij Wierhoofd).

H6 Kaart van het noordelijk gedeelte van Noord-Holland en de zuidpunt van Texel met door de Engelsen en Russen aangelegde verdedigingswerken voor Den Helder en met de verdedigingswerken en de oorlogsschepen, gelegen in en vóór het Nieuwe Diep.
1799 1 blad
schaal 1:25.000

H7 Kaart van Den Helder en Huisduinen met de verdedigingswerken voor het Nieuwe Diep aan de landzijde, ontworpen en uitgevoerd in 1803 door de lt.-kol. der Genie G.J. Le Fèvre de Montigny, onder bevel van generaal Dumonceau.
1803 1 blad
schaal 1:14.400
Betreft de batterijen "Kijkduin" (bij Huisduinen), "la Révolution" (later batterij Kaaphoofd), "l'Indivisible" (later Oostbatterij) en "l' Union" (later batterij Wierhoofd). Verder werken rondom de landzijde van Den Helder, de rede van Den Helder met de zuidpunt van Texel.

H8 Kaart van de situatie van Den Helder, Huisduinen en het Nieuwe Diep en de daarvoor liggende zeegaten en rede van Texel, met de nieuwe fortificatiewerken ter verdediging van de accessen aan de landzijde, ontworpen en uitgevoerd door lt. kol. C.J. le Fèvre de Montigny.
1803 1 blad

schaal 1:5760
Samengesteld uit stukken van de kapitein van der Wijk en de architect van de Marine Goudriaan,

H9 Kaart van Den Helder met ontwerp voor verdedigingswerken aan de landzijde van het Nieuwe Diep aan de ingang van de rede en van de zuidpunt van Texel en de zandbanken in de Noordzee vlak vóór de rede (Noorder- en Zuider-Haaks, de Middenplaat), met het lichtschip Haaks.
[ca.1800] 1 blad
schaal 1:14.400

H10 Kaart van Den Helder, Huisduinen en het Nieuwe Diep, en de daarvoor liggende zeegaten en rede van Texel, met de nieuwe fortificatiewerken ter verdediging van de accessen aan de landzijde, ontworpen en uitgevoerd door de lt.-kolonel ing. C.J. le Fèvre de Montigny,
[1803]1809 2 bladen
schaal 1:5760
Samengesteld uit stukken van de kapitein van der Wijk en de architect van de Marine Goudriaan.
De kaart is "conform het origineel" ondertekend door de directeur van het Archief van Oorlog M.J. de Man in 1809.

H11 Kaart van Den Helder, Huisduinen en het Nieuwe Diep, met de batterijen "de Revolutie" (later "Kaaphoofd"), "de Hersteller" (bij Den Helder), "de Ondeelbaarheid" (later "Oostbatterij") en "de Unie" (later "Wierhoofd"), het zogenaamde "Nieuwe Werk" aan het Nieuwe Diep, alsmede enige vervallen verdedigingswerken aan de landzijde.
1809 1 blad
schaal 1:5760

H11a Kopiekaart,
[ca.1809] 1 blad

H11b Kopiekaart,
[ca.1809] 1 blad

H12 Plattegrond van de versterking van de duinen, tussen Kijkduin tot aan het Middelhooft ten zuiden van Huisduinen.
[ca.1810-1813] 1 blad
schaal 1:2880

H12a Profieltekeningen behorende bij het plan van de duinen, zich uitstrekkende van Kijkduin het tot aan het Middelhooft ten zuiden van

Huisduinen.
[ca.1810-1812] 1 blad
schaal 1:300

H13 Kaart van Den Helder met verdedigingswerken en ontwerp de aanleg van een Marine-etablissement aan het Nieuwe Diep en het tracé van het Noordhollands Kanaal.
1813 1 blad
schaal 1:10.000
De aangegeven forten zijn: fort Dugomier, fort l'Ecluse (Dirks Admiraal), Marland (Kijkduin), Lasalle (Erfprins), Dufalga en twee ontwerpforten in zee vlak voor de kust ten zuiden van Kijkduin

H13a Kopiekaart,
1813 1 blad

H14 Plattegrond van fort Erfprins met de landerijen binnen de omtrek van de Kielsteek in de Helderse polder, welke gedeeltelijk aan de voormalige eigenaren zijn teruggegeven.
1819 1 blad
schaal 1:2000
Ontbreekt

H15 Kaart van Den Helder en buitenvelden met de ontworpen werken van de forten Erfprins, Kijkduin en Dirks Admiraal, de batterijen Kaaphoofd, Prinses Louise en Oostbatterij, in de kop van Noord-Holland, waarop aangegeven een profiel van de "maritieme weg, kanaal en buitendijk".
1819 2 bladen
schaal 1:17.280
Ontbreekt

H15 Kaart
1819 1 blad
Ontbreekt

H15a Kopiekaart
1819 1 blad
Ontbreekt

H16 Schetskaart van de positie aan Den Helder, waarop de domeingronden zijn aangewezen welke voor het aanleggen van de nieuwe fortificatiewerken in het jaar 1825 gebruikt zijn, met die welke in het vervolg gebruikt moeten worden.

1825 1 blad
schaal 1:5000
Ontbreekt
Getekend op last van de Commissaris van Oorlog d.d.19 september en 20 oktober 1825. De forten Erfprins en Dirks Admiraal en de batterij Kaaphoofd met het ontwerp-communicatieweg tussen beide voornoemde forten alsmede de bedekte weg tussen fort Dirks Admiraal en het Nieuwe Werk aan het Nieuwe Diep.

H17 Plattegrond van de te onteigenen landerijen voor de aanleg van de bedekte gemeenschapslinie tussen de forten Erfprins en Dirks Admiraal.
1825 1 blad
Ontbreekt

H18 Schetskaart met doorsnede van de betonning van het vaarwater het Schulpengat voor de Helderse kust, de batterij Kaaphoofd en het fort Kijkduin, zoals deze moeten zijn bij de voltooiing voor 1837. Met kopie
1836 1 blad
schaal 1:5000

H18 Kaart.

H18a Kopiekaart.

H19 Kaart van Den Helder en Huisduinen waarop de nieuw aangelegde defensiewerken tot dekking van het Nieuwe Diep aan de landzijde zijn aangegeven.
1839 1 blad

H20 Kaart van Den Helder met de forten Erfprins, Kijkduin, Dirks Admiraal en het fort aan het Noord-Hollands Kanaal, de batterij Prinses Louise, de Oostbatterij en de batterij Kaaphoofd en het zuidelijk gedeelte van het eiland Texel met de dorpen Den Hoorn en Oude Schild, alsmede de Schans, redoute en lunet bij dit laatstgenoemde dorp. Met kopie.
1842 1 blad
schaal 1:10.000
Ontbreekt

H20 Kaart
1842 1 blad
Ontbreekt

H20a Kopiekaart
1843 1 blad

H21 Kaart van de positie van Den Helder van de noordpunt van Noord-Holland met het maritieme etablissement en de forten Erfprins, Dirks Admiraal, Kijkduin en het fort aan het Noord-Hollands Kanaal.
1844 1 blad
schaal 1:10.000

H22 Kaart van de stelling van Den Helder en de verdediging van het eiland Texel, met de forten Erfprins, Dirks Admiraal, de west- en oostoever van het Noord-Hollands Kanaal en Kijkduin alsmede de zuidpunt van Texel waarop zijn aangegeven de Oude Schans en de redoute bij het dorp Oude Schild.
[19e eeuw] 1 blad
schaal 1:10.000

H23 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de stelling van Den Helder.
1854 2 bladen
schaal 1:5000

H23a Kopie.

H24 Kaart van Den Helder met de marinewerf aan het Nieuwe Diep, de forten Erfprins en Kijkduin, de kustbatterij Kaaphoofd, de Oostbatterij en de batterij Prinses Louise en het zuidelijk gedeelte van het eiland Texel met een ontwerp-kustbatterij op de Hors.
1856 2 bladen
schaal 1:10.000

H24a Kopiekaart
1856 1 blad

H25 Kaart van de stelling van Den Helder, waarop op een afstand van 2.000 el van de forten en de gemeenschapslinies zijn aangegeven: de côtes van het terrein alsmede de drie te stellen inundaties.
1864 1 blad
schaal 1:10.000

H26 Kaart van de kust bij Den Helder met de daartegenover liggende Laanbank, waarop de plaats en de uitslag van de grondboringen is aangegeven.
1876 1 blad

H26a Detailtekeningen van de bij de boringen gebruikte werktuigen.
1876 1 blad
Behoort bij nr.26.

H27 Plattegronden van de percelen in de verboden kringen van de stelling om Den Helder. Kopieën.
(1884) 1886 4 bladen
schaal 1:2500
Ontbreekt
Overgenomen van kadaster te Alkmaar in augustus 1884.
blad 1. Het fort Erfprins met het werk Kaaphoofd alsmede het fort Kijkduin.
blad 2. De Oostbatterij, de batterijen Louise en Wierhoofd, het fort op de Harssens, het Nieuwe Diep met de noordzijde der forten Westoever en Oostoever aan het Noord-Hollands Kanaal.
blad 3. Het terrein ten zuiden van het fort Kijkduin.
blad 4. Het fort Dirks Admiraal en het overige deel van de forten Westoever en Oostoever.

H28 Kaart van Den Helder met het maritieme etablissement aan het Nieuwe Diep, de forten Kijkduin, Erfprins, Dirks Admiraal, West- en Oostoever, fort aan het Noord-Hollands Kanaal en Harssens, alsmede de batterijen Kaaphoofd, Oostbatterij, Louise, Wierhoofd en het werk bij de Vismarkt in Den Helder.
1886-1900 1 blad
schaal 1:5000
Ontbreekt

H29 Kaart van de noordpunt van Noord-Holland en de zuidpunt van Texel alsmede van de zandbanken, gelegen ter weerszijden van de rede van Den Helder, met bebakening aan de Noordzee-zijde.
ca. 1900 1 blad

H30 Kaart van een stuk duinterrein ten oosten en ten zuiden van het fort Kijkduin, waarbij diverse hoogtecijfers zijn aangegeven.
ca. 1900 1 blad

H31 Kaart en profielen van het fort Kijkduin met een groot stuk omliggend terrein, met vier doorsneden en een potloodschets van een van de strandhoofden.
1915 2 bladen

H32 Kaart van het fort Kijkduin met omgeving.

1915 1 blad
schaal 1:2500

H33 Kaart van het fort Kijkduin met omliggend terrein, en een doorsnede, van een ontwerp voor de verbetering van het fort Kijkduin.
1916 1 blad
1:2500 (kaart); 1:500 (doorsnede)

H33a Kaart van het fort Kijkduin met omliggend terrein en van een ontwerp voor de verbetering van het fort Kijkduin.
[1916] 1 blad
schaal 1:2500 en twee doorsneden, schaal 1:1000
Behoort bij nr.33.

H34 Kaart van het terrein tussen de Noordzee bij Huisduinen en het fort Dirks Admiraal en het station Den Helder, in verband met het ontwerp voor de spoorwegverbinding van het station Den Helder naar het nieuwe fort Kijkduin.
z.j. 1 blad
Niet raadpleegbaar

H35 Kaart van het strand zuidelijk van het fort Kijkduin met de grenslijnen van de onbestreken ruimten, zichtlijn, grenslijn van het schootsveld.
1916 1 blad
schaal 1:5000

H35a Kopiekaart
1916] 1 blad

H36 Kaart van de vuuruitwerkingen van het fort Kijkduin.
1916 4 bladen
schaal 1:25.000
Blad 1. Vuuruitwerking voor het geval dat de zielassen van de kanonnen zijn gelegen op + 17.60 N.A.P. en de as door beide koepels een hoek maakt van 10 met de noordlijn.
Blad 2. Vuuruitwerking voor het geval dat de zielassen van de kanonnen zijn gelegen op + 23.45 N.A.P. en de as door beide koepels een hoek maakt van 10 met de noordlijn.

H36a Kopiekaarten,
[1916].

H37 Plattegrond van een ontwerp van een positie bij het fort Kijkduin met een groot stuk omringend terrein .
1918 1 blad

schaal 1:2500

HELLEVOETSLUIS

H38 Kaart van Hellevoetsluis met vestingwerken en een groot stuk omringend terrein.
1725 1 blad
schaal 1:5760

H39 Kaart van een ontwerp voor de versterking van de vesting Hellevoetsluis, met een groot stuk omliggend terrein langs het Hollands Diep, van de Hoornse hoofden tot even ten oosten van de Quack.
1781 1 blad

H40 Kaart van een ontwerp voor de versterking van de vesting Hellevoetsluis, met vestingwerken en een groot stuk omliggend terrein.
1782 1 blad
schaal 1:5760

H41 Plattegrond van Hellevoetsluis met vestingwerken en de batterij op de Zuiddijk.
[1811-1812] 1 blad
schaal 1:2880

H42 Kaart van Hellevoetsluis (met vestingwerken) en een groot stuk achter-, zijwaarts- en vóórgelegen terrein, waarop zijn aangegeven: de batterijen aan de Noorddijk, aan de Quack en aan de Zuiddijk en de havens van Dirksland en Middelharnis.
1813 1 blad
schaal 1:12.960

H43 Kaart van Hellevoetsluis met verdedigingswerken en de post op de Zuiddijk en de
kustbatterij aan de Quack.
[ca.1840-1850] 1 blad

H43a Kopiekaart,
1849 1 blad

H44 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van Hellevoetsluis en van de twee lunetten voor de schutsluizen van het kanaal van Voorne aan het Haringvliet. Met bijkaart: kom der gemeente Nieuw-Hellevoet. Kopie.

1860 1 blad
schaal 1:5000

'S-HERTOGENBOSCH

H45 Kaart van 's Hertogenbosch met een groot stuk omringend terrein: noordelijk tot en met Maas, oostelijk tot voorbij de lijn Teeffelen-Oss, zuidelijk tot de lijn St.Michielsgestel - Helvoirt, westelijk tot de lijn Helvoirt - Heusden. Op de kaart zijn de forten St. Anthonie, Isabella, Crêvecoeur, Nieuw St.Andries en de "Schans" bij Engelen aangegeven.
1748 3 bladen
schaal 1:10.000
Vervaardigd op last van de Raad van State van de Verenigde Nederlanden in de jaren 1739 en 1740.

H45 Net-kaart vervaardigd op order van de directeur van fortificatiën J.C. Draeck
1741

H45a Kopiekaart, 1748 door de ingenieur D.W.C. Hattinga
1 blad

H45b Kopiekaart, 1749, door W.T.C. Hattinga.

H46 Kaart van de inundatie van 's Hertogenbosch in 1747-1748, met een groot stuk omringend terrein.
[1748] 1 blad
schaal 1: 43.200

H47 Kaart van 's Hertogenbosch met een groot stuk omliggend terrein waarop de inundatie van de vesting Heusden en de forten St.Anthonie, Isabella, Orthen, Crêvecoeur en Blauwe sluis, de "Schans" bij Engelen en bij Doeveren in 1746 is aangegeven.
1801 1 blad

H48 Kaart van de vesting 's Hertogenbosch en de forten Isabella, Anthonie en Orthen, waarop de gebouwde eigendommen binnen de verboden kring van genoemde vesting en forten zijn aangegeven.
1826 1 blad
schaal 1:10.000

H49 Kaart van het fort Crêvecoeur met de gebouwde eigendommen binnen de verboden kring van het fort.
1826 1 blad

schaal 1:10000

H50 Kaart van de vesting 's Hertogenbosch met een groot stuk omliggend terrein, waarop de forten St.Anthonie, Isabella en Orthen, de dorpen Vught, Hintham, Engelen, Deuteren zijn aangegegven.
[1841] 1 blad
schaal 1:5000

H50a Kaart van de vesting 's Hertogenbosch met een groot stuk omliggend terrein, waarop de forten St.Anthonie, Isabella en Orthen, de dorpen Vught, Hintham, Engelen en Deuteren. Kopie.
1843 6 bladen

H51 Kaart van de vesting 's Hertogenbosch en het omliggend terrein, met aanduiding van de inundatie om de vesting bij een waterstand gelijk aan het daar aanwezige nulpeil, overeen komende met 4 meter 11 boven het Amsterdamse Peil.
1833 1 blad
schaal 1:10.000

H51a Kopiekaart,
1839 1 blad

H52 Kaart van een ontwerp van een verschanst legerkamp voor 15.000 à 20.000 man onder Vught, met het westelijk daarvan gelegen terrein, waarop een aantal ontworpen lunetten zijn aangegeven.
1839 1 blad
schaal 1:5000

H52a Kopiekaart.
[1845] 1 blad

H52b Kopiekaart, [1845]
[1845] 1 blad

H53 Kaart van een ontwerp van een verschanst legerkamp voor 15.000 à 20.000 man onder Vught, met het westelijk daarvan gelegen terrein, waarop zijn aangebracht een aantal ontworpen lunetten ter bescherming van het kamp en een waterpassing.
1840-1841 1 blad
schaal 1:2500

H54 Kaart van het verschanste kamp Koning Willem II bij het dorp Vught met de Vughtse heide en de acht lunetten met epaulementen en traversen welke ten westen en ten zuiden van het kamp zijn gelegen.
1846 1 blad
schaal 1:5000

H54a Kaart van het verschanste kamp Koning Willem II, bij het dorp Vught met de Vughtse heide en de acht lunetten met epaulementen en traversen welke ten westen en ten zuiden van het kamp zijn gelegen. Met een aangehechte plattegrond van de forten Isabella en St.Anthonie. Kopie.
1846 1 blad

H55 Kaart van het verschanste kamp Koning Willem II, van de Vughtse heide met het dorp Vught en verdere omstreken waarop de acht lunetten met epaulementen en traversen zijn aangeduid.
1847 1 blad
schaal 1:5000
Niet raadpleegbaar
Het in de titel vermelde fort Isabella staat niet op de kaart getekend.

H56 Kaart van de forten Alexander en Frederik Hendrik bij Rosmalen, het fort Willem bij Hintham, alsmede tussenliggende verdedigingswerken en het omliggend terrein.
1848 1 blad
schaal 1:5000

H57 Kaart van het verschanste kamp Koning Willem II, de zogenaamde Vughtse heide met de forten Isabella en St.Anthonie, het dorp Vught en verdere omstreken, waarop de acht lunetten met epaulementen en traversen zijn aangeduid.
1848 1 blad
schaal 1:5000

H58 Kaart van het verschanste kamp Koning Willem II met het omliggende terrein en de vesting 's Hertogenbosch en de forten St.Anthonie en Isabella.
[1849-1863] 1 blad
schaal 1:20.000

H58a Kopiekaart,

1863 1 blad

H59 Kaart van het fort aan de Blauwe sluis aan de Maas ten noordoosten van het dorp Empel.
[1e helft 19e eeuw] 1 blad
schaal 1:5760

H60 Kaart van de rivier de Aa van 's Hertogenbosch tot de watermolen te Kildonk, gelegen ongeveer halverwege tussen de dorpen Dinter en Veghel, ten zuidoosten van 's Hertogenbosch met de ontworpen doorsnijdingen tot het bevaarbaar maken van de rivier.
z.j. 1 blad

H61 Plattegrond van het fort Orthen aan de grindweg van 's Hertogenbosch naar Crêvecoeur op de binnen-Maasdijk en het verdedigingswerk bij het gehucht Herven tussen Orthen en Rosmalen.
1853 1 blad
schaal 1:2500

H62 Kaart van de inundatie van de vesting 's Hertogenbosch, waarop de forten St.Anthonie, Isabella en Orthen alsmede het verdedigingswerk bij het gehucht Herven tussen fort Orthen en Rosmalen staan aangegeven.
[ca.1850-1860] 1 blad
schaal 1:10.000

H63 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort Orthen aan de rechterzijde van de grindweg van 's Hertogenbosch naar het fort Crêvecoeur. Kopie.
1858 1 blad
schaal 1:5000

H64 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk aan de Blauwe sluis. Kopie.
1863 1 blad
schaal 1:2500

H65 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort Crêvecoeur.
1864 1 blad
schaal 1:2500
Niet raadpleegbaar

H66 Kaart van de vesting 's Hertogenbosch en van de verschanste legerplaats bij Vught, ten dele met inundaties en de forten St.Anthonie en Isabella, het dorp Vught met de westelijk daarvan gelegen legerplaats Koning Willem II en de acht verdedigingswerken gelegen ten westen en zuiden rondom de legerplaats en het dorp.
1869 1 blad
schaal 1:10.000
Behoort bij brief van de Inspecteur-Generaal van Fortificatiën van 25 mei 1869 nr. 49

HEUSDEN

H67 Kaart van de stad Heusden met vestingwerken en een groot stuk omringend terrein, waarop de "Schans van Hemert" op het Van Hemertseiland is aangegeven.
(1734) 1778 1 blad
schaal 1:8640
Zie ook memorie 4.OMM B65 en H217.

H67a Kopiekaart,
1860 1 blad

H68 Kaart van de inundatie van de vesting Heusden met de topografische gesteldheid van de aangelegen landen ten gevolge van het hoge winterwater in december 1779.
1779 1 blad
schaal 1:9000
Zie ook memorie inv.nr. 4.OMM B79

H69 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk te Doeveren en de batterij op de Pruimendijk,
1855 1 blad
schaal [1:2500]

H70 Kaart van het bovenland van Heusden en de Maas ten zuiden van het dorp Elshout, ten westen van het dorp Doeveren en ten oosten van de lijn Well-de Haarsteeg, waarop de stand van de inundatie zoals deze is waargenomen in de maand februari 1852, is aangeduid benevens de in 1860/62 aangelegde werken.
1864 1 blad
schaal 1:10.000
Ontbreekt
Aangegeven zijn de verdedigingswerken aan de sassluis bij Hedikhuizen, aan de hoge Maasdijk en aan de Bernse hoeve eveneens bij Hedikhuizen, aan de straatweg van Heusden naar Elshout en op de Elshoutse dijk tussen Elshout en Doeveren.

H70a Kopiekaart,
1864 1 blad

H71 Kaart van het bovenland van Heusden, ten zuiden en oosten van Heusden tot 's-Hertogenbosch, met de grenzen van de te inunderen gebieden. Kopie.

1860 1 blad
schaal 1:20.000

H72 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de verdedigingswerken op de straatweg van Heusden naar Elshout en achter de Elshoutse dijk.
1879-1880 1 blad
schaal 1:2500

H73 Plattegrond van de percelen gelegen binnen de verboden kringen van de verdedigingswerken aan de Hedikhuizense sassluis, achter de Hoge Maasdijk bij Hedikhuizen tegenover de Bernse hoeve.
1880 1 blad
schaal 1:2500
Ingezonden bij exh. van 21 febr. 1880 nr. 69.

H74 Kaart van het dorp Doeveren bij Heusden met het noordelijk, oostelijk en zuidelijk daarvan gelegen terrein.
z.j. 1 blad

HOLLANDSE WATERLINIE (NIEUWE-)

H75 Plattegrond van het terrein, gelegen om de inundatiesluis in de Noord-Schenkeldijk aan de Bakkerskil, ten zuidoosten van het dorp Werkendam, waarop de betreffende hoogten en waterpeilingen aangegeven zijn.
1847 1 blad
schaal 1:2500
. Behoort bij 1e Fortificatiedirectie exh. 23 april 1847 nr. 59.

H76 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk aan de Bakkerskil bij de Papsluis bij Werkendam. Kopie.
1880 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt

H77 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort bij het Steurgat bij Werkendam. Kopie
1884 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt
Bijlage bij exh. van 18-2-1884 nr. 55; vervallen en vervangen door oud nr. H 131.

H78 Plattegrond van de percelen in de verboden kring van het fort aan de Uppelse dijk (bij Werkendam). Kopie.
1884 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt
Behoort bij exh. van 18-2-1884 nr. 55.

H79 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort bij Giessen. Kopie.
1880-1884 1 blad
Bijlage bij exh. van 18-2-1884 nr. 55 E.A.I. Gorinchem

H80 Plattegrond van de verboden kringen van het fort Giessen. Kopie.
1910-1911 1 blad

H86 Kaart van de verboden kringen van de stelling te Asperen.
1851 1 blad
schaal 1:5000
Opgeheven 1e Inspectie van Fortificatiën.

H87 Plattegrond van de positie van de Lingedijken boven en bij Asperen, met het zuidoostelijk daarvan gelegen terrein tot aan de Nieuwe Steeg.
1835 1 blad
schaal 1:2500

H88 Plattegrond van de positie van de Lingedijken boven en bij Asperen, [...] samengesteld uit kadastrale plannen.
1835 1 blad
schaal 1:2500

H89 Kaart van de situatie van de Linge- en Meerdijken bij en boven Asperen, waarop in het klein aangegeven is hoe zij versterkt zouden kunnen worden.
1844 1 blad

H90 Kaart van de verboden kringen van de stelling te Asperen.
1851 1 blad
schaal 1:5000

H91 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de stelling aan de Linge betreffende het werk en de wapenplaats bij Asperen, en het fort bij de Nieuwe Steeg, ten zuiden van Asperen. Kopie.
1882-1884 2 bladen
schaal [1:2500-5.000]
Ontbreekt

H92 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk op de spoorweg bij de Diefdijk bij Leerdam. Kopie.
1884 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt

H93 Kaart van een terrein langs de Noorder-Lekdijk tussen Honswijk en Culemborgse Veer, met de post het Spoel aan de Zuider-Lekdijk, met waterpassing.
1828 1 blad
schaal 1:13.666
Ontbreekt

H94 Kaart van de dijkpost aan het Spoel beneden Culemborg, samengesteld uit de kadastrale plannen.
ca. 1835 1 blad

schaal 1:2500

H95 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk aan het Spoel, oostelijk van het fort bij Everdingen.
1859-1860 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt

H96 Kaart van een gedeelte van de Lek- en Diefdijken tussen Culemborg en Everdingen met het fort bij Everdingen en het - oostelijk van dit fort gelegen - werk aan het Spoel, met waterpassing.
ca. 1844 1 blad
schaal 1:5000
Uit de nalatenschap van Lt. Gen. Seelig, 1865.

H97 Kaart van het terrein langs de Lek tussen Honswijk en Everdingen, met een ontwerp-fort bij Honswijk met een stuk omringend terrein, waarop het verdedigingswerk aan het Spoel en het ontwerp van lt.kol.ing. W. Offerhaus voor een lunet op de Goilberdingse waard.
1829 1 blad
schaal 1:5000
Behoort bij memorie 4.OMM H81-82 Lt.ing. M. Snoeck.

H98 Kaart van de forten bij Everdingen en Honswijk (hier fort Willem II genaamd), met omliggend terrein, waarop een waterpassing is aangegeven.
[19e eeuw] 1 blad
Aangekocht van lt.kol. Welsinck

H99 Kaart van de verboden kringen van het fort Everdingen en van de post aan het Spoel, en gedeeltelijk van het fort te Honswijk.
1851 1 blad
schaal 1:5000

H100 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort bij Everdingen.
1862 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt

H101 Kaart van de militaire stelling aan de Lek tussen het Spoel en Hagestein, met het Spoel, het fort Everdingen met de lunette op de Goilberdingse Waard en het fort Honswijk met de ten noordoosten daarvan gelegen

lunette.
[1850] 1 blad
schaal 1:5000

H101a Kopiekaart, calque,
[1850] 1 blad

H102 Kaart van de Utrechtse linie, tussen de Lek en de Tienhovense vaart, met de forten bij Everdingen en bij Honswijk, het verdedigingswerk bij Vreeswijk, het fort bij Jutphaas, de lunetten op de Houtense vlakte bij Utrecht, de forten Vossegat, Bildtstraat, Blauwkapel en de Klop, de redouten aan de Gagel en aan de Tienhovense vaart en de vier "kommen van inundatie". Calque.
1864-1865 1 blad
schaal 1:20.000
Ingezonden bij exh. van 25 okt. 1864 nr. 44 door Eerst-aanw.ir. Keijzer, gekopieerd aan het Ministerie van Oorlog 1865.

H103 Plattegrond van de te onteigenen grond voor de aanleg van een fort Honswijk ten noorden van de Lek.
1840-1842 1 blad
schaal 1:1000
Door H.J.A. Verduchêne.

H104 Kaart van de versterking van de rechtervleugel van de vierde inundatiekom van de vooruitgeschoven Hollandse Waterlinie, tussen het fort Honswijk en het ontworpen fort aan de Diefdijk,
1841 1 blad
schalen 1:2500-10.000

H105 Kaart van het terrein ten noorden en oosten van het fort te Honswijk, met aanduiding van de hoogte van de gronden ten opzichte van het Amsterdamse Peil in verband met de inundatie.
1851 1 blad
schaal 1:5000

H106 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de stelling van Honswijk en het werk aan de Korten Uitweg. Kopieën.
1881 2 bladen
schaal 1:2500
Ontbreekt
Exh. van 8 aug 1881 nr. 65.

H107 Plattegrond van de verboden kringen van de batterij aan de Noorder-Lekdijk (westelijk van Schalkwijk aan de Lek), met de werken aan de Waalse Wetering en aan de Korte Uitweg. Kopie.
1911 1 blad

H108 Plattegrond van de verboden kringen van de batterij aan de Zuider-Lekdijk, ten zuidwesten van het fort Honswijk aan de overzijde van de Lek, met het fort Honswijk. Kopie.
1911 1 blad

H109 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk aan de Waalse Wetering. Kopie.
1881 1 blad
schaal 1:2500
Exh. 8 aug. 1881 nr 65. Vervallen in 1895.

H110 Kaart van het fort te Jutphaas met de omgeving tot op een afstand van 1.200 Ned. ellen. [1.200 m] in de omtrek.
[1830] 1855 1 blad
Gekopieerd uit de kadastrale plans; verbeterd in 1855.

H111 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort bij Jutphaas.
1881 1 blad
schaal 1:2500
Bijl. exh. 8 aug. 1881 nr. 65.

H112 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de batterijen aan de Overeindsen weg (bij Jutphaas). Kopie.
1881 1 blad
schaal 1:2500
Bijl. exh. 8 aug. 1881 nr. 65.

H113 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort bij het Hemeltje. Kopie.
1881 1 blad
schaal 1:2500
Bijl. exh. 8 aug. 1881 nr. 65.

H114 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen aan het fort bij Rhijnauwen, Kopie.
1881 1 blad

schaal [1:2500]
Bijl. exh. 8 aug. 1881 nr. 65.

H115 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort bij Vechten (ten zuidoosten van Utrecht). Kopie.
1877 1 blad
schaal 1:2500
Bijl. exh. 8 aug. 1881 nr. 65.

H116 Plattegrond van een gedeelte van de terreinen buiten de Tolsteegpoort te Utrecht op de weg naar Houten en Amelisweerd met aanwijzing van de benodigde gronden voor het bouwen van vier gerevetteerde lunetten op de Houtense vlakte tussen de Kromme Rijn en de Hoogravensdijk.
1820 1 blad
schaal 1:2000

H117 Kaart van terreinen ten noorden en oosten van Utrecht, met de onderscheidene waterkeringen en verdere steunpunten voor het stellen van een inundatie.
1815 1 blad
schaal 1:9360

H117a Kopiekaart,
1815 1 blad
. Uit de nalatenschap van lt.gen. van de gen.staf Nolthenius de Man, 1843.

H117b Kopiekaart,
1815 1 blad
. Uit de nalatenschap van de gen.maj. Wildeman.

H117c Kopiekaart,
1815 1 blad
. Uit de nalatenschap ing. Cambier.

H117d Kaart van het inundatieterrein rondom Utrecht en de waterkeringen met de ontworpen forten de Klop, de Gagel, Blauwkapel, Bildstraat en Vossegat, alsmede de vier lunetten buiten de Tolsteegpoort van Utrecht en de Houtense vlakte.
1818 1 blad

H118 Kaart van het terrein noord-oostelijk, oostelijk en zuidoostelijk van Utrecht, waarop de kleine versterkingswerken zijn aangegeven bij de

Bildstraat, bij Vossegat, aan de Utrechtse zijde van het dorp de Bild, op de weg naar Blauwkapel.
[19e eeuw] 1 blad
Uit de nalatenschap van de lt. ing. B. van Duyn.

H119 Plattegrond van een terrein gelegen aan het Vossegat en de Houtense weg bij Utrecht.
1816 1 blad
schaal 1:2880

H120 Kaart van een stuk terrein ten zuid-oosten van de stad Utrecht, grenzend aan Amelisweerd, waarop de inundatiegebieden staan aangegeven,
1815-1816 1 blad
schaal 1:2880

H121 Plattegrond van het dorp Blauwkapel, met omliggend terrein.
1816 1 blad
schaal 1:1440

H122 Kaart van de streek tussen Vianen en Nieuwersluis, het fort Honswijk, de werken bij Vreeswijk en Jutphaas, de forten Vossegat, Bildtstraat, Blauwkapel en Nieuwersluis en de steden Naarden, Muiden en Weesp met vestingwerken bij Uitermeer en Hinderdam.
[1840-1850] 1 blad

H123 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de linie om Utrecht.
1881 5 bladen
schaal 1:2500
Ontbreekt
Bijlage exh. 8 aug. 1881 nr. 65.
I. Het fort Blauwkapel.
II. Het fort op de Voordorpse dijk.
III. Het fort aan de Bildtstraat.
IV. Het fort Vossegat en Lunetten nr.1 en 2.
V. De Lunetten nr.3 en 4 in de Houtense vlakte.

H124 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort op de Voordorpse dijk (ten noordoosten van Utrecht). Kopie.
1881 1 blad
schaal 1:2500

H125 Plattegrond en profielen van het terrein ten noordwesten van de stad Utrecht met het fort de Klop en het dorp Zuilen, met waterpassing en profieltekeningen van de stelling aan de Klop,
1850 1 blad
schalen 1:1000-2.000 en 1:200

H126 Plattegrond van het terrein waar later de redoute (het fort) aan de Gagel werd gebouwd.
1816 1 blad
schaal 1:1440

H127 Kaart met waterpassing van de Kerkeindse weg met het terrein ten noorden van Utrecht tussen het fort de Gagel en de dorpen Westbroek en Achttienhoven.
1872 1 blad
Bijlage exh. 30-4-1873 nr. 104.

H128 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort aan de Gagel (ten oosten van Zuilen bij Utrecht). Kopie.
1881 1 blad
schaal 1:2500
Exh. 8 aug. 1881 nr. 65.vervallen, vervangen door nieuw plan zie exh. 3 feb. 1904 nr. 166.

H129 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort op de Ruigenhoekse dijk (tussen Utrecht en Achttienhoven). Kopie.
(1877) 1881 1 blad
schaal 1:2500
Bijlage exh. 8 aug. 1881 nr. 65.

H130 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk bij Maarsseveen.
1882 1 blad
schaal 1:2500
Ingezonden ter stempeling met exh. 20 feb. 1866 nr. 125. Vervallen (1882 nieuw plan).

H131 Kopie
1855 1 blad

H131a Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort Nieuwersluis. Kopie.
1855 1 blad

H132 Kaart van het fort Hinderdam aan de Vecht tussen Nigtevecht en Weesp, met een groot stuk omringend terrein.
(1726) 1733 1 blad
schaal 1:5760
Opgenomen in 1726.

H133 Kaart van het fort Hinderdam.
(1773) 1 blad
schaal 1:2880
Opgenomen op last van de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en West-Friesland. Aangekocht door Gen. Maj. D. Bos 1850 uit de nalatenschap van Van de Graaff.

H133a Kaart van het fort Hinderdam.
1773 1 blad
Opgenomen op last van de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en West-Friesland.

H134 Plattegrond van de percelen in de verboden kring van het fort Hinderdam.
1849 1 blad

H135 Plattegrond van het fort Hinderdam aan de Vecht tussen Nigtevecht en Weesp met omringend terrein tot een afstand van 1.200 el.
1849-1852 1 blad
schaal 1:2500
Samengesteld uit de kadastrale plans.

H136 Kaart van fort Hinderdam aan de Vecht met het terrein ten zuidoosten van het fort. Kopie.
[1877] 1 blad

H137 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort Hinderdam.
1878 1 blad
schaal 1:2500
Ontbreekt

H138 Kaart van de Nieuwe Hollandse Waterlinie met alle daartoe behorende forten en posten en het daarvóór gelegen terrein om de vesting Naarden. Gedrukt. Gedrukt.
z.j. 3 bladen

schaal 1:10.000

H139 Kaarten van het fort Uitermeer aan de Vecht ten zuidoosten van Weesp met omringend terrein.
1726 2 bladen
schaal 1:5760

H139a Kopiekaart

H140 Plattegrond van het fort Uitermeer aan de Vecht ten zuid-oosten van Weesp met omringend terrein.
1852 1 blad
schaal 1:2500

H141 Plattegrond van het fort Uitermeer aan de Vecht ten zuidoosten van Weesp,
1773 1 blad
schaal 1:2880
. Opgenomen op last van de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en West-Friesland. Uit de nalatenschap van Van de Graaff.

H142 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort Uitermeer.
1878-1883 1 blad
Ontbreekt

HOLLANDSE WATERLINIE (OUDE-)

H143 Kaart van het hoge terrein tussen Linschoten en Montfoort, met het ontwerp voor een verschansing ter versperring van het acces Linschoten,
1785 1 blad
schaal ca. 1:3960

H144 Kaart van het dorp Linschoten, met het verdedigingswerk dwars over de weg naar Montfoort.
ca. 1750-1800 1 blad
schaal 1:3600

NIEUWPOORT EN SCHOONHOVEN

S2 Kaart van de vestingen Schoonhoven en Nieuwpoort met omliggend terrein.
1727 1 blad
schaal 1:5760

KLUNDERT

K1 Kaart van de vesting en stad Klundert met het daarbij gelegen fort de Suikerberg en een groot stuk omliggend terrein, waarop is getekend de plaats van het toen reeds gesloopte fort Hollandia of Noordschans.
1725 1 blad
schaal 1:5760
Zie inventaris 4.OMM, inventarisnummer B217.

K1a Kopiekaart
1725 1 blad
Afkomstig van de voormalige 4e Fortificatiedirectie.

K2 Plattegrond van de ligging van de sluis in de rivier de Mark bij het Lamsgatsveer in het kanaal ten zuiden van het dorp Zevenbergen.
1778 1 blad
schaal 1:1440
Nalatenschap Van de Graaff.

K3 Plattegrond van van een sluis in de Roodevaart aan het Hollands Diep met verdedigingswerk en omringend terrein bij Moerdijk.
1778 1 blad
schaal 1:1440
Nalatenschap Van de Graaff.

K4 Kaart van het terrein ten zuiden van de spoorwegbrug bij Moerdijk ten noorden van station Lage Zwaluwe.
[ca.1890] 1 blad
schaal 1:5000

KOEVORDEN

K5 Kaart van de vesting en de stad Koevorden met omringend terrein, tussen de vesting en de Kleine Vecht. Met brief van 8 mei 1781 van ingenieur C. Schuller aan de Raad van State.
1780-1781. 5 bladen, 1 omslag
schaal 1:4320

K5a Kopiekaart,
1780-1781. 1 blad

K5b Kopiekaart,
1793. 1 blad
. Uit de nalatenschap van Gen. Maj. Wildeman.

K5c Kopiekaart.
1 blad
. Aangekocht door Archief van Oorlog.

K5d Kopiekaart.
1 blad
Niet raadpleegbaar
. 2e Fortificatiedirectie.

K6 Kaart van de vesting Koevorden en omgeving waarop de grensscheidingen zijn aangegeven tussen Overijssel, Drenthe en het graafschap Bentheim.
[1750-1800] 1 blad
schaal 1:19.440
Uit de nalatenschap van lt. gen. Croiset.

K7 Kaart van Koevorden met omringend terrein, voornamelijk westelijk en oostelijk van de stad, waarop de grote en kleine inundaties zijn aangegeven.
1834 1 blad
schaal 1:23.077
Afkomstig van de Algemene Directie der Genie, exh. 4 mrt 1834 nr,.4.

K8 Kaart van de stad Koevorden met vestingwerken en omliggend terrein.
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000
Uit de nalatenschap van lt.-gen. Seelig 1865.

K9 Plattegronden van de gemeente Koevorden met aangegeven de kadastrale indeling in secties (A tm G), gekopieerd van de kadastrale plans,
1831 8 bladen
schaal 1:2500

MAASSLUIS

M1 Kaart van Maassluis en omgeving.
[1800-1850] 1 blad
schaal 1:5040
Uit de nalatenschap Van de Graaff.

MAASTRICHT

M2 Kaart van Maastricht met de vestingwerken, het fort St.Pieter en een groot stuk van het omliggend terrein, waarop de belegeringswerken zijn aangegeven na de slag van 1747.
1747 1 blad
schaal ca. 1:11.088

M3 Kaart van de vestingwerken van Maastricht met het ontwerp voor de bevestiging van de Kabergen de stelling fort St.Pieter.
[ca.1800] 1 blad
schaal 1:11.520
Uit de nalatenschap lt.gen. Geijler. OMM M17.

M3a Kaart van de vestingwerken van Maastricht met het fort St.Pieter en het fort op de Kaberg en een groot stuk omringend terrein.
[1774] 1 blad
Op de achterzijde wordt vermeld dat de kaart vervaardigd is in 1774 en dat diverse ontwerpen ter verbetering van de vestingwerken erop aangebracht zijn door de majoor-ing. Schouster. Uit nalatenschap Van de Graaff.

M4 Kaart van de vesting Maastricht met omliggend terrein, de forten St.Pieter en Koning Willem I fort op de Kaberg.
1819 1 blad
schaal 1:10.000
Aangekocht van lt. kol. Welsink.

M5 Kaart van Maastricht met vestingwerken en stratennet en een groot stuk omringend terrein met de forten St.Pieter en Koning Willem I.
1825 1 blad
schaal 1:12.000

M6 Kaart van de vesting Maastricht, van de buitenste lijn van de vestingwerken en een groot stuk omliggend terrein.
1826 1 blad
Uit nalatenschap Rijksopzichter Zeegelaar 1841.

M7 Kaart van de vesting Maastricht met vestingwerken en stratennet en een groot stuk omliggend terrein.
[ca.1829] 1 blad

M8 Kaart van de vestingwerken van Maastricht, met een groot stuk

omliggend terrein.
[ca.1826] 1 blad
Nalatenschap van gen. Van Kerkwijk.

M9 Kaart van Maastricht met stratennet en vestingwerken en een groot stuk omringend terrein, waarop de forten St.Pieter en Koning Willem I (fort op de Kaberg).
1829 1 blad
schaal 1:12.000

M10 Kaart van Maastricht met vestingwerken en omringend terrein, waarop zijn aangegeven de forten St.Pieter en Koning Willem I (fort op de Kaberg).
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:15.000
Uit de boedel van gen. Seelig.

M10.1 Plattegrond van Maastricht en omgeving.
1902 1 blad
schaal 1:2500
Behoort bij brief E.A.ing. te Nijmegen van 23-8-1902 nr.620.

MILLIGEN

M11 Topografische kaart van de legerplaats en omstreken van Milligen, waarop aangegeven de grenzen van het oefenterrein en de gemeentegrenzen. Uitgave Topografisch Bureau.
z.d. 1 blad
schaal 1:25.000

MUIDEN

M12 Kaart van Muiden met het Muiderslot en omringend terrein.
1726 2 bladen
schaal 1:5760

M12a Kopiekaart,
1726 1 blad

M13 Kaart van de verbetering van vestingwerken van Muiden en Weesp rond het Muiderslot, de batterijen ter weerszijden van de monding van de Vecht en de batterij de Roskam aan de westkant van Weesp.
[1840-1850] 1 blad
Uit de boedel van gen. Seelig.

M14 Plattegrond van Muiden met het Muiderslot en verdedigingswerken, alsmede een groot stuk terrein aan de landzijde. Netkaart
1858 1 blad
schaal 1:2500
Niet raadpleegbaar

M14a Kopie
1863 1 blad

M14b Kopie
1867 2 bladen
Getekend naar een origineel uit 1858.

M15 Kaarten van de vestingwerken van Muiden met een groot stuk oostelijk en zuidoostelijk gelegen terrein.
[1877] 2 bladen

M16 Plattegrond van de oostelijke vestingwal van Muiden met de uitwatering en de eventueel nieuw te maken uitwatering van het Naardermeer en de ontworpen spoorbaan,
1922 1 blad
schaal 1:1000
Behoort bij de brief van de commandant in het 2e Genie-commandement van 5 sept. 1922.

NAARDEN

N1 Kaart van de vesting Naarden met stratennet en omliggend terrein.
1773 1 blad
schaal 1:5760

N1a Kaart van de vesting Naarden met stratennet en omliggend terrein, waarop ontworpen verdedigingswerken zijn getekend.
[na 1773] 1 blad

N2 Plattegrond van Naarden met omliggend terrein, met aanduiding van de stand van afzanding buiten de stad.
1773 1 blad
schaal 1:2880
Op order van de Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en Westfriesland.

N3 Plattegrond van de vesting Naarden en omgeving,
1796 1 blad
schaal 1:2880
Vervaardigd op last van lt. kol. ing. C.R.T. Krayenhoff; Aangehecht: een geschreven instructie van Krayenhoff aan de lt.ing. Nagel en de landmeter A. Blanken, gedateerd: Muiden, 7 juli 1796. Onder deze instructie een kort briefje met dezelfde dagtekening aan de "contrarolleur-generaal van 's Lands werken" A.J. de Bock.

N4 Kaart van het terrein tussen Amsterdam, Utrecht en Naarden, waarop de (voormalige) verdedigingswerken tegen de vesting Naarden, aangelegd onder Willem III in 1672-1673, zijn aangegeven. Kopie.
[1700] 1 blad
schaal ca. 1:40.000

N5 Kaart van de vesting Naarden met vestingwerken (zonder stratennet) en de omgeving tot en met Bussum met de stand van de afzanding in november 1817.
1817 1 blad
schaal 1:5760
Uit het voormalig archief I.G. Krayenhoff.

N5a Kaart van de omgeving van de vesting, zonder de vesting zelf.
[voor 1864] 1 blad
Niet raadpleegbaar
Geschenk van de kap. ing. G. Kuyper 1864.

N6 Kaart van de vesting Naarden met stratennet en omgeving tot en met Huizen, Blaricum en Laren.
[1800-1850] 1 blad
Uit de nalatenschap Dalhoff.

N7 Plattegrond van de vesting Naarden met stratennet en de batterijen aan de Karnemelksloot.
1829 1 blad
schaal 1:2880

N8 Kaart van Naarden met vestingwerken en omringend terrein.
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000
Uit de boedel van lt. gen. Seelig.

N9 Plattegrond van de vesting Naarden met stratennet en de batterijen aan de Karnemelksloot.
1865 1 blad
schaal 1:2500

N10 Plattegrond van de verboden kringen van de vesting Naarden met het reduit. Kopie.
1894-1896 2 bladen
Bijlage exh. 5-11-1896 nr. 83.

N11 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de werken aan de Karnemelksloot.
1881 1 blad
schaal [1:2500-5.000]

N12 Plattegrond van de verboden kringen van de werken aan de Karnemelksloot.
1892-1895 1 blad
schaal 1:5000
Bijlage exh. 21-2-1895 nr. 94.

N13 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vijf batterijen ten zuiden van Naarden. Afschrift 1882
1881-1882 3 bladen
schaal [1:2500]

N14 Plattegrond van de verboden kringen van de vijf batterijen ten zuiden

van Naarden,
(1899) 1923 2 bladen

schaal [1:2500]

De wijziging van het plan in verband met het KB van 15 dec. 1919 Staatsblad nr.809 werd goedgekeurd op 13 sept. 1920 en nader goedgekeurd op 23 januari 1923.

TERNEUZEN

N15 Kaart van Terneuzen met aanduiding van de oeververdedigingswerken langs de Schelde, aangelegd in 1838-1842.
1843 1 blad
schaal 1:2000

N16 Kaart van een gedeelte van de kust voor de vesting Terneuzen, met peilingen over 1841-1843.
1843 1 blad
schaal 1:2000

N17 Kaart van de gemeente Terneuzen met de polders in de omgeving.
1846 1 blad
schaal 1:5000

N18 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vesting Terneuzen. Kopie.
1858 1 blad

N19 Plattegrond van de verboden kringen van de kustbatterij bij Terneuzen. Kopie.
1908 1 blad

N20 Kaart van Terneuzen en omgeving na voltooiing van de kanaalwerken.
1906 1 blad
schaal 1:10.000
Behoort bij een brief van de commandant in het 3e Genie-commandement van 26 september 1906.

NIEUWE SCHANS

N21 Kaart van de Nieuwe of Lange Acker Schans met een groot stuk omringend terrein.
[18e eeuw] 1 blad
schaal 1:19.440

N22 Kaart, waarop staan aangegeven de Langakker- of Nieuwe Schans, de Bellingwolder Schans, het werk aan het Statenzijl, aan het Bellingwolderzijl, de batterij aan de Boneschans, alsmede een zevental batterijen noordelijk van Nieuwe Schans, eveneens langs het Statenzijl gelegen.
(1758) 1796 12 bladen
schaal 1:19.200

N23 Kaart van de Langakker- of Nieuwe Schans met een zeer groot stuk van de omgeving, vooral noordelijk en zuidelijk van het verdedigingswerk.
1819 1 blad
Bijlage: een instructie van de generaal-majoor-directeur van de 2e Directie van Fortificatiën J.G. Siderius voor de landmeter Engelman van 5 juni 1818.

N24 Kaart van de Langakker- of Nieuwe Schans en de loop van de Westerwoldse Aa tot aan de Dollard.
1818-1819 1 blad
schaal 1:5760

N25 Kaart van de Nieuwe- of Langakkerschans met vestingwerken en omliggend terrein.
[1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000
Uit de boedel van lt.gen. Seelig 1865.

NOORD-BRABANT (LINIE)

N26 Kaart van de Noord-Brabantse linie van het Volkerak tot Geertruidenberg en achtergelegen stellingen ten noorden begrensd door de lijn Ooltgensplaat-Hollands Diep-Amer, ten oosten door de lijn Geertruidenberg-Oosterhout-, ten zuiden door de lijn Rijen-Breda-Princenhage-, ten westen door de lijn Steenbergen recht naar het noorden.
1867-1868 1 blad
Samengesteld naar de in 1867 en 1868 verrichte verkenningen en waterpassingen.

N27 Kaart van Nijmegen met stratennet en vestingwerken, een groot stuk terrein voornamelijk westelijk en zuidelijk van de stad, alsmede het fort Knotsenburg aan de overzijde van de Waal.
1752 1 blad
schaal 1:11.520
Uit de nalatenschap van Gen. Maj. Van der Plaat.

NIJMEGEN

N28 Kaart van Nijmegen met stratennet en vestingwerken, een groot stuk terrein voornamelijk westelijk en zuidelijk van de stad, alsmede het fort Knotsenburg aan de overzijde van de Waal.
1756 1 blad
schaal 1:11.520

N29 Kaart van Nijmegen met stratennet en vestingwerken, een groot stuk terrein voornamelijk westelijk en zuidelijk van de stad, alsmede het fort Knotsenburg aan de overzijde van de Waal. Kopie.
1762 1 blad
schaal 1:23.040

N30 Kaart van Nijmegen met stratennet en vestingwerken en een stuk terrein rondom de stad, waarop het fort Knotsenburg aan de overzijde van de Waal.
[1750-1800] 1 blad
Geschonken door kapt. ing. G.Kuyper in 1864.

N31 Kaart van Nijmegen met stratennet en vestingwerken, een groot stuk terrein voornamelijk westelijk en zuidelijk van de stad, alsmede het fort Knotsenburg aan de overzijde van de Waal.
[1750-1800] 1 blad

N31a1-N31a9 Topografische Kaart van het Rijk van Nijmegen. M.J. de Man. Kopieën.
(1795) 1816-1818 12 bladen
schaal 1:5760

N31a1-N31a6 Eerste kopie, 1816
Oud nr. N14a. Deze eerste kopie uit 1816 (1811) is vervaardigd bij het Depôt de la Guerre te Parijs in 6 bladen (gekenmerkt oud nr. N14a).

N31a1 Blad 1
N31a2 Blad 2
N31a3 Blad 3
N31a4 Blad 4
N31a5 Blad 5
N31a6 Blad 6

N31a10-N31a9
Tweede kopie, 1818

Oud nr. N14b; op calqueerpapier. Deze tweede kopie is in 1818 vervaardigd bij het Archief van Oorlog, Topografisch Bureau (gekenmerkt oud nr. 14b).

N31a7 Blad 1
Niet raadpleegbaar
Calque van inv.nr. N31a1

N31a8 Blad 2
Niet raadpleegbaar
Calque van inv.nr. N31a3

N31a9 Blad 3
Niet raadpleegbaar
Calque van inv.nr. N31a5

N31a10 Blad 4
Niet raadpleegbaar
Calque van inv.nr. N31a2

N31a11 Blad 5
Niet raadpleegbaar
Calque van inv.nr. N31a4

N31a12 Blad 6
Niet raadpleegbaar
Calque van inv.nr. N31a6

N32 Kaart van de vesting Nijmegen met omgeving met het in 1815 gerestaureerde retranchement, de Sterreschans en het fort Kraijenhoff. Netkaart.
1828 3 bladen
schaal 1:10.000
Uit nalatenschap gen. maj. Siderius.

N32a Kopiekaart
[1828] 1 blad

N32b Kopiekaart
[1828] 1 blad

N33 Plattegrond van een gedeelte van het terrein voor het fort op de Hunnerberg (Sterreschans), waarop is aangegeven welke gebouwen binnen de verboden kring vallen. Netplattegrond.
[1840] 3 bladen
schaal 1:2500

N33a Kopie,
[1840]. 1 blad

N33b Kopie,
[ca.1840]. 1 blad

N34 Kaart van de vesting Nijmegen met vestingwerken, de Sterreschans, het fort Kraijenhoff en een groot stuk omliggend terrein alsmede van het dorp Lent aan de overzijde van de Waal met het voormalige fort Knotsenburg en het fort beneden Lent.
1845 1 blad
schaal 1:5000

N35 Kaart van Nijmegen met vestingwerken, een groot stuk zuidelijk en westelijk gelegen terrein, alsmede het aan de overzijde van de Waal gelegen fort Knotsenburg.
[1750-1800] 1 blad
schaal 1:23.040
Nalatenschap C.J. van de Graaff.

N36 Plattegrond van enkele percelen, gelegen binnen de verboden kringen van het fort Sterrenschans.
1851 1 blad

N37 Plattegrond van de percelen op de rechter Waaloever in de verboden kringen van de vesting Nijmegen en het fort Kraijenhoff.
1851 1 blad

N38 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de vesting Nijmegen en het geretrancheerde kamp, bestaande uit de lunetten Hunnerberg, Stenen Kruis, Kijk in de Pot, Nieuwkerk en de linie van de lunet Bottendaal tot de linker Waaloever beneden de stad, en de batterij achter de Ooijdijk. Kopie
1856 2 bladen
schaal 1:5000

N38a Kopie.
1864 1 blad

N39 Plattegronden van de percelen in de verboden kringen van de Sterreschans. Netplattegrond,
1859 1 blad

N39a Kopie.

1864 1 blad

N40 Plattegronden van de percelen in de verboden kringen van het fort Kraijenhoff
1859 1 blad

N40a Kopie,
1864 1 blad

N41 Plattegrond van de oostzijde van de vesting Nijmegen met het ontwerp van een verdedigingswerk achter de Ooijdijk.
1861 1 blad

N42 Kaart van de vesting Nijmegen, het geretrancheerde kamp en de overige verdedigingswerken op de rechter- en linker Waaloever, het fort Kraijenhoff, het haven-lunet, de lunetten Bottewaal, Kijk in de Pot en de Sterreschans.
1865 1 blad
schaal 1:5000
Ingezonden ter stempeling exh. 27 nov. 1865 nr. 80.

N42a Kaart van de vesting Nijmegen, het geretrancheerde kamp en de overige verdedigingswerken op de rechter- en linker Waaloever.
1865-1866 1 blad

N43 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort op de rechter Waaloever beneden Lent.
(1878) 1886 1 blad

OLDENBROEK

O1 Kadastraal uittreksel van het terrein van de artillerieschietschool op de Oldebroekse heide.
1875 1 blad
schaal 1:5000
Bijlage exh. 22-9-1875 nr. 86.

O2.1-O2a Kaart van de legerplaats bij Oldenbroek.
1885 3 bladen
schaal 1:5000

O2.1 Kaart van de legerplaats bij Oldenbroek
O2a Kopiekaart.
O2.2 Bijlage: Schets van de rooilijnen op het schietterrein de Oldenbroekse Heide

OMMEN

O3 Kaart van Ommen.
1817 1 blad
schaal 1:5760

O3a Kopiekaart
1818 1 blad

O4 Kaart van Ommen,
1817-1818 1 blad
schaal 1:5760
Ontbreekt

OOLTGENSPLAAT

O5 Plattegrond van de verboden kringen van de stelling van Ooltgensplaat, bestaande uit: het fort Prins Frederik (A), de drie redouten(B) en het retranchement (C), Kopie.
1895 1 blad
Niet raadpleegbaar
. Bijl. exh. 1-3-1895 nr. 95.

OUDENBOSCH

O6 Kaart van het dorp Standdaarbuiten met het verdedigingswerk aan de rivier de Mark en omliggend terrein,
[1846] 1 blad
schaal [1:612]

PANNERDEN

P1 Kaart van een ontwerp van het fort Sterreschans bij de samnenkomst van het Pannerdenskanaal en de Waal, tegenover de dorpen Pannerden en Doorneburg.
1817 1 blad
schaal 1:5760

P2 "Kaart van de onverdeelde bovenrivier en monden van de Waal en het Pannerdens kanaal, met de daarop gelegde rivierwerken, onder Millingen, Doorneburg en Pannerden..." zonder het fort Sterreschans.
1818 2 bladen

P2a Kopiekaart.

P3 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort op de Hoofddam bij Pannerden. Kopie.
1878 1 blad
Ter goedkeuring ingezonden met exh. 4-8-1879 nr. 111.

PHILIPPINE

P4 Kaart van Philippine met vestingwerken met omliggend terrein en beschrijving van de belegering en aanval van de Fransen in 1747.
1750 1 blad
schaal 1:2880
Niet raadpleegbaar

ST. PHILIPSLAND

P5 Kaart van fortificatiewerken aan de Zijpe, zowel op Schouwen en als op St.Philipsland en de dijk van dit laatste eiland naar Noord-Brabant.
1810 1 blad
schaal 1:10.000

P6 Kaart van fortificatiewerken aan de Zijpe, zowel op Schouwen als op St.Philipsland en de dijk van dit laatste eiland naar Noord-Brabant.
1810 1 blad
schaal 1:20.000

ROERMOND

R1 Kaart van Roermond met vestingwerken en omliggend terrein.
1839 1 blad
Uit de nalatenschap lt.gen. Croiset.

SAS VAN GENT

S1 Kaart van Sas van Gent met vestingwerken en omstreken: Philippine, Assenede en het fort St. Anthonie en het vervallen fort Leonardus.
1751 1 blad
schaal 1:8700

SLUIS

S3 Plattegrond van het fort St. Donaas met bijbehorende werken.
1756 1 blad
schaal 1:2448
Ingevolge de resolutie van de Raad van State van 23 november 1756.

S4 Kaart van vestingwerken van Sluis aangelegd door de Oostenrijkers met het retranchement Cadsandria, het fort Hazegras en enkele andere versterkingswerken.
[ca.1750]

S4a Kopiekaart uit de nalatenschap van gen. maj. Wildeman

STEENBERGEN

S5 Kaart van de vesting Steenbergen met omliggend terrein, waarop het fort Hendricus en enkele kleine veldversterkingen en het fort Zeeland.
[1e helft 19e eeuw] 1 blad

S6 Kaart van de vestingwerken van Steenbergen met omliggend terrein, met de forten Hendricus en Zeeland, het vervallen fort Maurits en enige andere kleinere versterkingswerken, alsmede de de aanduiding van de inundatie in de jaren 1747-1748.
1750 1 blad
schaal 1:12.000

S7 Kaart van de stad Steenbergen met vestingwerken en het fort Hendricus en aanduiding van de inundatie in 1747.
1753 1 blad
schaal 1:2880

S8 Kaart van de vesting Steenbergen met het fort Hendricus en omringend terrein en de inundaties in 1748.
1759 1 blad
schaal 1:9600
Uit de nalatenschap van lt.kol. insp. L'Erpendeck; exh. 4 juli 1855 nr 79.

S9 Kaart van de vesting Steenbergen, het fort Hendricus en omliggend terrein en inundaties in 1748.
1748 1 blad
schaal 1:10.800
Uit de nalatenschap van Van de Graaff.

S9a Kaart van de vesting Steenbergen met het fort Hendricus en omliggend terrein in 1748.
[1869] 1 blad

S10 Kaart van de vesting Steenbergen met het fort Hendricus en de tussen Steenbergen en Bergen op Zoom gelegen forten Roover, Prinsen en Moermont, en met het omliggend terrein. Kopie.
[18e eeuw] 1 blad

S11 Kaart van de linie tussen Bergen op Zoom en Steenbergen en de Blauwe Sluis: vesting Steenbergen met het fort Hendricus en de tussen

Steenbergen en Bergen op Zoom gelegen forten Roover, Prinsen en Moermont, het werk aan de Blauwe sluis, en het omliggend terrein.
[18e eeuw] 1 blad
schaal 1:27.360

STEVENSWEERT

S12 Kaart van Stevensweert met vestingwerken en terrein, noordelijk tot het dorp Maasbracht, zuidelijk tot even voorbij de dorpen Ohé en Laak.
1808 4 bladen
schaal 1:5000

S12a Kopie

S12b Kopie

S12c Kopie

S13 Kaart van Stevensweert met vestingwerken en omringend terrein waarop voorkomen de dorpen Ohé en Laak.
[18e of begin 19e eeuw] 1 blad
schaal 1:50.000

TEXEL

T1 Kaart van de zuidelijke helft van het eiland, waarop staan aangegeven de verdedigingswerken bij het dorp Oude Schild.
[1810-1840] 1 blad
Uit nalatenschap kol. P. Noot.

T1a Kaart van het dorp Oude Schild met de nabijgelegen Oude Schans, lunette en redoute, alsmede een stuk achtergelegen terrein betreffende verdedigingswerken.
[ca.1840] 1 blad

T2 Kaart van de bedijking van de Prins Hendrikpolder in verband met de verdedigingswerken op het eiland Texel ten zuidwesten van het dorp Oude Schild tot en met het Horntje.
1847 1 blad
schaal 1:10.000

T3 Kaart van de stelling van Texel met het dorp Oude Schild met zijn haven en de westelijk van het dorp aan de kust gelegen Oude Schans, lunet en redoute.
1852 1 blad
schaal 1:3000

T3a Kaart van de stelling van Texel met het dorp Oude Schild met zijn haven en de westelijk van het dorp aan de kust gelegen Oude Schans, lunet en redoute.
1852 1 blad
schaal 1:5000

T3b Kaart van de stelling van Texel waarop het dorp Oude Schild met zijn haven en de westelijk van het dorp aan de kust gelegen Oude Schans, lunet en redoute. Kopie.
1852 1 blad
schaal 1:5000
. Zie memorie 4.OMM inv. nrs. H141 en H142.

T3c Kaart van de stelling van Texel waarop het dorp Oude Schild met zijn haven en de westelijk van het dorp aan de kust gelegen Oude Schans, lunet en redoute. Kopie.
1852 1 blad

schaal 1:3000
Uit de nalatenschap van lt. kol. J.O.L. van Ingen.

VEERE

V1 Kaart van het fort den Haak buiten Veere met een gedeelte van de Vrouwenpolder.
1794-1796 1 blad

V2 Plattegrond van de vesting Veere met vestingwerken en achterliggend terrein.
[1848]1855 1 blad
schaal 1:2500
Samengesteld uit kadasterplans in 1852.

VENLO

V3 Kaart van Venlo zonder vestingwerken. Kopie van een 16e eeuwse kaart.
z.j. 1 blad

V4 Plattegrond van Venlo met de door Franse ingenieurs ontworpen aan te leggen vestingwerken aan beide zijden van de Maas.
1804-1805 1 blad
schaal 1:2448
Niet raadpleegbaar
Op last van de Franse Minister van Oorlog van 16 oktober 1805.

V5 Kaart van de vesting Venlo met omliggend terrein met het aan de overzijde van de Maas gelegen fort St.Michiel.
1817 1 blad

V6 Kaart van de vesting Venlo met de gebouwen en beplantingen binnen de lijn getrokken op 1130 el (1130 m) van de kruinen van de glacis.
1844 1 blad
schaal 1:5000

VLISSINGEN

V7 Kaart van Vlissingen en omgeving met de limieten rondom volgens het 6e artikel van het Tractaat van Fontainebleau van de 11e november 1807. Netkaart.
1808 1 blad
schaal 1:11.520
Volgens het Franse onderschrift getekend naar een kaart van de gebroeders Hattinga uit 1750.

V7a Kopiekaart
na 1808. 1 blad

V7b Kopiekaart
1808. 1 blad

V8 Kaart van de vestingwerken van Vlissingen en van het fort Rammekens tot op een afstand van 1.200 el.
[1830] 13 bladen
schaal 1:2500
Samengesteld uit de kadastrale plans:
1. De stad Vlissingen met vestingwerken, met een uitgebreide legenda
2. De forten De Nolle en Kenau Hasselaar, alsmede het kroonwerk met redoute achter Vlissingen.
3. Het middenkroonwerk met redoute.
4. Het fort De Ruyter met de redoute van het rechter kroonwerk.
5. Beschrijving van het blad ontbreekt
6. Het fort Zoutman.
7. Het fort Rammekens.
8-13.Het omliggend terrein.

V9 Kaart van de forten Rammekens en Zoutman, het dorp Ritthem, het "Kanaal van Welsingen" en omliggend terrein.
1836 1 blad
schaal 1:5000
Niet raadpleegbaar

V10 Kaart van de forten Rammekens en Zoutman, het dorp Ritthem, het "Kanaal van Welsingen" en omliggend terrein.
1837 1 blad
Ontbreekt

V11 Kaart van de forten De Nolle, De Ruijter, Zoutman en Rammekens, de

batterij Tromp en de drie landwaarts van Vlissingen gelegen redoutes.
[ca.1830-1840] 1 blad
schaal 1:10.000
Samengesteld uit de kadasterplans; uit de nalatenschap van lt. kol. Von Mühler.

V11a Kaart van Vlissingen met omliggend terrein, met de forten De Nolle, De Ruijter, Zoutman en Rammekens, de batterij Tromp en de drie landwaarts van Vlissingen gelegen redoutes. Kopie.
[ca.1830-1840] 1 blad

V12 Kaart van Vlissingen en de forten De Nolle en De Ruijter, de drie landwaarts gelegen redoutes en de batterij Tromp met het omliggende terrein.
1836 1 blad
schaal 1:5000
Samengesteld uit kadastrale plans; exh. 4 mrt. 1846 nr. 40.

V12a Kopie.
1 blad

V13 Kaart van Vlissingen met omliggend terrein en onderhorige forten.
[1840-1850] 2 bladen
schaal 1:10.000
Ontbreekt
Uit nalatenschap Seelig.

V14 Plattegrond van de fronten VI-VIII van het reduit van het voormalige rechter kroonwerk en van het fort De Ruyter, waarop een ontwerp is aangegeven voor de aanleg van het zuidelijk gedeelte van een kanaal door Walcheren, behorend tot de concessie van D.Dronkers en F. van Sorge, ter verbinding met het Marinedok.
1845 1 blad
schaal 1:2000

V15 Kaart van het terrein tussen Middelburg en Vlissingen met vestingwerken de forten De Nolle, De Ruijter, Zoutman en Rammekens, de batterij Tromp en de redoutes gelegen rond Vlissingen.
1848 1 blad
schaal 1:10.000

V16 Kaart van Vlissingen met de omliggende forten De Nolle, De Ruijter, Zoutman en Rammekens, de kustbatterij Tromp en de drie redoutes gelegen rondom Vlissingen.

1850 1 blad
schaal 1:10.000
Behoort bij het ontwerp tot verbetering van de stelling Vlissingen.

V17 Plattegrond van de gemeente Vlissingen met uitbreidingsplan.
[1912]. 1 blad
schaal 1:2500

V18 Plattegrond van de verboden kringen van het fort De Ruijter. Kopie.
1914 1 blad

VOORNE

V19 Kaart van de Nieuwe Straatweg en de forten tussen Brielle en Hellevoetsluis met de batterijen nr.1 t/m nr.11 aan: de Oosterlandse sluis, het Steenen Baken, de Heijndijk, de Ruigendijk, de Rietdijk, de Naterse dijk, de Noorddijk, de Quack en de Zuiddijk.
1804-1806 1 blad
Overeenkomstig een besluit van het Staatsbewind van de Bataafse Republiek van de 16e juli 1804, aangelegd en voltooid door het departement van Marine in de jaren 1805 en 1806, uit en ten behoeve van het fonds voor de oudere en arme zeeman, onder directie van de lt.-kolonel en directeur van Maritieme Werken J. Blanken Jz.

V19.1 Kadastrale plattegrond van de gemeente Oost-Voorne.
[ca.1820] 1 blad
schaal 1:2500

V20 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de kustbatterij nrs. 9-11 van de Heijndijk en het Steenen Baken, ten noordwesten van Brielle met de bedekte weg en de redouten.
1861 1 blad
schaal 1:2500

V21-V21a Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de batterij nr. 1 op de Ruigendijk ten westen van Brielle. Met kopie.
1861-1864 2 bladen
V21 Plattegrond, 1861
V21a Kopie, 1864

V22 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de batterij nr.2 op de Rietdijk, de batterij nr.3 op de Lodderlandse dijk, de batterij nr.6 op de Strijpse dijk en de batterij nr.5 op de Naterse dijk, alle gelegen ten zuidwesten van Brielle en ten oosten van Rockanje.
1862 4 bladen
schaal 1:2500
blad 1. Batterij nr. 2 op de Rietdijk.
blad 2. Batterij nr. 3 op de Lodderlandse dijk.
blad 3. Batterij nr. 6 op de Strijpse dijk.
blad 4. Batterij nr. 5 op de Naterse dijk.

V23 Kaart van een te stellen inundatie ten westen van de Oosterlandse dijk en van de straatweg tussen Brielle en Hellevoetsluis.
[1867] 2 bladen

V24 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de noordbatterij nr.6 op de Noorddijk in de polder de Oude- en Nieuwe Gooten (ten westen van het dorp Nieuwenhoorn). Kopieën.
1862
schaal 1:5000

V24a Kopie
1 blad

V25 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het werk op de Noorddijk ten westen van Nieuwenhoorn. Kopie.
1887-1900 1 blad
schaal 1:2500
Is vervallen en vervangen door het plan goedgekeurd bij exh. van 31 okt. 1900 nr. 68.

WALCHEREN

W1 Kaart van het Noordfront Walcheren tussen het kasteel Westhove en het dorp Vrouwenpolder, uitgave van de Topografische Dienst.
1917 1 blad

WEESP

W2 Kaart van de vestingwerken van Weesp met het terrein ten oosten, ten zuidoosten en ten zuiden daarvan. Kopie.
[1877] 1 blad
schaal 1:2500

WESTERVOORT

W3 Kaart van de Neder-Rijn en IJssel, de streek om het dorp Westervoort met het fort Geldersoord zuidelijk van dat dorp en de zuidwesthoek van Arnhem.
1817-1818 1 blad
schaal 1:5760

W3a Kopie van W3.
1 blad

W4 Kaart van Westervoort met het fort Geldersoord ten zuiden van het dorp en het terrein tot aan de zuidwesthoek van Arnhem.
1818 1 blad
schaal 1:5760
Afkomstig van insp. gen. der Fortificatiën Krayenhoff.

W5 Plattegrond van de onteigening van gronden tussen de IJssel en de Rijn, westwaarts van de Westervoortse veerdam, behorende onder de gemeente Arnhem tot rijkseigendom.
1829 1 blad
schaal 1:2000

W6 Plattegrond van het verdedigingswerk op de linkeroever van de IJssel achter de spoorwegbrug te Westervoort.
1864 1 blad
schaal 1:2500

W7 Plattegrond van de verboden kringen van het verdedigingswerk bij Westervoort.
1888 1 blad
schaal 1:2500
Vervallen plattegrond.

W7a Kopie.
1 blad

W7b Kopie.
1 blad

W8 Plattegrond van de verboden kringen van het verdedigingswerk bij

Westervoort.
1909. 2 bladen
schaal 1:2500

W8a Kopie
1909.

WIERICKERSCHANS

W9 Kaart van het fort met een groot stuk omringend terrein.
1810 1 blad
schaal 1:5760

W10 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van de Wierickerschans. Kopie.
1881 1 blad
schaal 1:2500
Naar de toestand van 185; bijlage bij exh. van 8 aug. 1881 nr. 65.

WILLEMSTAD

W11 Kaart van de dijkposten aan de mond van de Dintel. Netkaart.
1831-1832 (1845) 2 bladen
schaal 1:5000
behorend bij exh. van 24 april 1832 nr. 8;

W13 Kopiekaart,
1845
behorend bij exh. van 14 mei 1845 nr 74, 3e Fortificatiedirectie

W12 Kaart van Willemstad met vestingwerken en zijwaarts gelegen terrein.
[ca.1840-1850] 1 blad
schaal 1:10.000
Collectie Seelig.

W14 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van Willemstad. Kopie.
1854 1 blad
schaal 1:5000

W14.1 Plattegrond van de verboden kringen van de vesting Willemstad.
1924 1 blad
schaal 1:2500

W15 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort de Hel en het fort De Ruijter. Kopie.
1903 1 blad
Naar een origineel uit 1855.

W16 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het fort De Ruijter (fort in de Sabina-Henricapolder) en het fort de Hel. Kopie.
1859 1 blad
schaal [1:5000]

W17 Kaart van de positie van Willemstad. Waterpassingen in de polders ten zuiden van Willemstad.
1883 1 blad
schaal 1:10.000

W17a Terreinhoogten in de polders ten zuiden van Willemstad.
1 blad

W18 Kaart van de inundatie van de vesting Willemstad.
1885 1 blad
schaal 1:10.000

WOUDRICHEM

W19 Plattegrond van het fort Loevestein met een groot stuk omliggend terrein, voornamelijk ten noorden en ten oosten van het fort.
1830 3 bladen
schaal 1:2500
Ingezonden bij exh. 16-10-1856 nr. 82.

W20 Plattegrond van de vesting Woudrichem met stratennet en een groot stuk omliggend terrein, waarop de verboden kring van Woudrichem en gedeeltelijk van Gorinchem is aangegeven.
1830 2 bladen
schaal 1:2500
Ontbreekt
Ingezonden bij exh. 16 okt. 1856 nr. 82

IJMUIDEN

Y1 Plattegrond met twee doorsneden van een ontwerp voor het fort aan de mond van het Noordzeekanaal.
1876 1 blad
schaal 1:2500

Y2 Kaart van het terrein voor stellingen ten zuiden van het Noordzeekanaal. Blad 1. Algemeen situatieplan van IJmuiden met het zuidelijk gelegen duinterrein.
1879 1 blad

Y2a Blad 2-3. Detailmetingen van punten op 1400, 1700 en 2100 meter ten zuiden van het kanaal op de rechtervleugel van de stelling.
2 bladen

Y3 Hydrografische kaart van de haven van IJmuiden en de buitenmond van het kanaal naar Amsterdam naar de opname in mei 1879 door Jhr. T.E. de Brauw. Gedrukt. Uitgave van het Ministerie van Marine, afdeling Hydrografie, 's Gravenhage.
(1879)1881 1 blad
schaal 1:7500
In kleuren aangegeven de schootsvelden van de gepantserde batterij, de koepel en de geweergalerij; nieuw ontwerp voor een fort bij IJmuiden uit 1881.

Y4 Plattegrond van de percelen in de verboden kringen van het kustfort bij IJmuiden. Kopie.
1888 1 blad
schaal 1:2500

Y5 Kaart van de bouw van een schutsluis te IJmuiden, waarop aangegeven de Rijksgronden van de Departementen van Oorlog en marine en de uit te voeren werken ten noorden van het Noordzeekanaal.
1918 1 blad
schaal 1:10.000

Y5.1 Plattegrond van een kustbatterij voor 4 kanonnen op een spooraffuit.
1918 1 blad
schaal 1:2500

IJSSEL-LINIE

Y6 Kaart van de waterpassing van de IJssel en profieltekening. Kopie.
[1799-1800] 1 blad
Bevat:
1. Doorsnede van de oppervlakte van de IJssel.
2. De stand van zaken van de onderscheidene peil-planken langs deze rivier, vergeleken met het nulpunt aan de peilsteen te Arnhem.
3. De hoogste verheffing van het afstromende water bij de ijsgangen in 1784 en 1799.
4. De hoogte van het binnenwater van de overstroming op de rechteroever in 1799.

Y7 Plattegrond van het retranchement aan de Bevermeer ten zuidoosten van Doesburg.
1803 1 blad
schaal 1:2880

ZEEUWS-VLAANDEREN

Z1 Kaart van Oost-Zeeuws-Vlaanderen met het te inunderen gebied en de vestingen Terneuzen, Philippine, Sas van Gent, Axel en Hulst.
[19e eeuw] 1 blad
schaal 1:60.000
Uit nalatenschap kap. Westerman.

Z2 Uitwateringskaart van Zeeuws-Vlaanderen, behorende bij het rapport tot onderzoek van de uitwaterings-, bedijkings- en gemeenschapsaangelegenheden, opgemaakt door de kapitein-ingenieur W.F. del Campo genaamd Camp.
1848 1 blad
Ontbreekt

ZUTPHEN

Z3 Kaart van de vesting Zutphen en omgeving met de te stellen inundaties ter verdediging van de vesting, waarop zijn aangegeven de waterpassingen bij de overst[r]oming van de IJssel in december 1779, en de nieuwe vestingwerken aangelegd tot het jaar 1801.
1780 (1801) 1 blad
schaal 1:8700
Vervaardigd ingevolge de resolutie van de Raad van State van de 8e mei 1778; De volgende vestingwerken tot 1801 zijn aangegeven: -fort Poll;- batterij aan de Wellenberg;-posten aan de Holster-of Noordveense brug, Baronsbergen, Pelgrim en Baaakse brug.

Z4 Kaart van de overlaten en inundaties in de omgeving van Zutphen en Doesburg.
1 blad

Z5 Plattegronden van de kadastrale indeling in secties A, B, C, D, E, en F van de gemeenten Zutphen en Brummen (sectie C),
[19e eeuw] 17 bladen
schalen 1:1250 - 1:2500
Ontbreekt

ZWOLLE

Z6 Kaart van de streek tussen Zwolle en Hasselt, waarop deze beide vestingen zijn getekend alsmede het "Nieuwe Werk" bij Zwolle, gelegen aan de IJssel. Kopie.
[18e eeuw] 1 blad
schaal 1:13.000

Z7 Kaart van de vesting Zwolle met een groot stuk oostelijk en zuidoostelijk gelegen terrein en het "Nieuwe Werk" aan de IJssel.
[19e eeuw] 4 bladen

ZIJPE

Z8 Kaart van de polder Callantsoog met een ontwerp voor een vijfhoekig fort aan de positie van het Zand ter verdediging van de wegen naar Medemblik, Alkmaar, Den Helder en Petten.
1811 1 blad
schaal 1:6666
Met kostenberekening, ondertekend: Amsterdam, 23 september 1811 door de "capitaine au corps impérial du Genie" Finot.

B I J L A G E N

LITERATUUR.

Beemt, F.H. van den, Boekema, D. (red.), *300 jaar bouwen voor de landsverdediging.* Uitgave dienst Gebouwen, Werken en Terreinen, 's-Gravenhage 1988.

Brand, H. en J. (red.), *De Hollandse Waterlinie.* Utrecht/Antwerpen 1986.

Burger, E., *Institutionele geschiedenis van het wapen der Genie 1813-1841.* 's-Gravenhage 1990. (niet gepubliceerd ARA Tweede Afd.) (Bibliotheek ARA 174C64).

Burger, E., *Institutionele geschiedenis van de leiding van het wapen der Genie, 1841-1914.* 's-Gravenhage 1991. (ARA Tweede Afd. niet gepubliceerd). (Bibliotheek ARA 173D14).

Kloosterboer, P., *Inventaris van de archieven van de Dienst der Genie in de provincie Groningen (1672) 1814-1941.* , Centraal Archievendepôt Ministerie van Defensie, 's-Gravenhage 1988. (CAD nr. 19).

Koeman, C., *Geschiedenis van de Kartografie van Nederland.* Alphen aan de Rijn 1983.

Mohr, A.H., *Vestingbouwkundige termen* 's-Gravenhage/Zutphen 1983. (Uitgave Stichting Menno van Coehoorn).

Recueil Militair bevattende de wetten, besluiten en orders betreffende de Koninklijke Nederlandse Landmagt , 's-Gravenhage 1813-1914.

Ringoir, H., *Afstammingen en Voortzettingen der Genie en Trein.* Uitgave Sectie Militaire Geschiedenis Landmachtstaf, 's-Gravenhage 1980.

Roy van Zuydewijn, R. de, *Neerlands Veste. Langs vestingsteden, forten, linies en stellingen* , 's-Gravenhage 1988.

Scholten, F.W.J., *Militaire topografische kaarten en stadsplattegronden van Nederland 1579-1795.* Alphen aan den Rijn 1989.

Scholtens, H.H., *Inventaris van de archieven van de Eerstaanwezend Ingeneieurs te Brielle en Hellevoetsluis 1814-1911* , CAD. 's-Gravenhage 1979.

Sneep, J. e.a. (red.), *Vesting. Vier eeuwen vestingbouw in Nederland.* Zutphen 1982.

Westra, F., *Nederlandse ingenieurs en de fortificatiewerken in het eerste tijdperk van de 80-jarige Oorlog, 1573-1604* , (Alphen a/d Rijn) 1992.

Woud, A. van der, *Het lege land, de ruimtelijke orde van Nederland 1798-1848* , Amsterdam 1987.

VOORSCHRIFTEN BETREKKELIJK HET VERVAARDIGEN VAN KRINGPLANS,
als bedoeld in art. 20 der Wet van 21 december 1853 (Staatsblad no. 128), en het maken van Staten, als voorschreven in art. 11... [66]

I. VOORSCHRIFTEN BETREKKELIJK HET VERVAARDIGEN VAN HET PLAN.
De schaal is vijf en twintig of vijftig el op den duim.

Op het plan worden getekend:
- het vestingwerk;
- de grenzen van de kadastrale perceelen binnen de verboden kringen;
- de verboden kringen;
- de gebouwen, getimmerten, afsluitingen, beplantingen, dijken, kaden, wegen, bruggen, duikers, sluizen, rivieren, kanalen, sloten, en dergelijke werken binnen de grote kring;

Op het plan worden aangeduid:
- door dikke zwarte lijnen, de lijnen van welke afstanden tot de verboden kringen zijn gemeten;
- door gele lijnen, de buitengrenzen van het vestingwerk of van 'sRijks militaire grond;
- door rode lijnen, de verboden kringen, de grenzen van de percelen waarop, hoezeer die percelen binnen een verboden kring liggen, de wet niet van toepassing is, alsmede de lijnen, bedoeld in artikel 9 van de wet;
- door verschillende gestippelde lijnen, de grenzen van de provinciën en gemeenten;
- door rood (carmijn), de gebouwen van steen;
- door rood (vermiljoen), de gebouwen gedeeltelijk van steen;
- door oranje, de gebouwen en getimmerten op stenen voet;
- door donker bruin, de gebouwen en getimmerten van hout;
- door grijs, de gebouwen en getimmerten van hout en riet of stro; en van hout en leem;
- door licht bruin, de hooibergen;
- door donker groen, de bossen;
- door licht groen, het hakhout;
- door donker geel, de tuinen met bomen;
- door stippen van donker groen, enkele bomen of bomen langs wegen geplant;
- op de gbruikelijke wijzen, de hagen, afsluitingen, wegen enz.

66 ARA 2.13.45 min. v. Oorlog inv. nr. 3850 d.d.29-11-1887 nr. 56.

Het nummeren van de percelen en de gedeelten van percelen geschiedt op en neer, van het vestingwerk naar een kring, en van dien kring naar het vestingwerk. De nummers zijn doorlopend; de getallen binnen de kleine kring zijn kleiner dan die tussen de kleine en middelbare kring, en deze laatste zijn kleiner dan die tussen de middelbare en grote kring. De nummers op het plan worden met zeer zwarte inkt geschreven. Op het plan wordt een verklaring van de tekens geplaatst.

Het opschrift van het Plan is:
"Plan van de perceelen en gedeelten van perceelen, liggende binnen de verboden kringen van... vervaardigd ter voldoening aan artikel 20 der wet van den 21sten December 1853 (Staatsblad no 128).

GEWIJZIGD VOORSCHRIFT VAN 1887:
I Voorschriften betrekkelijk de wijze van behandeling in het Algemeen.

1. Zodra een werk geklassificeerd is onder de vestingwerken van de 1e, 2e of 3e klasse, moet, door de zorg van den betrokken eerst-aanwezend-ingenieur, een plan van de verboden kringen van dat vestingwerk worden opgemaakt, en ter goedkeuring aan den Minister van Oorlog worden toegezonden. Van het goedgekeurde kringplan moet, mede door den zorg van vermelden ingenieur, een door hem te waarmerken kopie, ten behoeve van het Archief van het Departement van Oorlog, worden vervaardigd.
2. Ingeval in de klassificatie van eenig vestingwerk zoodanige verandering wordt gebracht, dat het vroeger goedgekeurde kringplan van dat werk onjuist of onvolledig wordt, behoeft echter in den regel deswege geen nieuw kringplan te worden vervaardigd. Bij voorkeur moet, als zulks gevoegelijk kan geschieden, het bestaande kringplan wordenbijgewerkt, en ter goedkeuring van die bijwerking, aan den Minister van Oorlog worden toegezonden. Bij deze bijwerking moeten nieuwe kringlijnen met blauwen inkt worden getekend, en moeten de oude kringlijnen, die komen te vervalen, met blauwe streepjes worden doorgehaald.
3. In den regel zal, ten opzichte van den voor eenig vestingwerk te maken Staat, op volgende wijze moeten worden gehandeld.
   De Staat wordt zo net mogelijk in minute op gemaakt aan een den Minister van Oorlog ter beoordeling opgezonden. Nadat de minute voor zoveel noodig is gewijzigd, wordt daarnaar de netstaat vervaardigd, en deze onder bijvoeging van de minute, ter nadere beoordeling aan den Minister van Oorlog toegezonden. Daarna wordt de minuten als duplicaat, bestemd voor het archief van den betrokken eerstaanwezend-ingenieur, en wordt de netstaat- nadat hij overeenkomstig art. 17, alinea 1, der kringwet, door genoemden ingenieur voor deugdelijk is verklaard en de bladen van den Staat door dezen

officier(rechts van het woord "blad") zijn geparafeerd- ter inzage voor de belanghebbenden gelegd in den betrokken Gemeente of, achtereenvolgend, in de betrokken Gemeenten...

II VOORSCHRIFTEN BETREKKELIJK HET VERVAARDIGEN VAN KRINGPLANS.

1. Het opschrift van het Kringplan is:
   "Plan betrekkelijk de verboden kringen van (naam van het vestingwerk, overeenkomstig het Koninklijk Besluit betreffende de klassificatie), opgemaakt ter voldoening aan art. 20 der Wet van 21 December 1853 (Staatsblad no. 128), naar aanleiding van 'sKonings Besluit van ...(Staatsblad no...) Schaal 1:2500."
2. De nieuw te vervaardigen kringplans worden opgemaakt door overneming en samenvoeging van de noodige gedeelten van kadastrale plans, des noodig onder bijwerking, na plaatselijke opneming, in geval deze plans niet geheel aan elkander sluiten. De kadastrale perceelnummers moeten met zeer zwarten inkt worden gesteld.
3. Op het kringplan worden wijders aangegeven:
   - de noordlijn, die in de regel recht naar boven moet worden genomen;
   - met dikke zwarte lijnen, de lijnen van welke de afstanden tot de verboden kringen zijn gemeten;
   - met gele tint, de militaire Landsgronden;
   - met helder rode lijnen, de verboden kringen, de grenzen van de percelen waarop, hoezeer die percelen binnen een verboden kring liggen, de kringwet niet toepasselijk is, alsmede de lijnen bedoeld in art. 9 der Wet;
   - door helder rode cijfers, de volgnummers der kringpercelen, als bedoeld in de eerst kolom van de staat.
4. De bedoelde nummering, met volgnummers van de percelen en perceelsgedeelten geschiedt op en neer van het vestingwerk naar eenen kring, en van dien kring naar het vestingwerk. De nummers zijn doorlopend.